

Засновники: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна юридична бібліотека.
Заснований у 2011 році. Видається раз на два тижні.

Головний редактор В. Горovий. **Редакційна колегія:** Н. Іванова (відповідальна за випуск),
Ю. Половинчак, Т. Дубас.

Адреса редакції: НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна.

Громадська думка про правотворення

/Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативних матеріалів/

№ 21 (103) грудень 2015

ЗМІСТ

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

І. Беззуб

Податкова епопея-2015: чи стане краще жити українцям.....3

О. Кривецький

Закон про науку.....16

О. Кривецький

Проблеми вдосконалення механізму споживчого кредитування.....21

Т. Бідюк

Захист авторських прав у мережі Інтернет.....26

О. Бусол

Інвестиції і корупція: хто кого?.....30

У ЦЕНТРІ СУСПІЛЬНОЇ УВАГИ

С. Закірова

Блокада Криму: дія права чи право діяти.....41

С. Закірова

Скасування міграційних пільг для українців у Росії: нові правила зі старими завданнями.....46

С. Полтавець

Амністія сепаратистів: міжнародний досвід, перспективи та ризики.....52

ПРАВО: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

О. Єфімов

Дату початку тимчасової окупації України узаконено: зміни та наслідки.....57

ІНФОРМАЦІЙНІ АКЦЕНТИ

А. Берегельський

Основні тенденції висвітлення української тематики у іноземних ЗМІ.....60

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ

Огляд валютного ринку.....67

Гривна завершає год в тройке лидеров среди самых слабых валют

стран Европы и СНГ.....71

Моніторинг законодавства.....74

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА84

КИЇВ 2015

Шановні колеги!

***Вітаємо з Новим 2016 роком
та Різдвом Христовим!***

*Нехай рік, в який ступаємо,
підходить до нас під знаком миру,
добра і незалежності, любові й поваги до ближнього,
буде роком чистих помислів і добрих справ
та багатим на нові здобутки і приємні події.
Бажаємо міцного здоров'я, віри в процвітання
нашої країни. Нехай збуваються мрії, удачі
й благодать приходить у кожен дім!*

З повагою, колектив Національної юридичної бібліотеки України

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

І. Беззуб, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Податкова епопея-2015: чи стане краще жити українцям

Податкова система кожної держави – одна з головних складових формування й розвитку економіки. Вона визначає умови і рівень розвитку держави, її соціальної сфери, обороноздатності, внутрішньої і зовнішньої політики. Тому податкова система повинна будуватися з урахуванням багатьох факторів, які так чи інакше можуть впливати на результати її функціонування. Разом з тим податкова система повинна забезпечити вирішення двоєдиного завдання – встановлення оптимальних податків, які не будуть стримувати розвиток підприємництва, та забезпечення надходження до бюджету коштів, достатніх для задоволення державних і соціальних потреб.

Питання податкової системи постійно обговорюється як економістами, так і політиками. Але у світі ще не знайдено підходу до побудови такої податкової системи, яка б повністю задовольнила і державу, і платника податків.

За роки незалежності жодна влада України не змогла побудувати ефективною податковою системи, що погіршує розвиток бізнесу в Україні та позиції нашої держави на глобальному економічному ринку та в економічних рейтингах.

Українська податкова система – одна з найбільш громіздких і найменш ефективних у світі.

За словами економіста А. Новака, існуюча податкова система в Україні формувалася за принципом «снігової кулі». Майже кожен новий уряд придумував нові податки, це призвело до того, що нині ми маємо фіскальний масив з податків, акцизів і мит. На адміністрування податків бізнес щороку витрачає понад 1 млрд грн.

Щорічно Світовий банк і аудиторська компанія PwC у рамках рейтингу Doing Business проводять дослідження податкових систем у всьому світі, у якому враховується кількість податкових платежів, час, необхідний на їх сплату, а також загальне податкове навантаження на середнє підприємство, що не користується податковими пільгами. У рейтингу податкового навантаження на бізнес Україна у 2015 р. зайняла 107 місце серед 189 економік, піднявшись за рік лише на одну сходинку, опинившись між Ганою і Республікою Фіджі.

При цьому рівень податкового навантаження на прибуток модельної компанії (Total Tax Rate) становив 52,2 % (у середньому у світі рівень податкового навантаження становить 40,8 %).

За даними укладачів рейтингу, Грузія займає 40 місце (TTR – 16,4 %), Вірменія – 41 місце (TTR – 19,9 %), Росія – 47 місце (TTR – 47 %), Білорусь – 63 місце (TTR – 51,8 %), Молдова – 78 місце (TTR – 40,2 %), Болгарія – 88 місце (TTR – 27 %), Узбекистан – 115 місце (TTR – 41,1 %).

На необхідність реформування української податкової системи вказують ряд проблем, основними з яких є тінізація економіки, корупція, непрозорі схеми адміністрування податків і зборів, низький рівень довіри суспільства до податкової служби.

Податкове законодавство України є одним з найскладніших у правовій системі України, при цьому спостерігається тенденція щодо його нестабільності. Як показує практика його правозастосування, зміни, що вносяться до законів України з питань оподаткування, досить часто спричиняють нові проблеми. Хоча світова практика доводить, що найкраще економіка функціонує не в тих країнах, де найнижчі податки, а в тих, де податкова система з року в рік зазнає найменших змін.

Разом з тим за ініціативи діючого Кабінету Міністрів України поправки до Податкового Кодексу вносилися вже 43 рази. Це при тому, що останньому складу КМУ трохи більше року. Такий бліцкриг у сфері реформування не приніс відчутного полегшення, а навпаки, лише погіршив ситуацію.

Реформа оподаткування, проведена урядом і прийнята Верховною Радою наприкінці 2014 р., наразі виявилася формальною і реальних результатів для роботи бізнесу не принесла. Як зазначила народний депутат, член Комітету з питань оподаткування та митної політики О. Продан, результати різних опитувань показують, що 80 % підприємців незадоволені інвестиційним кліматом в Україні, ще 49 % – не бачать жодних позитивних змін.

Тому і виникла необхідність проведення податкової реформи та створення єдиного систематизованого законодавчого акта прямої дії, який охоплюватиме всі без виключення питання податкового права та відповідатиме адекватним засадам податкової політики держави.

Метою реформування податкової системи є приведення її у відповідність з пріоритетами державної політики соціально-економічного розвитку, сприяння сталому економічному зростанню на основі виваженої інвестиційно-інноваційної політики, забезпечення достатності сукупних податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів та державних цільових фондів, виходячи з проведення збалансованої бюджетної політики на середньострокову перспективу.

Світова практика передбачає, що податкова реформа – це прерогатива Мінфіну, оскільки цей орган володіє найбільш достовірною і повною інформацією про бюджет країни та податкові надходження. Більше того, саме Міністерство фінансів несе відповідальність за результат і наслідки реформи для економіки країни.

У той самий час у сучасній демократичній правовій державі запровадження тих чи інших форм оподаткування може бути результатом волевиявлення членів парламенту, компромісу інтересів різних політичних партій, які у свою чергу представляють інтереси різних верств суспільства.

Національна рада реформ при Президентові України ще навесні поточного року створила цільову групу «Податкова реформа» на чолі з міністром фінансів Н. Ярецько, до якої увійшли депутати, представники громадськості та бізнес-асоціацій, а також колишній заступник прем'єр-

міністра і міністра фінансів Словаччини І. Міклош, міжнародні економісти та експерти К. Вейлс, Р. Конрад, А. Лаффер.

Передбачалося, що відповідний закон буде ухвалено на початку осені, що дало б змогу запустити реформу з 2016 р. і побудувати на її основі новий бюджет.

Президент України П. Порошенко під час обговорення податкової реформи на Нацраді реформ (3 вересня 2015 р.) наголосив, що при запровадженні податкових новацій важливо не допустити скорочення соціальних виплат, особливо пенсій. На думку глави держави, податкова система має бути зрозумілою для платника податків, легкою в адмініструванні та адаптованою до вимог Європейського Союзу.

Однак підготувати єдиний узгоджений документ не вдалося. На Нацраді реформ були представлені кілька варіантів концепції: два основні проекти податкової реформи – урядовий, авторства команди міністра фінансів Н. Ярьсько, і парламентський, створений групою народних депутатів на чолі з головою парламентського Комітету з питань податкової та митної політики Н. Южаніною.

Головні цілі урядової реформи, за словами Н. Ярьсько, зменшення податкового навантаження на зарплати; спрощення податкового законодавства; створення рівних умов для роботи всіх підприємств (що означає виведення з тіні одних галузей, ліквідацію невинуватених податкових пільг для інших тощо), забезпечення стабільності і передбачуваності податкового законодавства в Україні.

Законопроект урядовців «Про створення рівних конкурентних умов в оподаткуванні та стимулюванні економічної діяльності в Україні», оприлюднений лише на початку грудня, розроблений за концепцією «20–20–20–20»: відповідно податків на додану вартість, на прибуток, єдиного податку і єдиного соціального внеску.

Велику увагу в концепції відведено платникам єдиного податку. Передбачається скасування всіх спеціальних ставок і режимів для фармацевтичної продукції і сільськогосподарських компаній. Кількість груп платників податку на прибуток за спрощеною системою скорочується до трьох (А, В, С) замість чотирьох (I–III, IV). Сільгоспвиробники з IV групи перейдуть у групу С. Всі пільги планують скасувати.

Єдине суттєве спрощення торкнеться фонду заробітної плати. Якщо зараз податкове навантаження на фонд оплати праці становить 55 %, то його пропонують скоротити до 40 %. Цей крок повинен стимулювати бізнес виводити зарплати «з тіні». Правда, ніяких заходів щодо посилення контролю за обігом готівкових грошей Мінфін не пропонує.

Міністерство переконане, що така модель є надзвичайно вигідною для місцевих бюджетів, і є наступним кроком з децентралізації країни.

Парламентський законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податкової лібералізації», зареєстрований 26 жовтня 2015 р. у ВР за № 3357, – це спроба реалізувати давню мрію підприємців та передвиборні гасла всіх політиків про зниження податкового тиску на бізнес, що в результаті може посприяти детінізації економіки та її бурхливому

розвитку, як це сталося в країнах, що долали тяжку кризу. Реформа пропонує зниження податку на доходи фізичних осіб до 10 %, на додану вартість – до 15 %, єдиного соціально внеску – до 20 %, а також перехід на податок на розподілений прибуток за ставкою 15 %. Крім того, парламентська модель передбачає переформатування структури Державної фіскальної служби (ДФС), впровадження електронного кабінету платника, спрощення звітності, удосконалення норм із трансфертного ціноутворення, впровадження інституту податкових консультантів тощо.

На думку розробників законопроекту, його прийняття забезпечить зменшення фіскального навантаження на бізнес, створення сприятливих умов для залучення інвестицій, оновлення основних фондів підприємств, ліквідацію поширених схем ухилення від оподаткування, виведення значної частини економіки з тіні, що призведе до збільшення доходів як державного, так і місцевих бюджетів.

Обидва проекти передбачають зниження податкових ставок і дефіцит бюджету. Якщо урядовий проект передбачає поступове зниження ставок і зростання дефіциту бюджету до 60 млрд грн, то парламентський проект передбачає різке зниження ставок, що, за підрахунками аналітиків, може сформувати дефіцит у розмірі не менше 200–207 млрд грн.

Під час обговорення стало очевидно, що обидва документи не розв'язують наявних проблем фіскальної системи. Кожен із них пропонував зміни податкових ставок, але не зачіпав адміністрування податків. Тому обидва проекти відправили на доопрацювання, для створення якоїсь єдиної моделі (адже обидва законопроекти коаліційні), яка б відповідала нинішнім економічним реаліям країни.

Економісти та експерти по-різному оцінюють плюси і мінуси новацій від Мінфіну та парламенту. Якщо проект лібералізації діючих податкових правил від парламентського комітету підтримав малий і середній бізнес, а також представники громадянського суспільства, то новий варіант Податкового кодексу від Мінфіну – великий бізнес і МВФ.

Оскільки значна частина аналітиків, підприємців, експертів вважають, що в податковому законодавстві необхідні корінні зміни, тому підтримують реформу Н. Южаніної.

Так, президент Українського аналітичного центру О. Охріменко, порівнюючи проекти податкової реформи від депутатів і Мінфіну, зазначає, що найголовніша різниця в тому, що реформа, розроблена депутатами, враховує реалії та специфіку української економіки та є цілісною реформою, яка зачіпає і проблему ЄСВ, і ПДВ, і спрощенців. Реформа Мінфіну більш орієнтована на МВФ і тому багато в чому не враховує реальну економіку країни. Вона, по суті, має косметичний характер і навряд чи здатна щось поміняти в нашій податковій системі, додає експерт.

У ситуації, коли уряд ще не готовий реформуватися, а громадяни і бізнес більше не можуть чекати, реформа парламентського комітету більш доцільна, вона запрацює відразу – підвищить довіру до влади, прискорить детінізацію, дасть поштовх економіці та імпульс структурним реформам в інших міністерствах і відомствах.

Але, на думку президента Українського клубу аграрного бізнесу (УКАБ) А. Ліссітса, починати податкову реформу потрібно із самих принципів і філософії роботи фіскальної служби. Адже яку б реформу податкової системи не провели, корумпована, задіяна у всіх «сірих» схемах, які тільки є, фіскальна служба провалить її і не виведе економіку з тіні.

Саме законопроект № 3357, на думку керівника практики податкового права «Jurimex, ЮК» В. Форсюк, пропонує реформу ДФС, що врешті має перетворити її на власне сервісну службу, яка надає публічні послуги у сфері адміністрування податків та забезпечує виключно реалізацію державної фіскальної політики.

Експерт групи РПР «Податкова реформа» І. Несходовський теж вважає, що цей законопроект має беззаперечні позитивні сторони в частині нормалізації взаємовідносин між бізнесом і фіскальними органами, забезпечення збалансування їхніх прав, обов'язків і відповідальності, покращення адміністрування податків. Позитивною новелою є також законодавче врегулювання статусу електронного кабінету платника податків – онлайн-сервісу, що забезпечить доступ платників податків до керування особовим рахунком (облік платежів, авансів, переплат, заліки, податковий борг), наголошує фахівець.

Виступаючи з трибуни другого Конгресу українського бізнесу (26 листопада 2015 р.), представники малого, середнього та великого бізнесу одностайно наголосили, що ліберальна податкова реформа забезпечить детінізацію економіки та знищення «податкових ям», підвищення купівельної спроможності громадян, «білі зарплати» для фізичних осіб та розвиток підприємництва в цілому, вимагали від влади дослухатися до вимог суспільства та українських підприємців і, нарешті, здійснити ефективні реформи у сфері економіки, в іншому випадку – українська економіка не зможе вийти на європейський рівень та стати конкурентоспроможною.

Учасники круглого столу «Перспективи розвитку малого бізнесу в контексті реформи оподаткування» (22 жовтня 2015 р.), проведеного в УСПП, визнали законопроект № 3357 щодо податкової лібералізації компромісним, але таким, що потребує подальшого вдосконалення в діалозі з представниками бізнес-спільноти. Водночас вони однозначно виступили проти моделі фіскальної реформи, презентованої Міністерством фінансів, оскільки вона не сприятиме виведенню малого бізнесу з тіні, а також узагалі не призведе до детінізації економіки країни.

Разом з тим наголошено на неприпустимості наявності двох конкуруючих центрів розробки податкової реформи – Міністерства фінансів України та Комітету ВРУ з питань податкової та митної політики. На думку УСПП, при підготовці доленосних для життя економіки країни документів потрібна не конкуренція владних структур, а погоджена та системна співпраця усіх зацікавлених сторін – уряду та його окремих міністерств, парламенту, організацій ділової спільноти, причому виходити на фінішну пряму потрібно за наявності консенсусу.

Викладач бізнес-школи О. Геращенко вважає, що відсутність будь-якої податкової реформи є кращим для бізнесу і громадян, ніж варіант Мінфіну.

«Проект Н. Южаніної» економіст називає «радикальним і ліберальним», але акцентує на тому, що в ньому не дається відповідь, чим покривати зменшення доходів. Перш ніж реалізувати нову податкову реформу, вважає керівник секретаріату Ради підприємців при Кабміні А. Забловський, потрібно знайти компенсатори і розробити чітку стратегію виведення економіки з тіні.

Саме тому виконавчий директор аналітичного центру CASE-Україна Д. Боярчук сумнівається в реалістичності радикального депутатського законопроекту, оскільки він тягне за собою величезний бюджетний дефіцит, який нічим фінансувати.

Через великий дефіцит бюджету пропозиції Н. Южаніної викликали незадоволення у іноземних фахівців, які співпрацюють з Україною. Зокрема, представник Міжнародного валютного фонду (МВФ) в Україні Ж. Ваше запевняє, що зареєстрований у парламенті законопроект спричинить зменшення податкових надходжень на 9–10 % ВВП, а це гігантська сума, і в міжнародному порівнянні майже безпрецедентна, якщо взяти до уваги втрату надходжень протягом одного року. Він також нагадав, що МВФ не розглядає детінізацію як компенсатор і спирається тільки на математичні розрахунки, тож від позиції ВР залежатиме рішення ради директорів фонду щодо продовження програми співпраці. МВФ вважає за можливе зниження податкових ставок в Україні лише при введенні компенсаторів і збереженні прогнозованого дефіциту державного бюджету (показник дефіциту держбюджету на 2016 р. на рівні 3,7 % ВВП є ключовою умовою для завершення другого перегляду в рамках програми співпраці EFF України і МВФ).

Світовий банк (СБ) також попереджає про ризик критичних недонадходжень до державного бюджету України на 2016 р. у разі внесення змін до системи оподаткування, що передбачають зниження ставок податків без адекватних компенсаторів і поліпшення адміністрування податків. Про це повідомила економіст Світового банку в Україні А. Головач.

У свою чергу директор СБ у справах Білорусі, Молдови та України Ч. Фан додав, що сьогодні важливо не те, яку податкову реформу провести в Україні, а те, яку податкову реформу Україна може собі зараз дозволити.

У заяві послів країн «Великої сімки» щодо реформ податкової системи України, оприлюдненій на сайті Посольства Великобританії в Україні, наголошується, що будь-які зміни в податковій системі мають стати наслідком чесних і відкритих обговорень між урядом, народними депутатами, українськими та міжнародними компаніями, які здійснюють свою діяльність в Україні.

Навіть визнані ліберали, що співпрацюють з урядом, змінюють свою точку зору на протилежну та критикують саме ліберальні зміни, що запропоновані Н. Южаніною у законопроекті № 3357.

Це і колишній міністр фінансів Словаччини І. Міклош, і шведський економіст А. Аслунд, які прогнозують гіперінфляцію у випадку, якщо буде прийнята податкова реформа, запропонована народними депутатами.

Але частина експертів упевнена, що держава передусім повинна думати

про стабільність життя своїх громадян, а не іноземних кредиторів.

Так, на думку народного депутата, члена Комітету ВР з питань транспорту Р. Сольвара, пропозиції Кабміну звичайно є більш поміркованими і, можливо, більшою мірою задовольняють вимоги міжнародних кредиторів. Але вони не передбачають жодних інструментів, які б дали можливість вберегти населення від тотального зубожіння в умовах глибокої економічної кризи. Від нас вимагають політики жорсткої економії, і це є стандартним рецептом економічного оздоровлення від МВФ, однаково застосовуваним до всіх його позичальників. Але не можна жертвувати своїми громадянами, межа добробуту яких не понижується просто тому, що її нікуди більше знижувати, додає депутат.

Якщо ж говорити про урядовий проект, то частина фахівців вважає і його реалістичним та збалансованим.

До переваг урядового проекту експерти віднесли трансформацію спрощеної системи оподаткування підприємців; ідею переходу до однорівневої системи оскарження рішень ДФС, а також збалансованість системи державних фінансів, які передбачають податкова реформа та проект бюджету 2016 р.

Так, за словами Л. Бальцеровича, організатора та ідейного натхненника польських економічних реформ (так званої «шокової терапії» або «Плану Бальцеровича»), пропозиція Міністерства фінансів є єдиною, що відповідає стратегічним вимогам до раціональної податкової реформи.

Урядова податкова реформа значно знижує ризики для державного бюджету і забезпечує перспективи його розвитку, заявив секретар парламентського Комітету з питань податкової та митної політики, член фракції «Народний фронт» О. Кришин. Економіка і бізнес будуть дихати вільніше, а країна матиме великі фінансові можливості для розв'язання проблем, які хвилюють людей, наголосив парламентарій.

Ті, хто критикує урядову реформу, наголошують, що нова реформа майже знищить дрібний бізнес.

З погляду підприємницького клімату та розвитку економіки, експерт з економіки О. Плотников акцентує увагу, що податкова реформа Мінфіну тільки збільшує податковий прес. Відповідно, будуть масово ухилятися від сплати податків і робити все, щоб доходи йшли в тінь. На його думку, потрібно створити не репресивну податкову реформу, а стимулюючу, щоб підприємцям було вигідно працювати.

Податкова реформа знищить малий та середній бізнес, який робить значний внесок в обороноздатність армії, упевнений член Київської міської організації «Українського об'єднання патріотів – УКРОП» О. Калініченко. У результаті держава залишиться не тільки без податків, а й без підприємств, які значною мірою підтримували волонтерів та армію загалом.

На думку представників Української аграрної конфедерації, прийняття нової редакції Податкового кодексу, запропонованої Мінфіном, означатиме повну відсутність будь-якої державної підтримки галузі АПК.

Водночас аграріям не запропоновано жодного компенсатора чи ефективного інструмента державної підтримки. Але ж Україна повною мірою

конкурує на світових ринках аграрної продукції, де істотно підтримують агровиробників. І це загрожує скороченням виробництва та втратою лідерських експортних позицій.

Новий Податковий кодекс відкине аграрну галузь на десятиліття назад, з прилавків зникнуть молочні та м'ясні продукти українського виробництва, а роботу втратять близько 100 тис. осіб, заявив керівник Центрального апарату Аграрної партії України Д. Марчук. За словами політика, якщо у рослинництва є хоча б мінімальні шанси вижити, то тваринницька галузь буде повністю знищена. На його думку, така податкова політика призведе не до зростання надходжень до бюджету, а, навпаки, до їх зменшення через падіння виробництва. За словами політика, аграрії готові відстояти справедливість на загальнонаціональному страйку в кожній області і кожному районі нашої держави.

А от колишній міністр економіки України С. Терьохін не вітає жоден із проектів. Він вважає, що прогресивну ставку не можна забирати, залежно від доходу вона повинна коливатись, а не бути однаковою для тих, хто має маленьких дохід і великий. Також за такого варіанта зросте ПДВ на ліки, з'явиться ПДВ на деякі комунальні послуги, які зараз цим податком не обкладаються. Щодо проекту Н. Южаніної, С. Терьохін не бачить там особливої лібералізації, зокрема через пропозицію оподатковувати мінімальну зарплату (у нас уперше мінімальна заробітна плата не відповідає прожитковому мінімуму, вона на 60 % менша. Тепер, якщо її будуть оподатковувати, вона буде «брудною», і на руки отримуватимуть ще менше).

Також як недоліки проекту Н. Южаніної С. Терьохін називає скасування пільг із ПДВ для цілого списку товарів, таких як дитяче харчування чи обладнання для інвалідів, у той час, коли надаються акцизні пільги для імпортерів з початком дії зони вільної торгівлі з ЄС.

Запорукою успіху податкової реформи експерти називають своєчасність прийняття змін. Законотворці повинні чітко усвідомлювати, що для будь-якого бізнесу зміни податкової системи, які ухвалюються наприкінці поточного року та набирають чинності вже з 1 січня наступного, можуть стати деструктивним фактором. Запропоновані проекти податкової реформи Кабміну та профільного комітету ВРУ не передбачають фіксації змін на певний період, аби дати змогу бізнесу адаптуватися (відповідно до ст. 4 Податкового кодексу України «зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, у якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року»).

Під час обговорення стало ясно, що жоден з варіантів не набере в парламенті потрібної кількості голосів (мінімум 226 «за»), якщо опоненти не підуть назустріч один одному. Але ж усі усвідомлюють необхідність узгодження єдиного законопроекту, що збалансує інтереси держави, платників податків та бізнесу.

Тому, 8 грудня 2015 р. відбулося засідання Національної ради реформ, під час якої, як наголосив Прем'єр-міністр України А. Яценюк, вдалося дійти

компромісу в частині ефективної і економічно-стимулюючої податкової реформи та розробки її єдиного проекту.

Глава держави висловив думку, що в цілому зміни до податкового законодавства мають відповідати кільком вимогам – стимулювати розвиток економіки, а також сприяти скороченню податкового навантаження на бізнес, спрощенню адміністрування, забезпеченню прозорості, у тому числі і для розкриття «сірих» секторів економіки.

Міністерство фінансів представило компромісний варіант Податкової реформи (проект закону «Про створення конкурентних умов в оподаткуванні та стимулювання економічної діяльності в Україні», зареєстрований 11 грудня 2015 р. № 3630), метою якої є створення простої, прозорої та справедливої податкової системи, яка стимулюватиме інвестиції та забезпечить сприятливі умови для сталого розвитку національної економіки, водночас забезпечуючи надходження до державного та місцевих бюджетів для основних державних видатків.

За словами міністра, проект готували на базі попередньої редакції, з урахуванням пропозицій бізнесових кіл, громадських організацій та народних депутатів.

У новому варіанті ПДФО і податок на прибуток становитимуть 18 % вже з 2016 р. і до 17 % – з 2017 р., ЄСВ залишається без змін – 20 %.

Також компромісний варіант передбачає ведення перехідного періоду для сільського господарства для переходу на загальну систему оподаткування.

У питанні адміністрування податків, зокрема, мова йде про демілітаризацію податкової міліції; створення електронного кабінету платника податків; створення повністю автоматичної системи відшкодування ПДВ, яка виключить суб'єктивізм.

Глава уряду уточнив, що нові ставки податків наберуть чинності з 1 січня, а нова редакція Податкового кодексу в цілому – з 1 квітня 2016 р.

Але народні обранці та представники бізнесу жорстко висловилися з приводу компромісного варіанта Податкової реформи. Вони наголошують, бізнес готовий платити податки, але він чекає прийняття адекватних податкових ставок паралельно з виправленням кривого адміністрування.

Члени парламентського Комітету з питань податкової та митної політики різко розкритикували проект податкової реформи, представлений Кабміном. Зокрема, лідер фракції Радикальної партії О. Ляшко заявив, що документ збільшує податковий тиск на бізнес, а саму податкову реформу зірвано. Він розкритикував пропозицію уряду щодо оподаткування аграріїв, порівнявши податки для сільгоспвиробників з концтабором.

«Катастрофічно непрофесійним» назвав підготовлений Мінфіном законопроект депутат М. Курячий (фракція «БПП»), розкритикувавши запропоноване введення оподаткування виробничої нерухомості.

За словами голови парламентського Комітету з питань промислової політики та підприємництва В. Галасюка, компромісна реформа не виведе економіку, бізнес з тіні та не дасть поштовх до їх розвитку, тому цей варіант є антипідприємницьким і навіть антисоціальним. З ним погоджується і

голова Ради підприємців при КМУ Л. Козаченко.

Депутати Опозиційного блоку також вважають його антисоціальними. Як заявив депутат від Опоблоку М. Папієв, його фракція не голосуватиме за проект бюджету на наступний рік і Податковий кодекс, у якому Кабінет Міністрів не заклав кошти для реальної індексації доходів населення.

Представник фракції «Народного фронту», депутат О. Кірш вважає урядовий варіант податкової реформи нереальним, нездійснимим та безглуздим, при цьому він упевнений, що парламент його не підтримає.

Податкову реформу у чинній редакції не буде підтримувати і «Об'єднання «Самопоміч», бо вона не враховує зауваження від парламентського комітету, фракції та шкодить малому бізнесу.

За словами народного депутата від «Самопоміч» Т. Острікової, цим проектом податкова міліція не ліквідується, а залишається під іншою назвою та з ще більшими повноваженнями. Нова Служба фінансових розслідувань, яка мала бути демілітаризованою, суто аналітичною структурою, сформованою за аналогією з НАБУ, залишилася податковою поліцією, яка зберегла всі функції податкового контролю.

Депутат звернула увагу, що основний аргумент на користь цього проекту – лише те, що його схвалив МВФ.

Однак, на думку фінансового аналітика і керуючого партнера інвестиційної компанії Capital Times Е. Наймана, логіка Мінфіну веде до деінвестування країни, низьких заощаджень і, якщо така політика продовжиться, до хронічної депресії. Виходом із цієї ситуації може стати інвестування, а не кредитування. В іншому випадку Україна стане міцно залежною від міжнародних кредитів, які до того ж нічим буде віддавати.

Тому, підкреслив експерт, проект Міністерства фінансів про нововведення в податковій політиці не є реформою як такої. Це новації, але ніяк не повноцінна зміна курсу розвитку економіки.

Податкова реформа, до якої нині прикута увага всього українського бізнесу і суспільства, перетворилася на чергову імітацію – безпрецедентно затягнуту, із порушенням норм чинного законодавства, непрозору кампанію в умовах ігнорування відвертого діалогу з громадським суспільством, діловою спільнотою. У такому вигляді її слід вважати проваленою. Такого висновку дійшли учасники круглого столу «Податкові зміни: нові можливості чи нові проблеми для розвитку економіки України?», проведеного в УСПП (16 грудня 2015 р.) за участю народних депутатів, представників Антикризової ради громадських організацій України, промисловців і підприємців.

Представники ділової спільноти сформулювали основну вимогу – до моменту розробки справжньої податкової реформи залишити чинну систему оподаткування, на базі якої прийняти Державний бюджет України на 2016 р. Податкову реформу ж необхідно розробити на базі проекту закону № 3357 протягом I кварталу 2016 р. за участю представників національних бізнес-асоціацій, переконаний президент УСПП, голова Антикризової ради громадських організацій А. Кінах.

Провідні податкові експерти та представники бізнесу, що представляють

машинобудування, агропромисловий комплекс, легку промисловість, фармацевтичну галузь, скловиробництво, хімічну та вугільну галузі, транспортну сферу під час наради у Федерації роботодавців України 16 грудня 2015 р. також запевнили, що не підтримують та вважають неприйнятною так звану компромісну податкову реформу.

Підприємницька спільнота звертається до народних депутатів України з проханням не підтримувати на позачерговому засіданні Верховної Ради законопроект податкової реформи Міністерства фінансів, оскільки це спровокує соціальні конфлікти в суспільстві та не сприятиме стабілізації економіки країни. Такі висновки зробили учасники прес-конференції «Який варіант податкової реформи влаштує малий та середній бізнес?», що відбулася 16 грудня 2015 р. в інформаційному агентстві УНІАН.

Експертні думки щодо ризиків для сектору МСБ та економіки в цілому, закладені в проекті закону № 3630, висловили координатор «Рух Бізнесу України» А. Гарнат, експерт Співки підприємців «Стіна» О. Білошкурський, голова бюджетного комітету Громадської ради при Міністерстві фінансів Т. Козак, координатор групи «Податки» Громадянської платформи «Нова Країна» П. Себаст'янович та ін.

На думку експертів, прийняття законопроекту № 3630 призведе до ліквідації значної частини бізнесу, виведення його за кордон або переходу в тінь, оскільки він передбачає збереження корупційних схем, консервацію існуючої системи, значне посилення податкового навантаження та адміністративного тиску на бізнес.

За словами доктора економічних наук, професора І. Зеліско, введення запропонованих змін сприятиме збільшенню рівня безробіття та розмірів соціальних виплат.

Категорично проти будь-яких змін до спрощеної системи оподаткування при проведенні податкової реформи виступає Всеукраїнське об'єднання «Фортеця». Як запевняє її лідер, народний депутат О. Продан, на сьогодні спрощена система – це єдине, що є у малого бізнесу, щоби зберегтися і здійснювати підприємницьку діяльність в Україні. Порядок треба наводити в загальній системі оподаткування, де є найбільші зловживання. Тільки після цього починати діалог з малим бізнесом про долю спрощеної системи, зазначає народний депутат.

Компромісним варіантом податкової реформи незадоволені й аграрії. Передбачається, що сільгоспвиробники, починаючи з наступного року, будуть сплачувати податок на додану вартість. Вони не задоволені нормою, запропонованою урядом щодо сплати ПДВ: 75 % – до державного бюджету, а 25 % – залишається у розпорядженні сільгоспвиробника. Експерти кажуть, що така реформа заганяє аграрний бізнес ще глибше в тінь.

Унаслідок необдуманих урядових змін до податкового кодексу вже з нового року відбудеться різке подорожчання щонайменше на 30–40 % м'ясної та молочної продукції українського виробництва. Національна валюта стрімко знеціниться внаслідок різкого скорочення виробництва в основній бюджетоутворюючій галузі, яка формує майже 30 % ВВП і дає більш ніж третину валютних надходжень.

З огляду на значущість агросектору для національної економіки та наш експортний потенціал, необхідно зберегти спецрежим оподаткування для всіх аграріїв. Принаймні до визначення і прийняття стратегії підтримки окремих галузей тваринництва, малих фермерських господарств та сімейних ферм, надання громадянам, зокрема власникам землі, можливості створити власний бізнес.^Z

Зберегти податкові пільги – стало ключовою вимогою Всеукраїнського аграрного страйку, який 17 грудня 2015 р. відбувся під стінами ВР. До страйкового комітету увійшли представники Аграрного союзу України, Асоціації свинарів України, Асоціації виробників молока, Української аграрної конфедерації, Всеукраїнської аграрної ради, Аграрної партії України, Асоціації птахівників України, Українського клубу аграрного бізнесу, Асоціації фермерів і приватних землевласників.

На позачерговому засіданні Верховної Ради України 17 грудня 2015 р. відбулося чергове обговорення проекту Державного бюджету на 2016 р. і проекту змін до Податкового кодексу. Як повідомив Голова ВР В. Гройсман, робота над новим Податковим кодексом триватиме й наступного року для напрацювання компромісного парламентсько-урядового проекту, і для цього буде створена робоча група, до якої увійде Прем'єр-міністр А. Яценюк. Державний бюджет 2016 р. базуватиметься на відкоригованому нині чинному Податковому кодексу.

Експерти також вважають, що час для обговорення реформи втрачено, і Україна у 2016 р. мусить входити з бюджетом, заснованим на нинішньому Податковому кодексі.

А зміни в податкове законодавство логічно вводити не з 2016 р., а з 2017, щоб дати уряду час на доопрацювання проектів, а бізнесу та суспільству – на адаптацію. Таку думку висловила виконавчий директор Європейської бізнес асоціації Г. Дерев'янка. За її словами, відстрочка з уведенням нових правил у податковій сфері забезпечить стабільність умов ведення бізнесу і передбачуваність, а зміни напередодні Нового року, коли компанії завершують або вже завершили планування своїх бюджетів на наступний рік, вносить невизначеність у процес планування, тягне за собою бізнес-ризик.

Лідер парламентської фракції «Блок Петра Порошенка» Ю. Луценко також запропонував депутатам та урядовцям аби нові податки запрацювали у 2017 р., і український бізнес, так, як цього й вимагає Бюджетний кодекс, мав принаймні півроку, аби при звичаїтися до нових податків.

Як зазначила Н. Южаніна, 21 грудня 2015 р. у ВР буде поданий новий законопроект про внесення змін до чинний Податковий кодекс. Вона зазначила, що на засіданні спільної робочої групи, до якої увійшли представники і парламенту, і уряду, було, нарешті, прийнято рішення щодо бюджету та податкової реформи.

Зміни, які будуть викладені в новому законопроекті, стануть тією податковою базою, на якій буде побудований бюджет на 2016 р. Ці зміни допоможуть збалансувати бюджет і не допустять руйнівних наслідків для економіки, вважає Н. Южаніна. Що ж стосується законопроекту № 3630, то

вже після затвердження парламентом змін до Податкового кодексу та прийняття Закону про держбюджет (планується 24 грудня 2015 р.), він також буде розглянутий ВР у першому читанні. Планується, що цей документ стане базою для розробки в наступному році нового Податкового кодексу, у якому знайдуть своє відображення і прогресивні норми парламентського законопроекту № 3357. Це, на її думку, дасть можливість підготувати в наступному році дійсно ліберальну податкову реформу, яка буде детально прорахована найширшим колом фахівців, узгоджена із суспільством і міжнародними партнерами та прийнята, як цього вимагає закон, до 1 липня 2016 р.

Проблема побудови ефективної податкової системи – одна із найбільш актуальних у процесі розвитку в Україні ринкових відносин та інтегрування української економіки у світовий ринок. Її вирішення повинно здійснюватись шляхом вивчення, аналізу і творчого осмислення як існуючої в Україні законодавчої бази, так і накопиченого у світі досвіду у сфері оподаткування.

Як показує практика, прогалини в законодавстві та наявність відкритих питань реалізації нововведень завжди створюють незручності платникам податків та діють зовсім їм не на користь.

В Україні необхідно сформувати податкову політику, спрямовану на побудову стабільної та зрозумілої системи оподаткування, зменшення податкового тягара і забезпечення збалансованості інтересів держави та інтересів суб'єктів господарювання.

Стабільна механіка оподаткування є чи не основною умовою для розширення малого та середнього бізнесу: прогнозованість щорічних витрат – необхідна передумова розвитку будь-якої компанії, а також – прямий шлях до виходу з тіньової економіки. Тому, ефективні зміни мають бути органічними та поступовими (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел: Інформаційне агентство «Українські Національні Новини» (<http://www.unn.com.ua>); Роботодавець.in.UA (<http://robotodavets.in.ua>); Еспрес онлайн (<http://expres.ua>); сайт Міністерства юстиції України (<https://minjust.gov.ua/ua>); сайт LB.ua (<http://lb.ua>); Слово і Діло (<http://www.slovoidilo.ua>); газета «Сільські вісті» (<http://www.silskivisti.kiev.ua/19325/>); інтернет-видання Еспресо.TV (<http://espresso.tv>); телеканал 112 Україна (<http://ua.112.ua>); сайт «Минфин» (<http://minfin.com.ua>); Профсоюз підприємств г. Харькова (<http://profunion.org>); Forbes.ua. (www.forbes.ua); Офіційний веб-портал Верховної Ради України (<http://www.rada.gov.ua>); Західна інформаційна корпорація (<http://zik.ua>); газета Сьогодні (<http://ukr.segodnya.ua>); блог-платформа site.ua (<https://site.ua>); интернет-издание «Обозреватель» (<http://obozrevatel.com>); сайт «Ассоциация частных работодателей» (<http://apr.org.ua>); портал Finance.UA. (<http://news.finance.ua>); ЦКП інформ (<http://ckp.in.ua>); офіційний сайт А. Кінаха (<http://www.kinakh.com.ua>); сайт Організації вільного Інтернету (<http://uainfo.org>); Український союз промисловців та підприємців (<http://uspp.ua>); Всеукраїнське суспільно-політичне інформагентство «МЕДІАСТАР» (www.mediastar.net.ua); «Дзеркало*

тижня. Україна» (<http://dt.ua>); Новостное интернет издание Хроника мировых событий (<http://hronika.info>); АгроПравда (<http://agropravda.com>); онлайн-ресурс AgroPortal.ua (<http://agroportal.ua>); Всеукраїнський діловий журнал «Аграрний тиждень. Україна» (<http://a7d.com.ua>); ІНФОРМАТОР (<http://www.informator.su>); Украинский Бизнес Ресурс (<http://ubr.ua>); Офіційне інтернет-представництво Президента України П. Порошенка (<http://www.president.gov.ua>); Інформаційно-аналитический портал «Народный корреспондент» (<http://nk.org.ua>); сайт iPress.ua (<http://ipress.ua>); Інформаційно-аналитический портал «Хвиля» (<http://hvylya.net>); сайт Федерації роботодавців України (<http://www.fru.org.ua/ua/>); Український клуб аграрного бізнесу (<http://ucab.ua/ua/>).

О. Кривецький, голов. ред. НЮБ НБУВ

Закон про науку

Вимоги світової економіки, процеси глобалізації змінили місце й ставлення світового суспільства до науки і до науково-технічної сфери. Це тренд сьогодення. Наука, що є базисом промислової індустрії, наразі майже докорінно змінює структуру світової економіки. Прискореними темпами йде розвиток ІТ-галузі, сфери нано– та біотехнологій, нової якості набуває сфера послуг, освіти, медицини, інформації. Зростає наукоємність ВВП, збільшується кількість новітніх науково-технічних галузей, невпинно нарощується частка коштів, що йде на фінансове та ресурсне забезпечення науково-технічної діяльності. Закономірним відгуком на ці процеси став нещодавно прийнятий Верховною Радою Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність», головною метою якого є створення необхідних передумов для входження української науки у європейський науково-дослідний простір. Однак у процесі розробки Закону і після його прийняття тривали і досі тривають суперечки щодо того, чи дійсно він є реформаторським, чи правильні механізми змін у нього закладено, чи достатньо їх. За словами голови Комітету ВР з питань науки та освіти, представника «Народного фронту», Л. Гриневич, під час розробки документа важливо було врахувати принципи чесної конкуренції та бюджетної прозорості, академічної мобільності дослідників, а також створити умови для обміну науковою інформацією та налагодження партнерських стосунків у сфері наукових досліджень та розвитку технологій. Водночас вона зазначила необхідність удосконалення закону, зокрема, ідеться про розширення прав наукових закладів, покращення соціального статусу вчених, а також залучення молодих учених до формування наукової політики. «Наше головне бажання – відкорегувати систему управління, об'єднати наукову сферу України, яка зараз фрагментована, розбалансована і живе своїм життям, що не відповідає державним інтересам і потребам економіки», – підсумувала

голова комітету.

Міністр освіти і науки України С. Квіт також наголосив на важливості прийняття нового Закону для розвитку держави та підкреслив, що даний Закон пропонує суттєво змінити наукову сферу країни. Керівник департаменту науки зазначив, що реально витрати на науку сьогодні становлять 4,2 млрд грн на рік, тобто, менше ніж 200 тис. дол. США, що становить всього 0,25 % від українського ВВП, до того ж 60 % із цієї суми припадає на Національну академію наук і лише 10 % – на всі українські університети разом узяті. Для порівняння він навів цифри щодо фінансування науки в інших країнах. Виявилось, кошти, що виділяються для одного найменшого європейського університету, більші, ніж узагалі витрачається на ці заклади в усій нашій державі. У Польщі, наприклад, на науку йде на рік 5 млрд дол., у Росії – 20, у Китаї – 80 і в США – 350.

За словами міністра, в Україні, на жаль, за таких умов спостерігається зворотний процес – замість розвитку йде деградація, і наука з освітою потерпають найбільше. Згідно зі статистичними даними тільки за останні 10 років кількість наукових установ України скоротилася наполовину, наукоємність ВВП – теж удвічі і це найнижчий показник у Європі. Як наслідок, лише за останній рік чисельність зайнятих у науково-технічній сфері скоротилася на 11 %, а кількість дослідників – на 10 %. І цей процес невпинно триває. «Фактично ми не фінансуємо наукові дослідження в сучасному розумінні цього слова. Кошти, які ми витрачаємо, лише так-сяк підтримують життєдіяльність системи», – констатував С. Квіт. Тому в прийнятому Законі пропонується фінансувати всі наукові дослідження в усіх інституціях, і університетах, і наукових установах, з одного фонду – Національного фонду досліджень. Також буде створено Національну раду з питань розвитку науки і технологій, що формуватиме державну політику у сфері наукових досліджень. «Ця державна політика стосуватиметься інтеграції науки й освіти. Тобто, будуть створюватися якісно нові інфраструктурні підрозділи за кращими світовими зразками, зокрема, наукових інноваційних екосистем. Академічні інститути та університети відкриватимуть спільні магістерські, докторські програми», – наголосив С. Квіт.

Народні депутати, підтримавши урядовий законопроект, зазначили – це «розумний шлях, який не ставить за мету знищення окремих елементів наукової інфраструктури, що склалась за радянські часи, а повинен змусити і Національну академію наук України, і галузеві академії наук запрацювати».

Зокрема, народний депутат І. Кириленко підкреслив, що завдяки науці та науково-технічному прогресу здійснюються економічні та соціальні прориви, тому питання забезпечення розвитку науки є надзвичайно актуальними на сьогодні. На його думку, закон враховує ситуацію, яка наразі склалась з науковими кадрами, зокрема, з відпливом талановитих молодих науковців за кордон. «Положення закону містить низку нововведень, спрямованих на покращення соціального статусу науковця і пенсійного забезпечення, і головне, у ньому передбачено, що 2025 року фінансування наукової сфери зі всіх джерел має вийти на рівень 3 % ВВП», – зазначив

нардеп. З ним погоджується і народний депутат О. Скрипник («Самопоміч»), який зауважив, що цей Закон є найбільш фундаментальним, оскільки робоча група, яка працювала над ним, використала в ньому всі найкращі ідеї з чотирьох попередніх законопроектів, що їх було зведено в проєкті, запропонованому Міністерством освіти і науки.

Нагадаємо, що з чотирьох зареєстрованих у ВР законопроектів саме кабмінівський документ став «прохідним», більше того, як зауважила голова Комітету з питань науки і освіти Л. Гриневич, «епохальним». Утім, як впливає з бурхливого обговорення наукової громади, прийнятий Закон має як переваги, так і недоліки. Так, зокрема, законопроект «Про наукову і науково-технічну діяльність» (№ 2244а), підготовлений МОН на основі законопроекту, розробленого групою народних депутатів на чолі з Л. Гриневич (торік, до речі, цей законопроект було відкликано з парламенту), після представлення, відразу наразився на шквал критики, насамперед, з боку науковців. Від самого початку розробникам закидали «монополізацію управління наукою», надмірну зарегульованість, намагання поставити в залежність від чиновників діяльність учених і, зокрема, НАН України. Авторам дорікали за кулуарність обговорення, за те, що проєкт «з голосу» було винесено на розгляд Кабміну, за те, що його буквально до останнього приховували від наукової спільноти з наміром проштовхнути у Верховній Раді. Зрештою, цей законопроект пройшов непростий шлях доопрацювання і «відшліфовування». Як зазначив заступник міністра освіти і науки М. Стріха, наразі він акумулює пропозиції наукового середовища в дуже широкому діапазоні – університетів, Національної академії наук, галузевих академій, «Реанімаційного пакета реформ», громадських наукових організацій тощо. Він є відповіддю на виклики часу і сприяє реалізації бажання зробити Закон дружнім до науковців, бо, крім фатального недофінансування науки, маємо ситуацію, коли чинне законодавство до цих діячів – просто вороже. «Цей закон не є радикально реформаторським, – відверто визнав М. Стріха. – Проте політичні обставини такі, що жоден радикально реформаторський закон на сьогодні не пройде. А прийняття цього закону (№ 2244а) означає рух у правильному напрямку (демократизація, Європа, нові організаційні форми й гарантії для вчених)». За його словами, «у законі введено норму про представництво на загальних зборах НАН людей, обраних від наукових колективів, – в академії боролися за неї майже чверть століття! Крім того, ліквідовано доплати (лишень для новообраних академіків і членкорів), несправедливість яких стала притчею во язицях...»

Але які ж новації Закону? Одне з найсуттєвіших нововведень – створення Національної ради з питань науки і технологій. Передбачається, що вона має бути не лише верховним органом громадського контролю у сфері науки, а й механізмом, платформою для ефективної взаємодії між представниками наукової громадськості, органів виконавчої влади, економіки та бізнесу. Також новаціями є й створення Національного фонду досліджень, Ради молодих вчених, підвищення соціального статусу вченого, запровадження нових форм дослідницької інфраструктури, що передбачено Угодою про асоціацію з ЄС та участю в Рамковій програмі ЄС з наукових

досліджень та інновацій «Горизонт 2020» тощо. На думку авторів Закону, це ті реальні інструменти, які покликані і можуть стати стартовим майданчиком для втілення яскравих новаторських ідей і розробок.

Відрізняється даний Закон і способом обрання членів Наукового комітету (НК) Нацради, голови Національного фонду досліджень, директорів наукових установ. Так, запропоновано обирати Ідентифікаційний комітет (конкурсну комісію для обрання вчених до складу Наукового комітету) з вітчизняних учених за квотним принципом.

Проте народні депутати О. Березюк, О. Скрипник і О. Сотник вважають це одним з недоліків Закону та пропонують принципово новий механізм обрання вчених до складу НК Нацради – за допомогою європейської процедури: до складу Ідентифікаційного комітету мають входити провідні європейські вчені, що дасть змогу запобігти конфлікту інтересів, уникнути просування «своїх» людей. На їхню думку, саме така процедура обрання до Наукового комітету Нацради є першим і визначальним кроком у реформуванні наукової сфери та її інтеграції у європейський дослідницький простір. А академік В. Кухар, аналізуючи цей Закон, зазначив: «Кабмінівський документ у багатьох випадках скоріш нагадує “статут внутрішньої караульної служби збройних сил”, де все розписано, регламентовано...».

Свою позицію висловив і народний депутат С. Тарута: «Закон містить низку положень, з якими не можна погодитися. Це стосується самоврядування в науці, академічних свобод, дерегуляції, звільнення вчених від адміністративних пут. Потреба економіки, культури, політики в талановитих і мотивованих науковцях сьогодні, як ніколи, відчутна, а ми постійно втрачаємо найкращі мізки нашої країни. Необхідно розробити принцип для реєстрації наукового бізнесу, тобто створення малих наукових підприємств, що забезпечить можливість швидкої, динамічної й успішної комерціалізації наукових досліджень. Це миттєво позначиться на якості нашого життя, дасть можливість талановитим, інтелектуально розвиненим людям знайти сенс у роботі на батьківщині».

«На жаль, прийнятий закон не вирішує завдань реформування науки, не є концептуально новим, – переконаний академік В. Семиноженко. – Це радше латання старої свитини...». Він вважає, що в Законі нашим молодим науковцям пропонуються не перспективи, а квитки на виїзд за кордон. «Який “розумник” написав, що єдина соціальна гарантія – це те, що “оклад вченого має бути не менше відповідного посадового окладу викладача вищого навчального закладу”, який, до речі, нічим не гарантовано!? – дивується він. – Зрозуміло, що швидко знайти вихід з того економічного провалля, в якому ми зараз перебуваємо, не вдасться. Тому потрібно негайно зняти всі обмеження, в які затиснено сьогодні інноваційне поле. Не треба робити заручниками цього всю країну і майбутнє науки». За його словами, «кабмінівський» закон – печерна пострадянська новація, яку спрямовано тільки на те, аби зосередити у своїх руках управлінські функції академією, інститутами тощо, тому прийняття Закону – це велика помилка, примітивна пастка для науковців, яка дає нуль гарантій того, що відбудуться

реформаторські зміни у сфері науки.

Проте народний депутат Л. Гриневич, голова Комітету ВРУ з питань науки і освіти, запевняє, що прийняття Закону «Про наукову та науково-технічну діяльність» передбачає партнерство держави та приватних інвесторів у галузі наукових інновацій та винаходів, що дасть українським науковцям можливість гідно заробляти, не залишаючи батьківщину, сприятиме комерційному розвитку наукової галузі і дасть змогу створити нову платформу для розквіту української науки. Закон № 2244а спрямовано на модернізацію законодавчого забезпечення сфери наукової та науково-технічної діяльності і передбачає створення нових підходів до управління і фінансування у науці, а саме:

- забезпечення ефективності та прозорості при здійсненні наукових досліджень і розробок та за умов їх фінансування;

- підвищення рівня ефективності взаємодії представників наукової громадськості, органів виконавчої влади та реального сектору економіки у формуванні та реалізації єдиної державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності;

- створення законодавчого підґрунтя для комерціалізації результатів фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок, що здійснюються державними науковими установами.

Жваве обговорення Закону про науку і його прийняття зайвий раз доводить, що українському суспільству не байдуже до долі науки, без якої Україна не зможе відбутися як успішна держава. А наука може розвиватися тільки за вільного функціонування. «Принцип Гарнака» – за іменем одного з визначних президентів відомого Товариства наукових досліджень ім. М. Планка – за яким розвивається одне з найбільш успішних наукових об'єднань світу (до речі, його структура майже повністю відповідає структурі НАН України), стверджує, що найкращу науку робить найкращий учений, що вільно визначає напрями досліджень, має сучасну дослідницьку інфраструктуру та можливість залучення найбільш талановитих молодих учених. Стосовно ж нашої системи, то перш ніж ламати щось, необхідно двічі подумати – надто вже нестабільна ситуація, яку легко зробити необоротною. Краще навести лад у тому, що є, проаналізувавши детально та фахово наявний стан речей, у тому числі, за допомогою європейських партнерів, та розвинувши власну стратегію розвитку держави в цілому і науки, зокрема.

Що ж до євроінтеграції української науки та відповідності нового Закону цьому вектору, то Європа вже будує єдиний Європейський науково-дослідний простір і переходить до ефективного його використання для інновацій. Фактично будується система Кремнієвої долини в масштабі всієї європейської спільноти, у якій використовується концепція «потрійної спіралі» для інноваційної системи: тісна взаємодія влади, бізнесу та науки (з освітою включно). До речі, одними з важливих інтегральних показників виконання пріоритетів ERA є постійне збільшення інвестицій у дослідження та зростання кількості дослідників відносно кількості всього працюючого

населення. Необхідність забезпечення неперервності збільшення інвестицій у дослідження в різні роки, особливо кризові, потребує коригування державного фінансування досліджень у бік його збільшення. Отже, аби ефективно долучитися до Європейського дослідницького простору та побудувати інноваційну систему України (як елемента європейської та світової системи), конче необхідно створити систему взаємодії влади й науки. Тому в новий Закон закладено створення двопалатної Національної ради з питань розвитку науки та технологій (за аналогом тієї, що функціонує в Німеччині). Вона й має виконувати цю функцію, але тільки в тому випадку, якщо до її наукового комітету увійдуть найкращі вчені. Визначити їх у корупційній Україні, де тисячі людей отримали наукові ступені без власне наукової роботи, є нетривіальним завданням. Але є надія, що, за підтримки іноземних колег-науковців, Україна з ним таки має впоратися.

О. Кривецький, голов. ред. НЮБ НБУВ

Проблеми вдосконалення механізму споживчого кредитування

Верховна Рада ухвалила в першому читанні законопроект № 2455 «Про споживче кредитування». Законопроектом запропоновано створити механізм споживчого кредитування, що забезпечить захист прав і законних інтересів як споживачів, так і кредиторів у цій сфері, створить належне конкурентне середовище на фінансовому ринку, підвищить рівень довіри населення до нього, забезпечить сприятливі умови для розвитку економіки.

Цей документ регламентує оцінку кредитоспроможності, вимоги до реклами та надання інформації споживачеві, регуляцію діяльності посередників і зміну черговості погашення вимог за договором про споживчий кредит. Також законом, у разі його прийняття, буде врегульовано питання надання додаткових і супутніх послуг з договору про споживчий кредит (страхування, оцінка майна). Законопроект «Про споживче кредитування», спрямований на врегулювання споживчого кредитування, пропонує визначити загальні правові й організаційні його основи та передбачає такі основні нововведення:

– на рівні закону встановити обов'язок банку або іншої фінансової установи проводити оцінку кредитоспроможності позичальника;

– встановити вимоги до реклами відповідно до міжнародно-правових стандартів у цій сфері, як-то Директиви ЄС 2008/48 про договори споживчого кредитування, зокрема, у частині інформації відносно ефективної процентної ставки. Передбачається, що в розрахунок ефективної ставки включатимуться всі відсотки за кредитом і платежі за інші послуги кредитодавця, пов'язані з ним. Ця вимога застосовуватиметься тільки в тому випадку, якщо рекламні матеріали містять будь-які дані (цифри) відносно витрат споживача. Буде заборонено рекламу 0 % кредитів і кредитів без

документального підтвердження фінансового стану позичальника;

– споживача буде поінформовано щодо ефективної (а не номінальної) процентної ставки, починаючи від реклами кредиту і закінчуючи укладанням договору, а також його буде ознайомлено з усіма умовами стосовно даного кредиту, ще до укладання договору.

Як зазначив ініціатор законопроекту заступник голови Комітету з питань фінансової політики і діяльності Д. Дзензерський, українське законодавство в частині захисту прав споживачів не зважає на специфіку фінансового сектору. «Окремих законів з цього питання немає, а загальне законодавство застосувати у край важко, бо в Україні відсутня детальна правова регламентація споживчого кредиту, як того вимагають європейські стандарти, зокрема, Директива ЄС 2008/48 про кредитні договори для споживачів. В Україні не на один з органів не покладено функції захисту споживачів фінансових послуг, їм не надано прямих повноважень щодо рішення суперечок у досудовому порядку, а судова процедура малоефективна, оскільки занадто тривала й обтяжлива», – підкреслив нардеп з партії «Народний фронт». Також Д. Дзензерський додав, що ухвалення законів «Про споживче кредитування» і «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України відносно удосконалення захисту прав споживачів фінансових послуг» уже в поточному році було передбачено Комплексною програмою розвитку фінансового ринку до 2020 року, затвердженою Національною радою реформ. До речі, законопроект № 2456 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України відносно удосконалення захисту прав споживачів фінансових послуг» має на меті заповнити пропуски в багатьох законах щодо захисту споживачів усіх фінансових послуг, і їм передбачено встановити:

– чіткі повноваження державних органів із захисту споживачів фінансових послуг;

– конкретні фінансові санкції й адміністративну відповідальність посадовців фінансових установ за порушення прав споживачів, зокрема за відмову посадовців фінансових установ у наданні громадянам-споживачам необхідної, доступної, достовірної і своєчасної інформації про фінансову послугу та за бездіяльність цих посадовців у разі надання недостовірної інформації про фінансову послугу;

– однакові правила поведінки для банків і небанківських фінансових установ та вимоги до реклами усіх фінансових послуг.

«Нам необхідно повернути довіру людей до банківської системи, і дані законопроекти є базою для побудови довірчих стосунків», – наголосив голова Комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності С. Рибалка. За його словами, у розробку цих законопроектів зробили значний внесок громадські організації, а також було враховано пропозиції НБУ, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Нацкомфінпослуг та Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку.

У законопроекті № 2455 повністю висвітлено всі тонкощі взаємовідносин банк – позичальник, є навіть таке поняття як «кредитний

посередник», якими, по суті, нині є багато відділень банків у регіонах і які жодної відповідальності не несуть, бо всі рішення (у тому числі про видачу або не видачу кредиту клієнтові) приймають у центральних офісах Києва. У документі також прописано порядок і терміни реструктуризації кредитного боргу (спочатку виплачується «тіло» кредиту, потім відсотки і в останню чергу пеня), зокрема передбачено, що щомісячний платіж за кредитом не має перевищувати 35 % сукупного доходу сім'ї.

На сьогодні в законодавстві України, як вже було зазначено, існують певні прогалини в регулюванні споживчого кредитування, зокрема, це стосується недостовірної реклами, розкриття інформації, оцінки кредитоспроможності позичальника, кредитного посередництва, неправомірних умов договорів споживчого кредиту, нав'язування додаткових та супутніх послуг, а також відсутності однакових вимог до кредиторів, які є банками та небанківськими установами, та відповідальності у сфері споживчого кредитування. Інформація, що надається споживачам фінансових послуг ще до укладання договорів та під час їх виконання, є дуже важливою для розуміння ними умов цих договорів. Щонайменше, споживачі повинні знати фактичну вартість кредиту, ефективну процентну ставку та інформацію про будь-які інші платежі, що сплачуються за видачу, обслуговування та повернення кредиту. На жаль, практика розкриття інформації в Україні є неналежною, починаючи від розкриття інформації у період до укладання договору і протягом усього строку його дії. У період до укладання договору інформація дуже часто не надається в письмовому вигляді, як то вимагає законодавство. Також протягом терміну дії договору для фінансових установ звичайною практикою є інформування позичальників про зміни істотних умов договорів шляхом розміщення відповідної інформації на веб-сайті банку чи її опублікування в друкованих ЗМІ, а це призводить до того, що споживачі часом лишаються непоінформованими щодо реальних умов договору.

Більшість депутатів Верховної Ради згодні з тим, що, у разі прийняття даного закону, головною метою якого є створення збалансованого механізму споживчого кредитування, забезпечить захист прав і законних інтересів як споживачів, так і кредиторів, стане запорукою фінансової стабільності в країні.

Діячі вітчизняного політикуму, в особі депутатів Верховної Ради України, у черговий раз бажають привести законодавство нашої держави до європейських стандартів, аби поліпшити життя пересічних українців, зокрема, фінансовій та банківській сферах, нововведення в яких торкнуться отримання споживчих кредитів і взаємодії кредиторів із споживачами. Та, хоча головною метою законопроекту «Про споживче кредитування» є допомога й захист громадян України в стосунках з банками, проте у деяких фахівців немає впевненості, що даний нормативний акт зможе належним чином врегулювати цю царину відносин. Тому не дивно, що документ викликав багато суперечок. Фінансисти побоюються, що проект знівелює права кредиторів і дасть можливість позичальникам ухилятися від виконання своїх зобов'язань. Проте юристи, які відстоюють інтереси клієнтів, навпаки,

переконані, що новації дадуть змогу кредиторам наживатися на споживачах як ніколи раніше. Але, кому ж насправді підуть на користь запропоновані проектом нововведення?

«У законопроекті “Про споживче кредитування” відсутні обмеження за розміром кредитів, які можуть бути визнані споживчими. Це, у свою чергу, може збільшити кількість несумлінних позичальників, які ухиляються від виконання своїх зобов’язань, – зазначає С. Концевий, юрист АФ “Династія”, – у зв’язку з чим можуть постраждати як самі фінансові установи, що кредитують, так і клієнти цих установ, які є їхніми вкладниками. Виходячи з цього, хотілося б бути упевненим, що законодавець досконало вивчить практику кредитувань, що існує в нашій державі і, зробивши певні висновки, застосує її разом з європейськими нормами, що вже регулюють ці стосунки в країнах Європи». З одного боку, вважає він, ініціатори законопроекту намагалися будь-якими способами допомогти споживачеві, але з іншого боку – вони наділяють їх правами, які можуть спричинити негативні наслідки для всіх учасників цих взаємовідносин.

Задекларованою метою документа є імплементація європейських норм, захист прав і законних інтересів споживачів і кредиторів у сфері споживчого кредитування. Проте стурбованість авторів законопроекту незахищеністю рядових українців у стосунках з фінансовими установами може призвести до протилежних результатів. У запропонованій редакції законопроекту норми Директиви ЄС враховано вкрай нерівномірно. Зокрема, проігноровано положення про захист прав кредиторів. Водночас норми із захисту позичальників розширено далеко за прийняті у Європі межі. Крім того, цей законопроект в один ряд із простими позичальниками ставить людей, які братимуть багатомільйонні кредити на придбання елітної нерухомості, яхт або літаків. Прагматичні ж європейці не вважають, що заможні одержувачі великих кредитів потребують додаткового захисту, адже мають досить можливостей для відстоювання своїх прав. Для цього у Європі передбачено обмеження суми кредиту, понад яку він вже не вважається споживчим. На думку банкірів, відсутність аналогічних обмежень у винесених на розгляд Верховної Ради законопроектах, яку ще й посилено неоднозначними нормами й колізіями, надасть заможним позичальникам додаткові можливості для зловживань.

Найцікавіша норма законопроекту – зміна черговості погашення вимог за договором про потребкредит у разі, якщо у позичальника бракує грошей на обслуговування позики. Згідно з документом, у першу чергу клієнт повинен оплачувати суму простроченого платежу, у другу – потокові платежі за «тілом» кредиту (основна сума боргу) . Тільки після цього фінустанова зможе списувати суму заборгованості (штрафу, пені). Це дасть можливість зменшувати розмір «тіла» кредиту з кожним новим платежем, тобто полегшить навантаження на позичальника. Діючий Цивільний кодекс України передбачає, що основна сума боргу списується в останню чергу. «І за наявності прострочення, у середньому 80 % платежів позичальників йдуть на погашення штрафних санкцій. Це призводить до накопичення суми основної заборгованості за кредитним договором і “заганяє” клієнта у

безвихідь», – коментує адвокат, керівний партнер юридичної компанії «Закон Перемоги» М. Саєнко. Автори законопроекту також пропонують зобов'язати кредиторів надавати позичальникам інформацію про розмір ефективної ставки за кредитним договором, включаючи всі комісії та додаткові витрати для обслуговування позикам. Це означає, що банкам доведеться не лише повідомляти клієнтів про всі банківські комісії, а й інформувати про орієнтовну вартість інших послуг – страхування, оцінки майна, а також послуг кредитного посередника (якщо такий є) і нотаріуса, щоб споживач чітко розумів, у яку суму йому обійдуться загальні витрати з потребкредиту. «Зараз не усі позичальники розуміють, що заявлена банком щомісячна процентна ставка за користування коштами може істотно відрізнятись від ефективної ставки за кредитом, яка де-факто може перевищувати першу в 4–5 разів», – зазначає юрист М. Саєнко.

За законом, фінустанова нині зобов'язана повідомляти клієнта про розмір реальної ставки за кредитом. Але на практиці це роблять далеко не всі кредитори. Фінансисти не палають бажанням повідомляти позичальників про вартість супутніх послуг і в майбутньому. У Національній асоціації банків України (НАБУ) кажуть, що вимоги законопроекту вказати абсолютно всі витрати у разі оформлення кредиту – малоздійснені. «Вартість послуг нотаріусів, оцінювачів і страхових компаній не встановлюється і не контролюється державою. Фінансові установи не мають інструментів для щоденного дослідження ринків додаткових послуг третіми особами в аспекті регіонів України. Тому кредитор не може ефективно й об'єктивно інформувати споживача щодо вартості послуг третіх осіб», – зазначають юристи НАБУ. В асоціації побоюються, що неточності під час інформування про вартість супутніх послуг можуть надати привід недобросовісним споживачам для ухилення від виплат за кредитом.

Не до вподоби банкірам і багато інших нововведень проекту. Обурення викликала норма, що дозволяє громадянам розривати кредитні договори впродовж гарантійного терміну товару (послуги), придбаного за рахунок кредитних коштів. А також пропозиція зобов'язати кредиторів повертати позичальникові кошти за супутні послуги (наприклад, за оцінку нерухомості) впродовж семи днів з моменту розірвання кредитного договору. Якщо фінустанова не укладеться в цей термін, їм доведеться заплатити відсотки за використання цих коштів. «Якщо на момент відмови від кредиту супутню послугу вже зроблено і плату за неї здійснено, договір є виконаним і не може бути припиненим внаслідок відмови від кредиту. Формулювання законопроекту створює колізію, яка може призвести до необхідності повернення споживачеві коштів, сплачених за вже спожиту послугу», – обурюються в НАБУ.

Немало пасток приготували автори документа і для позичальників. За словами старшого партнера адвокатської компанії «Кравець і партнери» Р. Кравця, у законопроекті повністю відсутні пункти про відповідальність фінустанов перед позичальниками. За його словами, разом із законопроектом № 2455 до Верховної Ради було подано ще один проект закону № 2456, який передбачав відповідальність кредиторів перед споживачами за порушення

їхніх прав. Наприклад, штрафні санкції (від 50 до 250 мінімальних неоподаткованих доходів громадян) для фінансових установ за неповне інформування або відмову в наданні інформації про фінансову послугу. Але цей законопроект після голосування було відправлено депутатами на доопрацювання. «Без прийняття цього документа і механізмів регулювання, які змушуватимуть кредиторів виконувати законодавчі норми, усі позитивні новації просто не працюватимуть», – стверджує Р. Кравець.

Сьогодні базовий закон про захист прав споживачів приділяє недостатньо уваги сфері фінансових послуг, і тому повноваження державних регуляторів не є чітко визначеними. Центральним органом, який відповідає за захист прав споживачів в Україні, є Держспоживінспекція. Але її повноваження щодо надавачів фінансових послуг дуже обмежено, тому застосувати санкції до порушників законодавства про захист прав споживачів у сфері фінансових послуг Держспоживінспекція практично не в змозі. Виникає нагальна необхідність внесення суттєвих змін до чинного законодавства, що мають дати можливість створити чітку систему захисту прав споживачів фінансових послуг, визначити відповідні повноваження державних органів, встановити адекватну відповідальність за правопорушення в цій сфері, а також уточнити окремі положення самого законодавства, яке регулює надання відповідних фінансових послуг. Хочеться сподіватися, що прийняття подібного проекту закону дасть змогу зміцнити довіру споживачів фінансових послуг до фінансового сектору, сприятиме створенню надійної державної системи захисту прав споживачів фінансових послуг, що матиме наслідком покращення інвестиційного клімату в Україні та залучення грошових коштів населення до фінансового ринку.

Т. Бідюк, власкор НЮБ НБУВ

Захист авторських прав у мережі Інтернет

Міністерством економічного розвитку та торгівлі був розроблений законопроект № 3353 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет», який був схвалений Кабінетом Міністрів 21 жовтня 2015 р. 23 жовтня цього ж року цей законопроект зареєстрований у Верховній Раді України.

Проект закону було розроблено за участю представників бізнес-асоціацій, власників авторських прав, хостинг-провайдерів. Документ передбачає можливість вилучення інформації з мережі Інтернет чи обмеження доступу до неї за заявою власників авторських прав без звернення до суду. У той самий час законопроект не вимагає від заявників надавати докази щодо володіння відповідними правами, проте зобов'язує власників сайтів надавати скаржникам інформацію про користувачів, які розмістили відповідні матеріали в мережі.

Як сказано в пояснювальній записці до законопроекту, «поширення нелегального контенту в українській доменній зоні призвело до вкрай несприятливих наслідків вже в 2013 році, що пов'язано з визнанням України “пріоритетною іноземною країною” в “Спеціальному Списку 301”, тобто країною, в якій рівень захисту прав інтелектуальної власності є найбільш низьким і до якої можуть бути застосовані відповідні санкції. Однією з причин отримання відповідного статусу стало “наполегливе небажання імплементувати ефективну і прозору систему боротьби з онлайн піратством”. У 2015 році “Спеціальний Список 301” відніс Україну до переліку держав, щодо яких здійснюється “пріоритетний нагляд”, вказано на відсутність позитивних зрушень в імплементативній ефективності механізму боротьби з інтернет-піратством і відсутності механізмів притягнення до вторинної відповідальності та відповідальності третіх осіб, що сприяють відповідним порушенням».

Законопроектом передбачається, що у разі невиконання власником веб-сайту вимог видалити чи запобігти доступу до інформації, що порушує авторські права в Інтернеті, запровадження штрафу в розмірі від 500 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Такий самий штраф передбачається, якщо власник веб-сайту або хостинг-провайдер не надає інформації, що ідентифікує користувача, який розмістив незаконну інформацію. Але якщо ці порушення повторюються протягом року, то такі дії тягнуть за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Водночас пропонується карати і за неправдиві вимоги щодо обмеження доступу до ресурсів. У разі, якщо ця скарга містить неправдиву інформацію про авторські права особи, того, хто направив таку скаргу, також пропонується штрафувати від 1000 до 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Такий самий штраф накладається на осіб за недобросовісні вимоги про поновлення доступу до інформації, що порушує авторські або суміжні права.

У міністерстві зауважують, що цей законопроект дасть змогу нотаріусам мати доказову базу при роботі в мережі Інтернет. «Законопроект також містить важливі зміни до Закону України “Про нотаріат”, які уможливають забезпечення нотаріусом доказів у мережі Інтернет», – уточнює прес-служба Мінекономрозвитку.

У разі ухвалення законопроекту, суб'єктів авторського права наділять можливістю вимагати видалення або обмеження доступу до інформації, що порушує авторські права, а також вимагати надання персональної інформації користувача, який розмістив її з порушенням авторського права. Ним передбачається, що власник веб-сайту не буде нести відповідальності за порушення авторських і суміжних прав, якщо протягом доби після звернення суб'єкта авторського права або уповноваженого ним представника обмежить доступ до цієї інформації. Крім того, не нестиме відповідальності той власник, який вживає заходів для нерозповсюдження незаконної інформації, зокрема запобігає її повторному розміщенню. Обмеживши доступ до незаконної інформації, власник веб-сайту, повинен про це повідомити суб'єкта авторського права. Користувач веб-сайту, у випадку, якщо, на його думку, не

було факту порушення авторського права, повинен надіслати на адресу власника сайту відповідну заяву з використанням електронного цифрового підпису та мотивувати його. Власник сайту перенаправляє копію суб'єкту авторського права.

Цим передбачається, що власник інтернет-ресурсу не раніше 10, але не пізніше 14 робочих днів з моменту відправлення копії суб'єкту авторського права відновлює доступ до інформації, якщо суб'єкт або уповноважена ним особа не надасть документів, що ініціювали судові провадження з метою забезпечення захисту своїх прав. Тими же правами й обов'язками пропонується наділити і хостинг-провайдера. Крім того, власник сайту або хостинг-провайдер не буде нести відповідальності за шкоду, яка була заподіяна внаслідок вилучення або обмеження інформації, так само як і за її відновлення, якщо відповідні дії здійснювалися для виконання норм цього закону.

Тому, і власник веб-ресурсу і хостинг-провайдер отримає право створювати електронні бази даних, куди буде вноситиме дані про інформацію, що порушує авторські та суміжні права.

Як зазначила перший заступник міністра економічного розвитку і торгівлі Ю. Ковалів, «захист авторського права, як одного з ключових активів у будь-якому бізнесі, є обов'язковою передумовою для залучення інвестицій в Україну. Тому дуже важливо позбутися сумнівного іміджу країни з високим рівнем інтернет-піратства. Для цього необхідні дієві механізми блокування піратського контенту. Саме такі механізми закладено в законопроект. Їх застосування дозволить розпочати ефективну боротьбу з інтернет-піратством».

Директор департаменту розвитку інновацій та інтелектуальної власності Мінекономіки О. Мініч наголосила: «Цей законопроект – черговий крок у напрямку створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні. Також він унеможливує застосування економічних санкцій до України як “пріоритетної країни” в “Спеціальному списку 301” і наближає законодавство України до законодавства країн Європейського Союзу».

У той самий час документ жваво обговорюється серед громадськості та в ЗМІ. В експертному середовищі проект закону піддався детальному аналізу та критиці.

Представники Інтернет-асоціації України стурбовані тим, що з прийняттям цього законопроекту відновиться спроба минулої влади встановити повний повний контроль над Інтернетом, тільки цього разу під гаслами захисту авторського права й підтримки кінематографії.

Зокрема, заступник голови правління ІАУ О. Ольшанський зазначив, що цей закон є прямим механізмом до маніпулювання інформацією в українському сегменті мережі Інтернет. На думку О. Баранова глави консультаційно-дорадчої ради Інтернет-асоціації України, цей законопроект пропонує ввести додаткові досудові механізми, пов'язані з можливістю звернення власників авторських прав до осіб, що розміщують їхній контент на сайтах, з вимогою його видалення або блокування.

Експерти звернули увагу ще на той факт, що даний законопроект

створює умови для конституційних прав громадян, надаючи тим самим постачальнику послуг можливість блокувати контент на підставі подання заяви до суду, але без відповідного рішення суду, як це відбувається нині.

У четвер, 12 листопада, відбулася прес-конференція «Свобода слова в Інтернеті – під загрозою боротьби з піратством». На цій конференції обговорювався зареєстрований у парламенті урядовий законопроект № 3353 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет». Спеціалісти повідомили про ризики цього законопроекту та запропонували рекомендації щодо його вдосконалення.

Ю. Булка, член правління ГО «Вікімедіа Україна», редактор української Вікіпедії, обурюється тим, що в демократичному суспільстві неприпустимою є ситуація, коли потрібно розкривати свою адресу, для того щоб опублікувати матеріал в Інтернеті.

І. Розкладай, юрист Інституту Медіа Права, пояснив, що проблема захисту авторських прав в Інтернеті є надзвичайно важливою, тому «ми повинні усвідомлювати, що захист авторських прав в Інтернеті не має нести загрози свободі слова, а надто матеріалам, пов'язаним з викриттям корупційних схем. Крім того, даний законопроект становить загрозу ще й для бізнесу». Також експерт зауважив, що захист має базуватися на такому механізмі, коли посередник (провайдер чи власник сайту) може нести відповідальність лише за умисні дії. Але при цьому санкції не повинні перевищувати відповідальність за загальне порушення авторського права. На його думку, досудове врегулювання спору має обмежуватися лише випадками, коли особа має документи, що доводять її статус правовласника або коли є згода усіх сторін щодо припинення порушення.

Спеціалісти Інституту Медіа Права, ГО «Телекритика» та «Вікімедіа Україна» запропонували створити у Верховній Раді для розгляду законопроекту міжкомітетську робочу групу із залученням широкого кола фахівців у сфері права інтелектуальної власності та свободи слова, які зможуть доопрацювати законопроект з урахуванням необхідності забезпечити як приватні інтереси авторів, так і публічний інтерес у вільній дискусії та свободі інформації в Інтернеті.

Таким чином, законопроект, який був запропонований у Верховній Раді № 3353 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет», активно обговорюється і досить сильно критикується експертами. Думки щодо цього документа розбігаються. У міністерстві переконані, що захист авторського права є обов'язковою передумовою для залучення інвестицій в Україну, а експерти вважають, що цей законопроект потрібно доопрацювати.

Тому, яким має бути розв'язання існуючої проблеми, пов'язаної з порушенням авторських прав в Інтернеті, зважаючи на міжнародний досвід та українські реалії, однозначної відповіді нема. Над цим ще потрібно багато працювати. Отже, питання щодо прийняття цього законопроекту у Верховній Раді залишається відкритим.

Інвестиції і корупція: хто кого?

Інвестиції (від латинського *invest* – вкладати) за визначенням є процес стимулювання матеріального виробництва, забезпечення його функціонування, розвитку, розширення, оновлення, еволюційного руху вперед.

Вже ні в кого немає сумніву, що корупція та нестабільна макроекономічна ситуація відлякує іноземних інвесторів від українських ринків. Іноземні інвестори покидають Україну саме через корупцію. У свою чергу, нестача інвестицій, як внутрішніх так і зовнішніх, є однією з центральних проблем, від якої потерпає українська економіка. Однак, звертаючись до іноземних інвесторів, український уряд, на думку багатьох експертів, недостатньо залучає внутрішні резерви для залучення інвестицій.

Як повідомляв виконавчий директор Фонду імені Блейзера О. Устенко, у першому півріччі 2011 р. помітно зменшилася кількість іноземних інвесторів, які готові вкладати гроші в Україну, і збільшилася кількість тих, хто не готовий ризикувати вести бізнес в Україні. У другому півріччі 2010 р. 59 % опитаних інвесторів збиралися вкладати гроші, а 9 % не збиралися (інші не визначилися) – бізнесменів відлякує корупція у країні.

За словами О. Устенка, у першому півріччі 2011 р. не збиралися інвестувати вже 13 % опитаних, а збиралися лише 46 %. Опитування проводилося американо-українською бізнес-радою (USUBC), було опитано понад 175 великих іноземних компаній. Також повідомлялося, що іноземні компанії майже не змінили своїх планів щодо інвестицій в інші країни, крім України, що свідчить про те, що змінилися не настрої інвесторів, а ситуація в Україні. Головною проблемою для інвестицій в першій половині 2011 р. компанії відзначили корупцію і макроекономічну нестабільність.

Позиції України в міжнародних рейтингах, які часто є важливим чинником для вкладення інвестицій інвесторами, теж не зовсім втішні. Так, аналіз «Індексу економічних свобод – 2015» показав, що в Україні одні з найгірших умов для розвитку економіки серед країн Європи та більшості пострадянських країн. При цьому у 2015 р. наша держава погіршила загальний рейтинг серед 178 країн – з 155-го місця до 162-го. Динаміка показників свідчить про незадовільний стан інвестиційного клімату (гарантія прав власності, управління державними витратами), рівня корупції та інших показників економічної свободи. Також Україна відповідно до цього рейтингу входить до переліку 25 країн з «репресивною» економікою. Результати рейтингу Transparency International «Індекс сприйняття корупції – 2014» показують, що умови для ведення довгострокового бізнесу в Україні також не найкращі. Серед 175 держав наша країна посіла 142-ге місце поруч з Угандою і Коморськими островами.

Отже, міжнародні рейтинги засвідчили, що не тільки війна є основною причиною низької інвестиційної активності, а й відсутність економічної свободи та високий рівень корупції. Проте іноземні інвестиції мають стати

одним з основних джерел для відновлення інфраструктури Сходу країни, стабілізації курсу національної валюти та покращення економічного розвитку. Жодні кредити МВФ та інших фінансових організацій не зможуть так позитивно впливати на економіку, як іноземні інвестиції. Адже інвестиції – це надходження до реального сектору, які сприяють створенню нових робочих місць, зростанню доходів населення та надходжень податків до бюджету, не кажучи вже про те, що інвестиції не потребують сплати відсотків, як цього вимагають кредити.

Згідно з Законом від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР «Про режим іноземного інвестування» іноземні інвестори-суб'єкти, які провадять інвестиційну діяльність на території України, а саме: юридичні особи, створені відповідно до законодавства іншого, ніж законодавство України; фізичні особи-іноземці, які не мають постійного місця проживання на території України і не обмежені в дієздатності; іноземні держави, міжнародні урядові та неурядові організації; інші іноземні суб'єкти інвестиційної діяльності, які визнаються такими відповідно до законодавства України; іноземні інвестиції – цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Відносини, пов'язані з іноземними інвестиціями в Україні, регулюються зазначеним Законом, іншими законодавчими актами та міжнародними договорами України. Якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України про іноземні інвестиції, застосовуються правила міжнародного договору.

В Україні створено гарантії захисту іноземних інвестицій. Так, для іноземних інвесторів на території України встановлюється національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, за винятками, передбаченими законодавством України та міжнародними договорами України. Для окремих суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють інвестиційні проекти із залученням іноземних інвестицій, що реалізуються відповідно до державних програм розвитку пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери і територій, може встановлюватися пільговий режим інвестиційної та іншої господарської діяльності.

Законами України можуть визначатися території, на яких діяльність іноземних інвесторів та підприємств з іноземними інвестиціями обмежується або забороняється, виходячи з вимог забезпечення національної безпеки. Специфіка регулювання іноземних інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах встановлюється законодавством України про спеціальні (вільні) економічні зони. Правовий режим іноземних інвестицій, що встановлюється в спеціальних (вільних) економічних зонах, не може створювати умови інвестування та здійснення господарської діяльності менш сприятливі, ніж встановлені цим Законом.

Інвестиції, прибутки, законні права та інтереси іноземних інвесторів на території України захищаються її законами. Так, згідно з Законом від 10.09.1991 р. № 1540а-ХІІ «Про захист іноземних інвестицій на Україні» іноземні інвестори мають дотримуватися законодавства України та не

завдавати шкоди її державним, соціальним та економічним інтересам. Держава не може реквізувати іноземні інвестиції, за винятком випадків стихійного лиха, аварій, епідемій, епізоотій. Рішення про реквізицію іноземних інвестицій приймає Кабінет Міністрів України. Компенсація, що виплачується в цих випадках іноземному інвестору, має бути адекватною та ефективною. Іноземним інвесторам гарантується перерахування за кордон їхніх прибутків та інших сум як у національній валюті, так і в іноземній валюті, що отримані на законних підставах. Іноземні інвестори можуть реінвестувати прибутки на території України. Іноземні інвестори сплачують податки, встановлені законодавством України.

Незважаючи на чинне законодавство у сфері інвестування, обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України демонструє впевнений спад з 2012 р. Інвестори звинувачують у падінні інвестиційної привабливості країни виключно український уряд, який неефективно бореться з такими явищами, як корупція і корпоративне рейдерство. Про це пише у своїй статті «Боротьба з корпоративним рейдерством в Україні» оглядач впливового американського сайту Ecomonitor С. Белінськи.

Експерт пише, що ситуація настільки критична, що в країнах Західної Європи навіть випускають книги, призначені для бізнесменів, про те, як не стати жертвою українських рейдерів. С. Белінськи детально описує рейдерські схеми, називаючи основним джерелом рейдерства в Україні державну корупцію і «своїх людей у державних органах». Наприклад, якщо у рейдерів є своя частка в капіталі компанії, вони організують фіктивні збори акціонерів, збільшують власні частки в компанії, а потім ставлять своїх людей на керівні посади на підставі «фейкового» рішення суду. Такі схеми, зі слів експерта, стали справжнім видом мистецтва І. Коломойського, відомого українського олігарха, правою рукою якого був Г. Корбан.

Інша схема, яку описує американський журналіст, містить у собі більш серйозну корупційну складову, пов'язану з підрубкою документів. Рейдерське захоплення аграрної компанії «Чумаки» в Дніпропетровській області є гарним прикладом цієї схеми. Захоплення «Чумаків» відбулося за сприяння чиновника з реєстраційної служби, який нотаріально засвідчив підроблені документи. Зокрема, на інформацію про зміну власника «Чумаків» на невідому офшорну компанію (Stellar Partners Ltd) Д. Пападопулос, представник іноземних інвесторів «Юнісон груп», заявив: «Це дивно, але звичайні чиновники можуть так легко привласнити собі чийсь бізнес». Після сумнівних процедур у суді або в державних реєстраторів рейдери здійснюють силову атаку на підприємство, використовуючи озброєних бойовиків.

«Існують навіть фірми, які спеціалізуються на наданні допомоги у рейдерстві, починаючи від “закупівлі” сумнівних правових документів, закінчуючи поставкою озброєних бойовиків. Цьому, безперечно, сприяє військовий конфлікт на Сході України та існування “приватних армій” олігархів», – пише С. Белінськи у своїй статті.

Донедавна рейдери успішно уникали відповідальності за скоєні злочини. Наприклад, донецький рейдер В. Дрегер, провина якого була

доведена ще при В. Януковичі, був випущений з в'язниці відразу після Євромайдану за сприяння промосковських депутатів.

«Першим кроком до успішного переконання міжнародних інвесторів, що Україна відкрита для бізнесу, повинна бути сильна позиція проти корупції, яка надто довго душила економіку. Здійснення заходів боротьби з безжалісною практикою рейдерства – початкова точка цього процесу», – резюмує експерт.

Аналіз вітчизняного законодавства щодо запобігання незаконному захопленню підприємств показує, що законів для протидії цьому явищу в Україні достатньо. Але вони досі не працюють належним чином. Нині мінімальний бюджет рейдера становить 150 тис. дол.: 30–80 тис. дол. – на підкуп державних чиновників; до 50 тис. дол. – на підкуп суддів з метою винесення ними неправомірних судових рішень; 10–20 тис. дол. – на оплату внесення змін у реєстр і скуповування акцій; 5–10 тис. дол. – на фінансування послуг з фізичного захоплення. Щорічний ринок приватизації та поглинань підприємств в Україні становить близько 3 млрд дол., з них – 60–70 % операцій (2 млрд дол.) є недружніми. У свій час об'єктами рейдерських захоплень стали: у Донецькій області – ЗАТ «Зуєвський електромеханічний завод», ВАТ «Завод «Коксохімобладнання», торговий центр «Кіровський», на Львівщині – ВАТ «Дрогобицький агротехсервіс», завод «Львівсельмаш», у Києві – ЗАТ «Аеросвіт», ДП «Укрторф».

У літературі виявлено численні фактори, які визначають обсяг внутрішніх та зовнішніх інвестицій. Це й обсяг ринків, забезпеченість природними ресурсами, політичні ризики, якість політичних інститутів та рівень корупції.

Одне з перших емпіричних досліджень корупції та інвестицій було здійснене П. Мауро в 1995 р. На масиві 67 країн він показав, що корупція скорочує співвідношення обсягу інвестицій до ВВП і таким чином сповільнює економічне зростання. П. Мауро, зокрема стверджував, що якби рівень корупції, приміром у Бангладеш, зменшився б хоча б до рівня Уругваю, інвестиції б там зросли майже на 5 % обсягу ВВП! А зростання рівня корупції в Сінгапурі до масштабів Мексики було б рівнозначним збільшенню податкових ставок на 20 %.

Практично всі наукові дослідження єдині в одному – корупція одна з основних причин, що гальмує економічний розвиток та зростання держави.

При цьому на інвестиції впливає не лише рівень корупції, а і її характер. Так, більш прогнозовані корупційні режими виявляються менш шкідливими, з точки зору ефективності інвестування, аніж менш прогнозовані, хоча й менш корумповані режими. Проте, як зазначають дослідники, немає нічого гіршого для інвесторів, аніж безвідповідальна влада, орієнтована на волюнтаристські, непрогнозовані рішення.

П. Меон и К. Секкат дослідили залежність між впливом корупції на зростання інвестицій та загальною якістю державного врядування. Їх аналіз показує, що негативний вплив корупції зростає при погіршенні якості управління. Тому існують серйозні відмінності в рівні негативного впливу корупції на інвестиції та економічне зростання – найбільш суттєвий вплив

помічений в африканських країнах, найменший – у країнах Азії. Корупція не здійснює серйозного впливу на стабільні демократії з передбачуваними інституційними правилами й високою якістю управління.

Міжнаціональні кореляції чітко показують, що потоки інвестицій, за які так активно бореться нинішня влада, об'єктивно йдуть активніше в ті економіки, які демонструють не кращі програми та проекти, а реальні умови для існування та функціонування бізнесу. Правило просте: кращі умови – більше інвестицій! Справедливість цього правила підтверджена науковими дослідженнями, проведеними американськими дослідниками Дж. Монгеєм та Д. Філіпеску на прикладі 172 країн.

Аксіоматичним є й положення про те, що корупція є однією з визначальних характеристик, яка заважає нормальному функціонуванню бізнесу!

Яскравим прикладом впливу інвестицій на рівень корупції в державі надав Сінгапур. Урядом Сінгапуру була сформована еліта, яка ввібрала в себе найкращі світові знання, військову дисципліну і працювала на державу; скасований податок на вивезення капіталу для нерезидентів; підтримано низький рівень державних і соціальних витрат, але високий рівень заощаджень та інвестицій. Залучення іноземних інвестицій відбувалося шляхом створення вигідних умов для припливу капіталу, зокрема скасування податку на вивезення коштів, отриманих вкладниками-нерезидентами.

Так, одним з перших кроків Прем'єр-міністра Сінгапуру Лі Куан Ю, з метою залучення інвесторів, було прийняття програми «Чисте місто». Уряд Сінгапуру, за нестачі коштів на створення повної інфраструктури, використав найдешевший ресурс – інтелектуальні зусилля. Наприклад, просте озеленення міста. Вважається, що це формує позитивне ставлення у іноземців, мотивує жителів та довіру до держави. Отже, тепер кожен сінгапурець упевнений, що його місто – найкраще у світі, а жити та працювати у ньому надзвичайно приємно, тому є стримуючим фактором від еміграції жителів за кордон.

Наступний приклад – державна компанія «Сінгапурські авіалінії», яка створила в аеропорту психологічно комфортну атмосферу – у ньому не існує практики обшуків осіб та багажу, працює новітня охоронна система, все коректно й упорядковано, обладнано сучасною технікою. Нині, коли інвестиційні витрати окупилися, Сінгапурський аеропорт є великим вузлом міжнародних авіаліній, одним з найсучасніших і найкомфортабельніших аеропортів світу, обладнаний для цілодобових польотів у будь-яких погодних умовах. Таким чином, держава забезпечила найсприятливіший клімат для того, щоб інвестиції йшли в країну не лише на глобальному економічному рівні, а й на рівні психології кожного окремого інвестора.

Нашій державі варто враховувати позитивний зарубіжний досвід залучення інвестицій, зокрема, країнами, у яких було розв'язано воєнні конфлікти. Яскравим підтвердженням є приклад Ізраїлю. У цій державі робота щодо залучення іноземних інвестицій відбувалася у двох напрямках – розвиток венчурного інвестування та інвестицій діаспори.

Активний розвиток венчурного фінансування почався з започаткування в 90-х роках ізраїльського фонду «Йозма», який залучав інвестиції від венчурних фондів. Спочатку відбулося інвестування в 10 дочірніх венчурних фондів, кожен з капіталом у 20 млн дол. США. Більшість інвестицій було спрямовано до технологічного сектора на розвиток ІТ-індустрії. Основний принцип програми полягав у тому, що будь-який венчурний фонд, який хотів отримати інвестиції, отримував 8 млн дол. США з фондів «Йозми», а решту 12 млн дол. США партнери повинні були вкласти самостійно, які вони в разі провалу проекту не зобов'язані були повертати. У разі успіху інвестицій партнери могли викупити державну частку. До управління допускалися один ізраїльський і один американський або європейський партнер. Програму було створено Міністерством промисловості та торгівлі Ізраїлю.

Цей проект дав великий поштовх до підвищення інноваційної активності. Сьогодні ця країна серед лідерів світових рейтингів щодо розвитку венчурного капіталу. Так, відповідно до даних Організації економічного розвитку та співробітництва (ОЕСР) у 2013 р. Ізраїль посів перше місце у світі за кількістю венчурних інвестицій у відсотках до ВВП.

Іншими інституціями, які позитивно впливали на інноваційний розвиток Ізраїлю, стали Національний фонд промислових досліджень і розробок, який фінансує американських та ізраїльських фахівців, що займаються розробкою і комерціалізацією продуктів цивільного призначення. Основне фінансування здійснюється за рахунок коштів органів влади США та Ізраїлю. Також важливим для інноваційного розвитку є програма підтримки технологічних інкубаторів, які надають допомогу підприємцям, що займаються розробкою та комерціалізацією інноваційних технологій.

Можливо, сьогодні зосереджувати зусилля на інноваційному розвитку України несвоєчасно, мовляв, більшість інвестицій варто спрямовувати в «точки зростання» – сільське господарство, енергетику та туризм. Проте найкращий соціально-економічний розвиток спостерігається в тих країнах, де інноваційна політика є пріоритетною (Швеція, Японія, США). Іншою важливою мотивацією є і те, що Україна відповідно до Глобального інноваційного індексу – 2015 посідає 33 місце в топ-50 найінноваційніших країн світу. Отже, як показує досвід Ізраїлю, інвестиції в ІТ-сектор у період війни є новими можливостями, і тому Україні необхідно використати цей потенціал.

Другим важливим напрямом було залучення іноземних інвестицій від діаспори під облігації (Diaspora Bonds). За різними оцінками, Ізраїлю з 1951 р. за допомогою цього інструменту вдалося залучити близько 35–40 млрд дол. США. Основним мотивом використання облігацій для діаспори було забезпечення стабільним і дешевим джерелом зовнішнього фінансування та велике бажання допомогти в соціально-економічному розвитку Ізраїлю. Саме патріотизм став основним мотивом для купівлі облігацій діаспори. До речі, розміщувалися вони номіналом від 100 дол. США до 100 тис. дол. США під 3–4 % на 2–10 років. Отримані гроші спрямовувалися на проекти в державному секторі: опріснення, будівництво житла і комунікаційної

інфраструктури, а також розвиток інфраструктурних та технологічних парків. Активно застосовує цей інструмент Індія, а потужні піар-кампанії щодо облігацій для діаспори для африканських країн з кожним роком набирають оберти.

Україна може використати також цей позитивний приклад. Для цього є кілька факторів. По-перше, кількість осіб українського походження, які проживають за межами України, за приблизними підрахунками становить від 12 до 20 млн. Найбільше представництво у Росії, США та Канаді. Відповідно до даних МЗС України порівняно з іншими світовими діаспорами українські громади мають найбільшу кількість різних громадських об'єднань (близько 3 тис.). По-друге, за даними Нацбанку України, обсяг приватних грошових переказів із-за кордону у 2014 р. становив 6,5 млрд дол. США (4,9 % ВВП), що порівняно з іноземними інвестиціями є також потужним вливанням в економіку України. Застосування облігацій для діаспори може бути оптимальним варіантом переказу грошей на батьківщину не тільки без комісій, а ще й з отриманням доходу в майбутньому. Тому органам влади необхідно запропонувати потенційним інвесторам прозорий та надійний механізм вкладення таких інвестицій.

Проте будь-які інноваційні заходи із залучення іноземних інвестицій у разі непроведення органами влади реформ приречені на провал. Відповідно до опитування Європейської бізнес асоціації переважна більшість респондентів (57 %) вважають, що необхідно прискорити запровадження реформ та продовжити курс на дерегуляцію, 30 % опитаних очікують від влади активних кроків у протидії корупції на всіх рівнях владної вертикалі, 29 % – виступають за подальше впровадження податкової реформи, а 24 % – наголошують на необхідності стабілізації фінансового сектору.

Щодо Києва, то як пише І. Сікора, директор Фондації «Відкрите суспільство», іноземні інвестори не поспішають вкладати свої мільйони в місто. Незважаючи на гучні заяви столичної влади, схоже, обіцяний зелений коридор для інвестицій перетворився на тьмянний провулок, де корупційні привиди колишньої влади чатують на набиті доларами кишені наївних іноземців. Справжнім ящиком Пандори може виявитися рішення Київради про проведення інвестиційних конкурсів у столиці. Проект документа декларує створення сучасних механізмів співпраці з інвесторами.

Проте перший заступник столичного мера І. Ніконов прямо заявляв про монопольне право реформованого Київського інвестиційного агентства (КІА) представляти місто у спілкуванні з бізнесом. За цим ховається легалізація «решення вопросов». Якщо документ приймуть – він надасть КІА як інвестиційному агенту «право вирішення багатьох питань інвесторів». Звісно, не просто так, а на платній основі за «підписання з ними окремої угоди». Тобто «допомога» бізнесу стає формальною послугою для наповнення кишень посадовців комунального підприємства, керівництво якого призначається міською владою на Хрещатику. На сьогодні влада міста «реорганізувала» своє довгообіцяне єдине вікно для інвесторів, КІА. У новому складі агентства спочатку першим заступником голови значився наблизений до будівельного магната І. Ніконова экс-замголови Української

торгової гільдії В. Бойко. Ця компанія останнім часом співпрацювала з потужними девелоперськими проектами олігархів – КАН Нікононова, Мегаполісжитлобудом Д. Фірташа, Оушен Плаза братів Ротенбергів, Блокбастером та Лавиною В. Алієва та Д. Фірташа.

Як пишуть ЗМІ, влада напередодні місцевих виборів неодмінно спробує презентувати цей крок, як віху в протидії корупції у відносинах з інвесторами. Хитрість запропонованої схеми криється в добре опанованій столичними очільниками практиці використання комунальних підприємств для прикриття корупційних схем. Формально КП створені для керування майном та землями громади, проте де-факто часто-густо використовуються як вуаль для корупційних обгородок. Профільні департаменти КМДА делегують повноваження підпорядкованим КП і перенаправляють усі «потоки» на них. Самі ж підприємства можуть надавати платні послуги попри те, що такий сервіс мав би надаватися безпосередньо чиновниками КМДА. Струнко вибудована система «примусу до послуг» виводить з-під удару посадовців КМДА, які перебувають нібито над фактично корупційними схемами, і змушує громадян та бізнес співпрацювати з КП. КІА по суті отримує монополію на обслуговування інвесторів, зокрема за одним з пунктів вибору підрядників для них.

В Україні вже давно стало звичним корупційним механізмом підгін критеріїв конкурсів для «свого інвестора». У ЗМІ висловлюються побоювання, що напередодні виборів у Києві команда чинного мера може узаконити фактично старий-новий корупційний механізм роботи з інвесторами.

За минулий рік частка іноземних інвестицій у капітальних вкладеннях у Київ становила лише 1 % – бізнесу потрібні чіткі та прозорі правила гри для всіх, без преференцій «для своїх». В іншому випадку, приміром, шведська ІКЕА так і не прийде в Україну через загусте для європейців корупційне мереживо.

Проаналізувавши рух прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в Україні та прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) з України в економіці країн світу за основними їхніми характеристиками та числовими показниками (за матеріалами Держкомстату 2012 р.), сформовано висновки (Н. Поліщук), перша група яких впливає з розміщення іноземних інвестицій в Україні, а друга – з розміщення українських акціонерних капіталів за кордоном:

- Відплив прямих іноземних інвестицій розвинутих країн світу, які розміщували свої активи в основному в технологічних галузях національного господарства, свідчить про погіршення інвестиційного клімату в Україні, причинами якого є: політична нестабільність, непередбачуваність та непрозорість державної політики, недосконалість правового середовища, обтяжлива фіскальна та митна політика, «клановість» економіки. З іншого боку, нарощування обсягів інвестицій від господарчих суб'єктів держав, у яких і так великі проблеми з коштами і відомі вони далеко не розвинутою економікою, а розташуванням на їхній території офшорів – свідчить про непрозорість інвестиційної політики в Україні, головне про «різні правила

гри» для іноземного капіталу різного походження. А форми розміщення в галузевій структурі інвестиційного капіталу даних острівних країн показують тяжіння даного капіталу до найприбутковіших галузей економіки України. У 2011 р. Україна не включила Кіпр та Віргінські Острови (Королівство Велика Британія) до списку офшорних зон.

Обсяги прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), які прямують з України (83,71 % зі 100 % акціонерного капіталу зареєстровано в Донецькій області) до економік іноземних держав (89,64 % зі 100 % прямують до Кіпру), зосереджуються в основному в невиробничих галузях економіки (83,13 % з яких належать лише одній галузі – операціям з нерухомістю, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям), як мінімум свідчать про відсутність інвестиційної політики держави в напрямі зосередження капіталів на власній території та ставлять чимало запитань до власників акціонерних активів, які монополюють з однієї галузі в невиробничу галузь однієї лише країни розміщують мільярдні інвестиції.

Як зазначає експерт з економічних питань Міжнародного центру перспективних досліджень А. Бочі, основні реформи, які сприятимуть створенню привабливого інвестиційного клімату, мають бути спрямовані на боротьбу з корупцією (посилення відповідальності та збільшення покарання за корупційні дії); ринкове регулювання економіки (замість існуючої радянської системи регулювання економіки необхідно запровадити системи регулювання економіки з новою структурою та принципами); податкове реформування для забезпечення суб'єктам господарювання однакових умов оподаткування, зменшення податкового навантаження та забезпечення ефективного податкового адміністрування, а також посилення відповідальності за ухилення від сплати податків; реформування судових та правових органів для забезпечення гарантій справедливого суду та виконання судових рішень, захисту прав власності, боротьби з рейдерством.

Експерти вказують і на умови, коли забезпечується приплив інвестицій. Керівник громадської організації «Антикорупційне бюро України» Р. Пікашев формулює їх таким чином. Перша умова припливу інвестицій – інвестовані кошти мають «осідати» в Україні. Всі спроби західних банків за часів Президента В. Ющенка започаткувати створення банківських передумов інвестиційного буму в Україну розбилися об моноліт витискання їх державною корупцією. Поки гроші не стануть в українських банках відчувати себе надійніше, ніж в офшорах чи Швейцарії, та поки Національний банк України не стане служити банківській системі, а не навпаки, бути інструментом корупційного розбою, ні про які серйозні іноземні інвестиції мова йти не може.

По-друге, перш ніж отримати приплив інвестиційного капіталу треба забезпечити стабільність курсу української гривні. Стабільність грошової одиниці є чи не найважливіша базова функція держави, як функція захисту однієї з первинних прав і свобод людини – права матеріальної власності. Без стабільної валюти не може бути стабільної економіки, довгострокової економічної політики, тим більше припливу інвестицій.

Третя умова припливу інвестицій – має бути внутрішній ринок споживання продукції в межах купівельної спроможності якого і можливі відповідні обсяги інвестицій. Жебрацька по доходах населення країна не здатна освоїти інвестицій більше, ніж люди здатні придбати товар. Це купівельна стеля обсягу залучення іноземних інвестицій. Інвестування у виробництво продукції «на вивіз» за кордон само по собі не здатне суттєво підняти цю стелю. Лише розвиток внутрішнього ринку споживання може привести до радикального зростання обсягів залучення закордонних інвестицій.

Четверта умова припливу інвестицій – розвинутий фондовий ринок із цивілізованими правилами виплати дивідендів. Широке залучення в інвестиційний процес широкого загалу українського населення є вихідною умовою припливу закордонних інвестицій. Держава має створити жорсткі умови відповідальності емітента за отримані інвестиційні кошти. Коли створяться всі умови захисту внутрішнього інвестора, лише тоді є шанс на широке залучення іноземних інвестицій. І взагалі, у будь-якій країні, яка чогось варта, головним інвестором завжди являється власне населення.

П'ята умова припливу інвестицій – енергійне створення в Україні сучасної системи управління комерційними ризиками. Держава, добropорядний бізнес та громадянське суспільство мають невідкладно запровадити інтеграцію всіх зусиль щодо системного запобігання злочинним діям і відношенні інвестиційних коштів та інших проявів недобросовісної конкуренції. Особливу увагу слід приділити заходам протидії корупційних зазіхань на інвестовані кошти.

Р. Пікашев задається питанням: чи зацікавлена корупція вищого рівня в залучення закордонних інвестицій в Україну? І відповідає: «Вочевидь, що не зацікавлена. “Віджати” приватні закордонні інвестиції важко і ризиковано, бо західний інвестор буде боротися і просто так свої гроші не віддасть. Єдиний варіант для корупції вищого рівня – закордонні інвестиції під державні гарантії. Тоді корупціонер отримає вкрадену інвестицію, а інвестор – компенсацію за рахунок бюджету. Урешті-решт розплачуватись за все має український народ. То вищій корупції вигідніше не залучення інвестицій, а отримання закордонних кредитів, віддавати які мають наші діти й онуки. Замітьте, ми поки що не звинувачуємо нинішню владу в корупцію, а лише виказуємо логіку вищих корупційних посягань. Проте, якщо за отриманими кредитами не виникне інвестиційний бум, значить це і про неї. Бо інвестиції необтяжені державними гарантіями потім відшкодовувати за рахунок народу не треба. Кредити держави – дохід корупції та зашморг для гаманця народу. Притік інвестицій – дохід народу, проте зашморг для корупції.

Тобто питання стоїть руба: або інвестиції здолають корупцію, або корупція згубить інвестиційну перспективу України і взагалі її майбутнє».

Досвід Сінгапуру в контролі над корупцією демонструє можливість мінімізації корупції, якщо присутня сильна політична воля. Саме політична воля визначає зміст, а через це й ефективність інших основних елементів протидії корупції, тобто ефективність протидії корупції в цілому.

Під політичною волею розуміються дійсні наміри політичного

керівництва країни реально протистояти корупції у всіх її проявах і на всіх рівнях державної влади. Вияв політичної волі обумовлюється комплексом чинників об'єктивного і суб'єктивного характеру: існуючою політичною системою, особистими якостями керівників вищих органів державної влади, характером суспільної психології, рівнем правосвідомості громадян, рівнем розвитку демократичних інститутів суспільства, які забезпечують вияв такої волі та її реалізацію. Отже, політична воля є ключом до розв'язання порушеної нами проблеми.

Тож ще одне базове питання, яке нині потребує відповіді: «Чи бажає державна влада формулювати антикорупційне посилення суспільству?» (Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел: <http://tsn.ua/groshi/inozemni-investori-pokidayut-ukrayinu-cherez-korupciyu.html>; <http://tsn.ua/groshi/inozemni-investori-pokidayut-ukrayinu-cherez-korupciyu.html>; <http://ukranews.com/news/187815.Inostrannie-investori-boyatsya-Ukraini-iz-za-korruptsii-i-reyderstva--amerikanskije-SMI.uk>; Корупція або інвестиції: вибір для України <http://politconsultant.org/themes/chtivo/koruptsiya-abo-investitsiyi-vibir-dlya-ukrayini.html>; <http://kiev.pravda.com.ua/columns/561377bce6537/>; <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/8240>; <http://www.pic.com.ua/ruslan-pikashev-investytsiji-i-koruptsiya-vyzhyty-chy-zahynuty.html#sthash.6Xk2tNWS.dpuf>; <http://infolight.org.ua/content/analiz-ruhu-pryamih-inozemnih-investiciy-akcionernogo-kapitalu-v-ukrayini-za-2012-rik>; Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні в контексті сучасної антикорупційної стратегії: дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – К., 2015; Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» – К., 2002. – 32 с.).

У ЦЕНТРИ СУСПІЛЬНОЇ УВАГИ

С. Закірова, ст. наук. співроб. НЮБ НБУВ, канд. іст. наук

Блокада Криму: дія права чи право діяти

Блокада Кримського півострова та пов'язані з нею питання сьогодні знову вийшли на перші позиції у засобах масової комунікації. Більшість оглядачів та експертів, громадських активістів і просто пересічних громадян активно обговорюють економічні та політичні проблеми, що прямо або опосередковано викликала блокада Криму. Юридичні ж аспекти блокади Криму більшість аналітиків якщо і не оминають, то намагаються якомога швидше перевести в іншу площину, якою виступають конкретні економічні та політичні «за» і «проти». Однак розуміння саме правового поля, у якому відбувається блокада Криму, може означати справжнє усвідомлення того виклику, з яким сьогодні має справу українське суспільство.

Насамперед треба констатувати, що згідно з Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 р. Українська держава розглядає Автономну Республіку Крим та місто Севастополь як тимчасово окуповану територію. Ще одним важливим законом, що з моменту прийняття викликав у прихильників та противників гострі суперечки в його оцінці, є Закон України «Про створення вільної економічної зони «Крим» і про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України» від 12 серпня 2014 р. Згідно з Законом межа між територією ВЕЗ «Крим» і материковою територією України проходить по лінії сухопутного адміністративного кордону між Автономною Республікою Крим та Херсонською областю. Відповідно, на адміністративному кордоні ВЕЗ «Крим» передбачається створення особливих контрольно-пропускних пунктів, у тому числі і зон митного контролю.

Важливе значення для розуміння статусу тимчасово окупованих територій та офіційної позиції Української держави має Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 27 березня 2014 р. № 68/262 «Про підтримку територіальної цілісності України», у якій було підкреслено визнання територіальної цілісності України «у міжнародно визнаних кордонах». Текст документа підкреслює, що «референдум, проведений в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь 16 березня 2014 року, не маючи законної сили, не може бути основою для будь-якої зміни статусу Автономної Республіки Крим або міста Севастополь». ООН «закликає всі держави, міжнародні організації та спеціалізовані установи не визнавати будь-яку зміну статусу Автономної Республіки Крим та міста Севастополь».

Не претендуючи на вичерпне узагальнення ситуації щодо проблеми блокування Криму, спробуємо проаналізувати суто юридичні аспекти блокади Криму, на які звертають увагу правники, правозахисники, дипломати, політики й експерти.

Про необхідність суворого дотримання законів та організації діяльності

з метою повернення окупованого Криму виключно в межах правового поля постійно наголошують міжнародні експерти та дипломати. Так, високий представник ЄС з питань зовнішньої та безпекової політики Ф. Могеріні підтвердила, що Європейський Союз не буде відхилятися від політики невизнання Криму. Утім, вона підкреслила, що «всі дії, пов'язані з цим невизнанням, мають відбуватися в межах законодавства».

Посол Туреччини в Україні Йонет Джан Тезель заявив, що «для повернення Криму необхідно створити потужний «юридичний файл» і не робити ніяких відступів від правових позицій». Позиція Туреччини відносно Криму була жорсткою від самого початку і вона не змінювалася, оскільки це принцип права і його дотримується турецька держава, акцентував дипломат. Отже, іноземні дипломати наголошують на тому, що наші закордонні партнери не визнають незаконної анексії Криму і діють виключно в правовому полі, тому і від України чекають аналогічних дій.

Розуміння того, що ситуація з блокадою громадськими активістами Кримського півострова перебуває на межі законності, а інколи і переходить її, від самого початку було присутнє і в українському суспільстві.

Уже в жовтні 2015 р., після початку акції «Громадянська блокада Криму», представники Кримської правозахисної групи в Моніторинговому огляді ситуації з правами людини у Криму, розміщеному на сайті уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, відмічали ряд проблем і порушень: створення незаконних блокпостів, що перешкоджають руху не тільки вантажних, а й легкових автомобілів і пішоходів; незаконна перевірка документів, що підтверджують особу, та незаконний огляд автомобілів представниками «Правого сектору», «Азову» та інших мілітаризованих формувань, які діють з відома організаторів акції; ризик для безпеки пасажирів автомобілів та пішоходів через те, що представники мілітаризованих формувань на блокпостах мають при собі вогнепальну та холодну зброю; випадки незаконного позбавлення волі учасниками акції блокади; випадки пошкодження та вилучення майна учасниками акції та представниками воєнізованих формувань; перешкоджання діяльності правозахисників. Правозахисники в зазначеному документі навели підтвержені конкретні факти порушення прав людини і наголосили на тому, що перевірку документів, як і огляд особистих речей та автомобілів, не говорячи про затримання осіб і вилучення майна, мають право проводити виключно представники відповідних державних органів України за наявності законно обґрунтованих підстав.

Слідче управління ГУ Національної поліції в Херсонській області повідомило, що за час проведення акції «блокади» Криму органами поліції області було зареєстровано 186 пригод, з яких 38 внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Ці події мають ознаки таких кримінальних правопорушень: 1 – за ч. 2 ст. 186 КК України (грабіж), 2 – за ст. 279 КК України (блокування транспортних комунікацій), 3 – за ст. 263 КК України (незаконне поведіння зі зброєю), 10 – за ст. 258 КК України (підробка документів, штампів, печаток), 1 – за ст. 125 КК України (легкі тілесні ушкодження), 3 – за ст. 194 КК України (псування майна), 2 – за ст. 205 КК

України (фіктивне підприємництво).

На ці ж порушення прав людини під час проведення ще продовольчої блокади Криму звертає увагу і моніторингова місія ООН за дотриманням прав людини в Україні, яка оприлюднила свій 12-й доклад 9 грудня 2015 р. у Женеві. Представники міжнародної місії зафіксували порушення з боку активістів блокади на всіх контрольно-пропускних пунктах на адміністративному кордоні з Кримом. Але особливу занепокоєність представників місії викликав той факт, що активісти, поруч з якими перебували офіційні представники поліції та прикордонної служби, які пасивно спостерігали за ситуацією, незаконно виконували функції правоохоронних органів.

На протиправності окремих дій учасників громадянської блокади Криму звертали увагу і вітчизняні юристи, експерти й політики. Так, партнер юридичної фірми «Дацюк, Пепа і партнери» А. Пепа зазначив, що відсутність в українському законодавстві нормативно-правового акта, де була б передбачена можливість такого блокування, робить учасників блокади порушниками деяких статей Кримінального кодексу України. Натомість частина юридичної спільноти вважає, що доказів прямих збитків, що завдані майну громадян, практично немає, як і доказів інших наслідків, які можуть бути загрозою для життя людей. А відтак про злочин із правової точки зору говорити можна з певною долею припущення, тому і притягувати до відповідальності таких порушників вкрай складно.

Особливу небезпеку з точки зору балансування блокади на межі правового поля становили дії з організації припинення постачання до Криму електроенергії. Серед українських експертів існують різні думки щодо радикальних методів учасників блокади. Одні наголошують, що лише після цих подій українські керівники трохи заворошилися, але інші попереджають: безкарне порушення закону держави може потягти за собою ще більші злочини, але так і не повернути Крим.

За оцінками політолога й економіста О. Якубіна, оскільки офіційно в Україні продовжує діяти закон про ВЕЗ «Крим», блокада відбувається з порушенням чинного законодавства. А відтак, власники вантажівок мають право звертатися до суду з приводу перешкоджання законній господарській діяльності. А суд, діючи за логікою закону, буде приймати рішення на їхню користь, адже у них є контракти, договори, вони платять податки в український бюджет, зазначає експерт.

Заслужений економіст України, экс-міністр економіки України В. Суслів безапеляційно стверджує, що дії активістів щодо блокування території кримського півострова є незаконними. Він наголошує, що «рішення про припинення постачання продуктів харчування та електроенергії має приймати Президент, уряд та Верховна Рада. Будь-які дії будь-яких активістів, які не спираються на закон, ведуть до порушення законів та міжнародних договорів, є незаконними». Крім того, вважає експерт, – коли політичні рішення в країні робляться під тиском громадських активістів, «Правового сектору» або кримських татар, а не сама влада виробляє ці рішення, це свідчить про тотальну слабкість української влади.

Однозначно визнає підрив опор електромереж протиправними діями, які караються законом, і експерт-міжнародник, професор Київського національного університету ім. Т. Шевченка Г. Перепелиця. Але тут же пояснює і, певним чином, виправдовує такі дії: якщо закон не діє, і українська влада, що прийняла закон про окуповану зону – Крим, сама усувається від виконання своїх обов'язків, то громадянське суспільство самостійно починає втілювати рішення Верховної Ради про статус Криму як окупованої зони. «Тим більше, – зазначає експерт, – якщо це пов'язано з війною, національною безпекою та обороною країни».

Професор НаУКМА, експерт-міжнародник, політолог О. Гарань наголошує на необхідності зміни позиції української влади. «Коли Крим є окупованим, коли діють санкції з боку США, Європи, виглядає дивним те, що з боку України продовжується торгівля, тому є вимоги, щоб Україна зайняла більш жорстку позицію, і ці вимоги озвучують кримські татари». Але, на думку політолога, Україна зможе повернути Крим не в результаті одномоментних дій, а внаслідок серйозних геополітичних та внутрішньополітичних змін у Росії.

Отже, експерти-оглядачі вважають за необхідне формування чіткої стратегічної лінії дій з боку саме української влади, яка б запровадила державну політику деокупації Криму, хоча це і не є єдиною умовою повернення півострова в Україну.

Категоричним противником протиправних методів діяльності учасників блокади Криму, якими б благородними не були їхні цілі, виступає голова правління Центру прикладних політичних досліджень «Пента» В. Фесенко. Утім, і він визнає: «на жаль», тому що краще б, щоб це вирішувалося в інакший спосіб – це призвело до певного ефекту... Воно врешті-решт призвело до того, що центральні органи влади відреагували на цю ситуацію. Водночас політолог зауважує: «Зараз ми бачимо лише емоційне реагування. А треба реагувати раціонально. Якщо це буде продовжуватися далі, ми зруйнуємо власну державу».

На емоційній складовій протестних акцій наголошує і міністр інформаційної політики України Ю. Стець: «Люди вважають, що таким чином вони впливають на процес повернення Криму». Але з його точки зору, повернення Криму під юрисдикцію України можливо виключно юридичним шляхом.

Ситуація ускладнюється тим, що, як вважають експерти, події навколо блокади можуть негативно вплинути на внутрішній і зовнішній імідж України. Керівник центру Української Гельсінської спілки з прав людини Б. Захаров зазначає, що «ми не проти блокади категорично. Просто блокада має базуватися на тому, щоб дотримуватися прав громадян, але не давати розвиватися інфраструктурі окупанта». За словами юриста, такі дії, коли на адміністративному кордоні Криму продовжують порушуватися права людини учасниками блокади, відлякують проукраїнськи налаштованих кримчан.

Гостро відреагували на ситуацію з припиненням постачання електроенергії в окупований Крим частина західних політиків, особливо в

Німеччині. Прес-секретар німецького зовнішньополітичного відомства М. Шефер підкреслює, що акція ЛЕП називається «злочинним актом», який потребує роз'яснень та розслідувань.

У свою чергу аналітик Німецького товариства зовнішньої політики Ш. Майстер підкреслює, що такі дії українських блокувальників надають додатковий козир для російської пропаганди, яка підкреслюватиме нездатність української влади контролювати радикальні сили на власній території.

Впливова американська газета The Wall Street Journal розцінила початок енергоблокади Криму як кроки української влади на посилення конфронтації з Росією.

Директор Українського інституту аналізу та менеджменту політики Р. Бортник, аналізуючи ситуацію, зазначив, що «Україна... ризикує втратити підтримку Німеччини і Франції, що загрожує багатьма зовнішньополітичними та економічними втратами».

Певне розуміння протиправності окремих методів проведення блокади висловлюють і самі учасники акції. Так, один з керівників блокади Л. Іслямов, пояснюючи дозвіл активістів на запуск однієї з пошкоджених ЛЕП, заявив, що змушені були піти на такий крок, аби «ми не допустили гуманітарної катастрофи в Криму своїми діями, і щоб не опинитися терористами ще і в Україні».

На принциповій важливості усвідомлення і владою, і активістами блокади недопустимості використання радикальних методів акцентує увагу і політолог В. Фесенко. «Повторенням таких інцидентів буде девальвувати визначення сепаратистських республік як терористичних, девальвувати звинувачення Росії в пособництві тероризму, нас теж будуть звинувачувати в причетності до терористичних дій навколо Криму», – наголошує експерт.

Ризики втрати довіри закордонних партнерів до України у зв'язку з радикальними діями під час енергетичної блокади визнають і її організатори. Це також стало однією з причин поновлення постачання електроенергії в окупований Крим. Зокрема, лідер кримськотатарського народу, народний депутат України М. Джемільєв зауважив: «Були прохання від президента України, від наших західних партнерів, в тому числі від США. У Белграді, на сесії Ради міністрів ОБСЄ висловлювали прохання... Ми вирішили, що не треба псувати відносини із західними союзниками...». До того ж М. Джемільєв підкреслює, що від самого початку організатори блокади говорили про те, що блокувати має держава, а не кримські татари.

Отже, головною причиною такого розвитку подій під час блокади Криму, у тому числі переходу дій за межі правового поля, і учасники блокади, і експерти вважають відсутність державної стратегії щодо повернення окупованого Криму. Юридично правильними кроками у розв'язанні цієї болючої та гострої проблеми було б оголошення Києвом офіційних заходів і пропозицій щодо ситуації в Криму. Перш за все, підкреслюють експерти, варто скасувати дію Закону про ВЕЗ «Крим», прийняти ряд нормативно-правових актів, що засвідчили б існування стратегії відновлення юрисдикції України в Криму. А в умовах, що склалися,

відсутність такої чіткої офіційної позиції і вкрай неоднозначна й суперечлива діяльність української влади щодо окупованої території призвела до формування радикальних настроїв серед учасників блокади. Однак як це не прикро визнавати, але саме такі, на жаль, протиправні дії блокувальників сприяли тому, що проблема була перенесена в площину державницьких рішень. Питання Криму знову повернулося в порядок денний і українського парламенту, і Президента, і уряду. І тепер, як вважають експерти, головне, щоб небезпечний алгоритм дій в українському суспільстві не став аксіомою. Бо такі дії стануть аргументом для внесення України до списку країн, які самі є порушниками законів і прав людини, і водночас, становитимуть потенційну небезпеку існуванню самої Української держави (*За матеріалами: (http://www.eurointegration.com.ua; http://www.facenews.ua; http://www.ombudsman.gov.ua; http://www.ohchr.org; http://korrespondent.net; http://newsradio.com.ua; http://hromadskeradio.org; http://tsn.ua; https://ukr.media; http://112.ua; http://www.radiosvoboda.org; http://dw.com; http://www.golos-narodu.com.ua; http://sockraina.com; http://gordonua.com).*

С. Закірова, ст. наук. співроб. НЮБ НБУВ, канд. іст. наук

Скасування міграційних пільг для українців у Росії: нові правила зі старими завданнями

З 1 грудня 2015 р. у Росії до українських громадян, що порушують нові умови міграційного законодавства РФ, почали застосовувати санкції. Називати ці умови «новими» можна з певною долею припущення. Справа у тім, що з 1 серпня 2015 р. на громадян нашої держави почали розповсюджуватися загальні правила, що діють у Російській Федерації для іноземних громадян. Зміни в умовах перебування, проживання та роботи іноземних громадян у РФ почали діяти ще з 1 січня 2015 р. Головною новацією стала норма, за якою громадяни держав, що мають із РФ безвізовий режим, мають право перебувати в Росії без визначення власного статусу 90 діб. Після спливання цього терміну вони зобов'язані або оформити дозвільні документи на трудову діяльність і таким чином продовжити термін перебування в Росії, або через 120 діб з моменту прибуття вони автоматично стають порушниками міграційного законодавства. Вже тоді було запроваджено необхідність придбання спеціального патенту, що дозволяє офіційне працевлаштування в Росії.

Натомість у січні 2015 р. для українців було введено пільговий режим перебування в РФ. 26 січня 2015 р., у розпал нової хвилі боїв на Донбасі, президент Росії В. Путін на зустрічі зі студентами Національного мінерально-сировинного університету «Гірничий» у Санкт-Петербурзі заявив, що Росія готова збільшити термін перебування громадян України призовного віку на своїй території. «Багато хто там вже ухиляється від

мобілізації, намагається до нас переїхати, пересидіти тут якийсь час. І правильно роблять. У рамках закону можемо збільшити термін перебування певних категорій осіб, насамперед призовного віку», – заявив президент Росії. Вже через два дні ФМС фактично призупинила обмеження для українців, заявивши, що термін тимчасового перебування буде продовжуватися неодноразово на кожні наступні періоди в 90 днів.

Але в серпні 2015 р. ФМС РФ було зроблено чергову заяву про те, що скільки б часу громадяни України не перебували в Росії, вони мають ще 90 днів, щоб визначитися зі своїм статусом. Цей строк якраз і спливав наприкінці жовтня, і з 1 листопада поточного року пільговий режим став діяти лише для тих громадян України, які виїхали з території Донецької та Луганської областей, де проводиться АТО. Усім іншим українцям необхідно було до 30 жовтня визначитися з власним правовим статусом.

Для продовження терміну тимчасового перебування громадянинові України з 1 до 30 листопада необхідно було звернутися до територіального підрозділу ФМС Росії за місцем його перебування. Термін тимчасового перебування міг бути продовжений у таких випадках: видано дозвіл на тимчасове проживання; прийнято заяву й інші документи, необхідні для отримання дозволу на тимчасове проживання; прийнято заяву про видачу повідомлення про можливість прийому в громадянство РФ; прийнято клопотання роботодавця або замовника робіт (послуг) про залучення громадянина України до трудової діяльності як висококваліфікованого спеціаліста. Підставою для продовження терміну перебування на території РФ також є навчання в країні, подача клопотання про визнання біженцем на території РФ, а також у разі отримання патенту або продовження терміну дії патенту.

«Після 1 листопада 2015 р. українські громадяни будуть знаходитися на території РФ у тому ж статусі, що і громадяни інших держав СНД. А з 1 грудня по відношенню до порушників будуть застосовуватися заходи адміністративного впливу, аж до закриття в'їзду», – наголосив голова ФМС РФ К. Ромодановський. За законодавством РФ громадянин, який ухиляється від виїзду після закінчення терміну перебування, є особою, яка незаконно перебуває на території Росії. Згідно з Кодексом про адміністративні правопорушення Росії це тягне за собою накладення адміністративного штрафу в розмірі від 2 тис. до 5 тис. р. з адміністративним видворенням за межі Російської Федерації. Після того як порушник виїде з РФ, йому буде закрито наступний в'їзд до Росії залежно від того, на який термін було перебільшено перебування в РФ. Якщо перебільшено на 120 діб – 3 роки, 180 діб – 5 років, 360 діб – 10 років закриття в'їзду іноземцю до Росії. Як зазначив заступник керівника ФМС РФ В. Яковенко, понад 600 тис. українців, які перебувають сьогодні на території Росії, є порушниками міграційного законодавства.

Утім, фахівці з проблем української міграції не поділяють такі розрахунки керівництва ФМС РФ. На думку старшого наукового співробітника Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України О. Позняка, зміни в міграційному режимі торкнуться

500 тис. українців з понад 2,5 млн наших громадян, що перебувають у РФ. З них близько 100 тис. мають врегульований статус у Росії. «Тих, хто приїхав до родичів, це не торкнеться», – стверджує О. Позняк. Тож проблема стосується приблизно 400 тис. українців. За словами глави Комітету економістів України А. Новака, тільки в листопаді Росія внесла до «чорного списку» 20 тис. українців – всі вони порушили міграційні правила і не зможуть три роки перетинати кордон РФ

Але проблема, вочевидь, є. На сьогодні в Росії продовжують працювати українці, які мають постійні контракти з роботодавцем. Їх термін максимально обмежено трьома роками, але за різних обставин, як з боку робітника, так і з боку працедавця, він може бути зупинений. І тоді громадянин України одразу підпадає під дію норм міграційного законодавства. Особливо гостро в умовах посилення економічної кризи відчують таку небезпеку працівники будівельних галузей, газо– та нафтовидобувних підприємств. За словами ректора Українського державного університету в Москві, професора В. Ідзьо, за офіційними даними 500–600 тис. українців працюють у Сибіру і близьких нафтових районах та 50–200 тис. наших громадян – у центральному регіоні та Московській області.

З одного боку, все зрозуміло – якщо українці – громадяни іншої держави, то на них має поширюватися і цей аспект правового режиму іноземців. У такому випадку постає питання: «А що кардинально змінилося і змусило російську владу оголосити нові правила гри?» З цього приводу фахівці висувають кілька точок зору.

Першу з них пов'язують з метою зашкодити мобілізаційним заходам в Україні. Співголова громадського об'єднання «Українці Москви» В. Гіржов вважає: «У Росії нічого не робиться випадково і з якихось благих спонукань. Було завдання зірвати мобілізацію української армії, яка проходила декількома етапами... Після того, як активна фаза війни на південному сході України стихла і Росія перекинулася на Сирію, Кремль поставив перед собою інше завдання: дестабілізувати обстановку в Україні будь-якими іншими способами».

Така політика РФ відіграла свою роль, оскільки представники воєнного керівництва України серед причин невиконання плану мобілізації називали виїзд призовників за кордон. Начальник мобілізаційного управління Генштабу О. Бойко заявляв у січні 2015 р.: «Є випадки, коли чоловіки цілими селами виїжджають за кордон для уникнення призову, зокрема і в РФ». За даними Генштабу, в окремих регіонах селяни винаймали автобуси та виїздили на заробітки до Росії. Він навіть пропонував змінити порядок виїзду військовозобов'язаних за кордон.

Натомість, військовий експерт О. Машовець не розділяє таку точку зору. Він вважає, що навряд чи зараз можна точно стверджувати, що військових дій на сході більше не буде, і саме з цим пов'язано рішення Росії скасувати пільги. Експерт припускає, що причина швидше у зростанні конкуренції на ринку робочої сили в Росії.

Аналогічну думку поділяють і інші фахівці. Зокрема, експерт із міжнародних питань О. Палій нагадав, що мобілізації в Україні більше немає,

а тому і потреба в піарі на цій темі відпала. «У Росії зараз економічна криза і наші заробітчани складають серйозну конкуренцію місцевим. Зараз Росії робочі руки потрібні менше, й тема України стала також не актуальною», – вважає політолог.

Саме з ускладненням ситуації на ринку праці в РФ пов'язує зміни у регламентації діяльності українських мігрантів і економіст А. Новак. Він зазначає, що більшість українців працюють у Росії на будівництві, лісовому господарстві, нафтогазовому комплексі тому, що вони потрібні роботодавцю, який, як правило, є приватним підприємцем. Справжні проблеми у трудових мігрантів виникнуть у тому випадку, якщо в Росії зупиниться частина будівництв, вважає експерт.

Про існування проблем на ринку праці говорять і російські владні установи. Так, у заяві міжвідомчої комісії Міністерства праці Росії було зазначено, що потреба в іноземних робітниках, які прибувають до Росії на підставі візи, знизилася більш ніж на 20 % – до 214 тис. людей. А в грудні 2015 р. на офіційному сайті російського уряду опубліковано постанову, згідно з якою квоту на іноземних робітників на 2016 р. порівняно з 2015 р. скорочено на 22,4 %. До того ж зазначено, що 94,7 % квот на іноземну робочу силу становлять висококваліфіковані спеціалісти.

Причинами переорієнтації української трудової міграції з Росії до ЄС та інших країн ще в березні 2015 р. директор рекрутингової компанії «Едельвейс менеджмент консалтинг ГмбХ» Л.Терещенко називала посилення правил для трудових мігрантів у Росії, девальвацію рубля та продовження війни в Україні. Підтвердженням такої думки є те, що серед мешканців Закарпаття, що працювали в Підмосков'ї і повернулися додому, найважливішою причиною прийняття такого рішення стало зменшення зарплатні та необхідність отримання платного патенту. За словами одного з працівників, його зарплатня з 2008 р. і до початку 2015 р. становила 30 тис. російських рублів. Але якщо у 2008 р. – це було понад тисячу доларів США, то вже на початку 2015 р. зарплата заробітчанина із-за інфляції становила навіть менше ніж 500 дол. Тоді ж глава Федерації мігрантів Росії М. Амін говорив, що представники ряду діаспор відмічали, що для трудових мігрантів неприйнятним є курс у 45–50 р. за 1 дол. (сьогодні він вже близько 70 р.).

Зміни міграційного законодавства щодо українців у РФ пов'язують з подіями на Сході України і у профспілці працівників мігрантів Росії. «Головний посыл ФМС у тому, що конфлікт вичерпаний або вичерпується. І таких жахів вже немає, щоб бігти звідти сюди. Тому оформляйте патенти та працюйте», – роз'яснює позицію російської влади голова Центрального комітету організації Р. Каримов.

Оформлення патенту має однакову процедуру на всій території РФ, але вартість документа залежить від регіону працевлаштування. Перелік документів для отримання патенту складає заяву, закордонний паспорт, міграційну карту, поліс добровільного медичного страхування на весь строк дії патенту (від 1 до 12 місяців), довідки з психоневрологічного та наркологічного диспансерів, довідку про перевірку на наявність ВІЛ-інфекції, документ про постановку на реєстраційний облік, сертифікати про

проходження іспитів на знання російської мови, історії та законодавства Росії, а також російський ідентифікаційний код платника податку. Заяву на отримання патенту необхідно подати протягом 30 днів з моменту в'їзду до РФ (для українців ця норма почала діяти з 1 листопада). У випадку, якщо заяву подано після триденного терміну, іноземець як порушник права має сплатити штраф від 10 до 15 тис. На те, що значна частина українців може не встигнути оформити документи на патент протягом листопада, наголошували оглядачі. Термін видачі патенту офіційно становить 10 робочих днів. Він діє виключно на території регіону, де його видали, та тільки для вказаної у ньому спеціальності. Іноземці-працівники зобов'язані протягом двох місяців з моменту отримання патенту представити до ФМС свій трудовий договір з юридичною особою.

Федеральна ціна патенту на 2015 р. російським урядом встановлена 1 568,4 р. на місяць. Однак кінцева вартість патенту через систему коефіцієнтів встановлюється кожним суб'єктом РФ самостійно, відповідно до особливостей ринку праці у регіоні. Найдорожчим є патент у Чукотському (8000 р.) та Ямало-Ненецькому автономних округах (6629 р.) і Якутії (7056,2 р.). У Москві і Підмосков'ї патент коштує 4000 р., у Санкт-Петербурзі та Ленінградській області – 3000 р. Примітно, що у 2015 р. РФ внесла Крим до суб'єктів, що дають право працювати іноземцям, патент тут коштує 2500 р. Є ряд суб'єктів РФ, що не встановили регіональний коефіцієнт, у них вартість є найменшою, бо становить тільки федеральну ціну. Серед них: Камчатка, Сахалін, Забайкальський та Красноярський краї, Бурятія, Тува, Алтай, Башкирія, Югра, Ставропілля, республіки кавказького регіону, Костромська, Псковська, Івановська області та інші суб'єкти.

Окрім авансового платежу (вартість патенту), початкові вкладення мігранта в оформлення документів для роботи, наприклад, у Москві, за розрахунками юриста Б. Ісмаїлова, становитимуть ще 11–16 тис р. Поліс ДМС обійдеться не менше ніж у 2 тис р., медичні довідки з диспансерів та аналізи – ще в 5 тис р., приблизно стільки ж коштуватиме отримання трьох сертифікатів (з мови, історії та законодавству). Тож не дивно, що додаткові фінансові зобов'язання викликали ускладнення для роботи українських заробітчан.

Саме з економічними негараздами російської держави деякі експерти пов'язують введення нових міграційних правил. Вони мають виступити додатковими можливостями поповнення місцевих бюджетів в умовах загострення економічних проблем. Російська влада, що відчуває брак коштів, виявила нездатність зібрати додаткові податки з бізнесу, який всіляко занижує зарплатню іноземцям, і практично переклала відповідальність на самих мігрантів, встановивши правило авансового платежу за патент. За розрахунками телерадіокомпанії «МИР» (mirtv.ru) тільки московський бюджет за 10 місяців 2015 р. отримав від мігрантів 8,2 млрд р., що у 2,5 раза більше, ніж за весь 2014 р. До кінця року мерія сподівається отримати 10 млрд р., а у 2016 р. – 15 млрд р. І це попри те, що, як зазначає оглядач телеканалу, кількість патентів тільки за 10 місяців поточного року зменшилася на 40 % (2014 р. – 800 тис. патентів, за 10 місяців 2015 р. – 380

тис. патентів). Відповідно доходи зросли за рахунок подорожчання вартості патенту більш ніж у 3 рази (2014 р. – 1,3 тис. р.; 2015 р. – 4 тис. р.).

Серед причин, що змушують українців повертатися з Росії додому, глава Української всесвітньої координаційної ради М. Ратушний головним вбачає не стільки посилення міграційного законодавства, скільки зростаючу неприязнь з боку росіян. На ці обставини наголошують і пересічні українці, що вже тривалий час мешкають у РФ, але не погоджуються з російською політикою щодо Криму та Сходу України. Вони відмічають погіршення ставлення до себе, гострі висловлювання на почуту українську мову, невдоволення і постійні негативні коментарі щодо подій в Україні, психологічний дискомфорт від агресивного інформаційного тиску. «Ця тенденція стає дуже помітною. Якщо раніше, на першому місці з ненависті були вихідці з Кавказу, то після анексії Криму та початку збройного конфлікту на Сході – українці», – зазначає глава УВКР.

Спробою посилити економічний тиск на Україну через збільшення внутрішніх соціальних виплат пояснює введення Кремлем нових міграційних правил для українців правозахисник Е. Багіров. На його думку, частина заробітчан, що вимушені повернутися з Росії до України, поповнять лави безробітних, котрим потрібно буде виплачувати соціальну допомогу.

З тим, що така проблема існує, оскільки український ринок праці не пропонує вакансії, які можуть підійти колишнім заробітчанами, погоджується і О. Позняк. Утім, експерт упевнений, що частина мігрантів буде намагатися знайти роботу в країнах ЄС.

Таким чином, погляди експерти на нові правила міграційного законодавства, що почали діяти в РФ для українських громадян з 1 листопада 2015 р., розділилися. Частина фахівців схильні вважати новації міграційного права РФ продовженням російської політики тиску на Україну. Натомість інші експерти скасування міграційних пільг для українців пов'язують із захистом власного ринку праці та створенням нових можливостей для подолання кризових явищ у російській економіці *(За матеріалами: <http://tass.ru/politika/1722696>; <http://interfax.com.ua>; <http://tyachivnews.in.ua>; <http://www.epravda.com.ua/>; <http://ua.krymr.com>; <http://www.bbc.com>; <http://government.ru/docs/21067/>; <http://ua-reporter.com/novosti/164045>; <http://nashigroshi.org>; <http://www.segodnya.ua>; <http://tjk.rus4all.ru>; <https://www.youtube.com/watch?v=739ARxL1XHU>; <http://apostrophe.com.ua>).*

Амністія сепаратистів: міжнародний досвід, перспективи та ризики

Питання амністії учасників сепаратистських рухів на східних теренах України актуалізувалося в останні місяці 2015 р. Особливу зацікавленість на сьогодні в цьому процесі виявляють представники так званих «ДНР» і «ЛНР». Риторика очільників самопроголошених республік змінилася з часу останнього засідання тристоронньої контактної групи з питань врегулювання конфлікту на Донбасі в Мінську (8 грудня 2015 р.). Тепер вони не згадують про «незалежність», «міжнародне визнання» тощо, натомість найактуальнішою проблемою стала для них проблема власної амністії. Відповідно до Закону України «Про застосування амністії в Україні» від 1 жовтня 1996 р. № 392/96-В, «амністія – повне або часткове звільнення від відбування покарання осіб, визнаних винними у вчиненні злочину, або кримінальні справи стосовно яких розглянуті судами, але вироки стосовно цих осіб не набрали законної сили» (<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80>).

Українські вчені-юристи дають таке визначення цього поняття: «Амністія (від грец. «забуття», «прощення») – акт найвищого законодавчого органу держави про повне або часткове звільнення від кримінальної відповідальності, іншого покарання певних категорій осіб винних у вчиненні злочинів...» (Александров Ю. В. Амністія // *Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998. – Т. 1: А–Г. – С. 103–104*).

Уповноважена Президента України з мирного врегулювання конфлікту в Донецькій і Луганській областях І. Геращенко стверджує, що сепаратисти не хочуть звільняти заручників-українців, натомість шантажують українську делегацію необхідністю безумовної амністії для всіх бойовиків. Уточнюючи «критерії», які висувають представники самопроголошених республік, І. Геращенко заявила, що серед осіб, які потрапляють у списки на амністію, є засуджені за кримінальні злочини, наприклад вбивства.

Сьогоднішні дискусії на цю тему, з нашої точки зору, у черговий раз підтверджують справедливість підходу, відповідно до якого досвід інших країн може прислужитися й нашій державі. При цьому єдиним застереженням повинно стати твердження англійського історика Т. Фуллера: «досвід хороший, якщо за нього не заплачено надто дорого». Найактуальніший для нинішньої України є досвід Грузії, перш за все тому, що серед фактичних ініціаторів та головних мілітарних спонсорів сепаратистських рухів на грузинській території є Росія. На початку січня 2013 р. у Грузії набрав сили Закон «Про амністію», відповідно до нього було амністовано більш ніж 3000 осіб, у тому числі 190 людей, які грузинським парламентом були визнані політичними в'язнями. Стосовно цього Закону на владному олімпі Грузії не було єдності, так, наприклад, президент М. Саакашвілі наклав на нього вето, саме через пункт «про політв'язнів».

Водночас опозиційний до президента парламент подолав його вето. Голова парламенту Д. Усупашвілі, обґрунтовуючи таке рішення вищого законодавчого органу країни, зазначав, що переслідування за політичними мотивами для Грузії залишилися в минулому. Грузинський омбудсмен Е. Беселія заявляла, що доб'ється того, щоб справи політв'язнів стали доступні для громадськості, вона переконувала, що всі обвинувальні акти були сфальсифіковані оточенням президента М. Саакашвілі. Натомість, вступаючи в публічну дискусію, грузинський президент зазначив, що вся відповідальність за прийняте рішення та можливі важкі наслідки, які з нього випливають, залишаються на сумлінні тих, хто його (рішення) приймав, звільнивши кримінальних злочинців та російських шпигунів. Тодішній депутат грузинського парламенту Г. Габашвілі прокоментував цей Закон як капітуляцію перед спецслужбами Росії.

Реакція громадськості на прийняття цього Закону теж не була однозначною. Так, наприклад, кореспондент ВВС Д. Макгінес у своїх коментарях стверджував, що жителі країни побоюються, що подібні дії парламенту повернуть Грузію в кримінальний хаос 90-х років, бо всі кримінальні авторитети, які залишили країну після прийняття у 2005 р. Закону «Про організовану злочинність» та інших законодавчих актів, спрямованих проти «злочинців в законі», можуть повернутися. Як стверджував президент Грузії М. Саакашвілі, на основі цієї амністії з місць позбавлення волі було звільнено 26 «злочинців у законі». На фоні таких настроїв особливої гостроти набув вихід по амністії такого собі В. Чахаліяна, якого у 2008 р. було засуджено на 10 років позбавлення волі за організацію масових заворушень, незаконне володіння зброєю. Найголовніше в цьому контексті те, що згаданий вище В. Чахалян неодноразово публічно виступав із закликами до повалення конституційного ладу в Грузії та відокремлення від неї Самцхе-Джавахетії – району Грузії, де компактно проживають вірмени. На цій території, що розміщена на кордоні з Туреччиною та Вірменією, проживає 250 тис. вірмен, а отже, близько половини від загальної кількості населення. Грузинські експерти не виключали, що симпатія до Росії тут досить велика, враховуючи той факт, що тут до 2007 р. перебувала російська військова база чисельністю 15 тис. військовослужбовців. Коментуючи вихід на волю цієї особи, грузинський історик професор З. Папаскірі заявляв, що оскільки Чахалян є ідеологом сепаратизму в Самцхе-Джавахетії, то його звільнення було недоцільним та малозрозумілим із правової точки зору. На думку науковця, уряд Грузії, задовольнивши прохання вірменського Католикаса Гарегіна II, створив правовий прецедент, котрий матиме негативні політичні наслідки в майбутньому. Подвійність позиції грузинського прем'єр-міністра Б. Іванішвілі та уряду, щодо статусу Нагірного Карабаху, який з точки зору міжнародного права є невід'ємною частиною Азербайджану, теж викликає подив у З. Папаскірі, перш за все з огляду на статус окупованих грузинських територій – Абхазії та Південної Осетії. Натомість інший учений професор Сухумського державного університету Г. Мархулія обвинувачував у звільненні В. Чахаліяна президента М. Саакашвілі, бо знаний у всій Грузії сепаратист Чахалян був засуджений не за статтею про антидержавну

діяльність, а фактично за хуліганство та незаконне володіння зброєю. Представник Державного університету Ілії професор О. Панфілов теж був не в захваті від рішення про амністію Чахаліяна, але зазначав, що насправді прихильників його поглядів щодо відокремлення Самцхе-Джавахетії від Грузії та приєднання її до Вірменії небагато, бо основна маса жителів вірменського походження добре асимільована в грузинську общину, вони вивчають грузинську мову та визнають суверенітет Грузії. На перший погляд здається, що аргументи, які наводив О. Панфілов, досить переконливі, водночас сьогоднішній гіркий досвід України доводить: сучасні методи так званої гібридної війни дають можливість, збуривши навіть мізерно малу частину населення певної території, претендувати на поширення свого ідеологічного, військового, економічного, а відтак і політичного впливу саме на цих землях. Тому ми переконані, що наслідком подібного політичного лібералізму може стати втрата суверенітету держави над певною частиною території держави, враховуючи, що подібні «сценарії» вже «успішно» втілювалися, у даному випадку Росією, на території інших держав. Представники політичної еліти Азербайджану натомість закликають не йти на поступки Вірменії. І якщо такі заклики з певної точки зору можна сприймати як лозунги зацікавленої сторони, то твердження про те, що, йдучи на поступки Вірменії, Грузія опосередковано діє на угоду Москві та у збиток собі, бо розкрутивши маховик сепаратизму на цій території, люди штабу Чахаліяна сприятимуть втраті ще однієї частини грузинських земель, важко назвати заангажованим. Бути досить обережним у відносинах з Вірменією та можливою лібералізацією відносин з окупованими грузинськими територіями, закликав грузинських урядовців політичний оглядач порталу Iran News А. Євстратов. На його думку, успішність спроби Б. Іванішвілі «дружити з Москвою» залежить від того, кого собі в друзі обере Грузія: Азербайджан чи Вірменію, обравши останню, грузинський прем'єр може розраховувати на прихильність Кремля. Про певні кроки в напрямі «північного сусіда» свідчило внесення змін до Закону «Про окуповані території», у частині, яка стосувалася перетину грузинського кордону зі сторони самопроголошених республік. Пропонувалося замінити кримінальну статтю на грошовий штраф. Серед інших ініціатив: визнання на грузинській території абхазьких та південноосетинських документів.

Наша зацікавленість сюжетом з громадянином Грузії вірменського походження В. Чахаліяном не була випадковою. Очолювана ним організація «Демократичний союз «Єдиний Джавахк»» – націоналістичний рух, який неодноразово висував вимогу політичної автономії. Спровокувати на цих теренах щось на зразок так званих «ДНР» і «ЛНР» не складно, бо закриття російської військової бази, про яку йшлося вище, залишило без роботи багато жителів регіону (станом на 2012 р. рівень безробіття сягнув тут 7,5 %). Так, за даними місцевих ЗМІ, після анексії Росією Криму місцеві вірмени навесні 2014 р. почали масово отримувати російські паспорти. Далі буде...?

Відповідаючи на суспільний запит щодо можливої амністії бойовиків, заступник голови фракції БПП у парламенті І. Кононенко заявив, що подібна амністія можлива лише за так званим «хорватським сценарієм».

Розраховувати на те, що амністують всіх і відразу бойовики не можуть, кожна справа щодо кожної особи має бути розглянута судом і прийняте відповідне рішення – переконаний нардеп. Здавалося б все чітко та зрозуміло. Нам видається, що водночас представник президентської фракції в парламенті не враховує таких факторів як: а) сумнівна якість нашої судової гілки влади, яка неодноразово показала свою неспроможність довести й більш чіткі та зрозумілі обвинувальні вироки до логічного завершення; б) на сьогодні неможливо уявити загальну кількість людей, щодо яких виникне потреба порушити відповідне кримінальне чи інше провадження; в) у зв'язку з цим чи спроможні вітчизняні суди «переварити» таку кількість справ; г) де доказова база, доступна для правоохоронних органів України, на основі якої будуть виносити вироки судді. Перелічувати можливі нюанси та перешкоди, що можуть виникнути на цьому шляху, можна досить довго. Так само не за один день чи місяць відбувалась амністія сепаратистів і в Хорватії. Згаданий вище І. Кононенко озвучив таку цифру: 11 років. Думаємо, що, враховуючи реалії нашого правосуддя, можна говорити про 111 років.

Хорватський досвід показує: амністія стосувалася таких протиправних дій як: зрада, заклик до заколоту, непокори державній владі, повстання. Хорватський закон про амністію був оприлюднений 3 жовтня 1996 р. У розробці цього законопроекту брали участь представники ООН. Саме за погодженням з ними уряд Хорватії затвердив список «військових злочинців», до якого ввійшли 150 осіб. Суттєвим тут є також той факт, що текст цього закону помістився на двох сторінках. У ст. 1 закону йдеться про те, що амністія поширюється на всі злочинні діяння, скоєні під час або у зв'язку з конфліктом між 17 серпня 1990 і 23 серпня 1996 р. Амністованими були сербські повстанці, югославські солдати, засуджені особи, проти яких було порушено карну справу, а також всі, хто перебував на території самопроголошеної «Республіки Сербська країна». Прикметно, що приклади амністії в Хорватії присутні з початку 1992 р. З цього часу й до кінця 1993 р. військові та цивільні суди амністували близько 3 тис. сербів, кілька десятків військових та поліцейських Хорватії, окремо за рішенням президента Туджмана було амністовано 80 сербів. Як і для сьогоднішньої України для тодішньої Хорватії найголовнішим чинником у проведенні амністії був тиск міжнародної спільноти. Не підпадали під амністію військові злочини, кримінальні злочини та злочини проти миру й безпеки людства. Відповідно до норм закону 1996 р. президент Хорватії амністував 300 сербів, а в наступні два роки «пробачив» 650 сербів. Таку масову амністію не підтримували багато фахівців, оскільки часто амністованими виявлялися справедливо засуджені особи. Саме така «не райдужна» перспектива, з нашої точки зору, очікує й Україну. Новий закон про амністію був прийнятий у Хорватії в 2003 р., його положення відповідають загальноєвропейським правовим нормам. До сьогодні у в'язницях Хорватії перебуває близько десятка сербів, засуджених за військові злочини.

Успішність амністії в Хорватії експерт-балканіст, аналітик Інституту світової політики Д. Гайдай пов'язує саме з тиском світового співтовариства. На початку хорватський уряд не поступався та не погоджувався приймати

такого закону. Під тиском Хорватія все ж прийняла закон, у якому чітко було вписано, хто підпадає під амністію, а хто – ні. Список тих, хто не підпадав під амністію, був оприлюднений, ці особи мали можливість покинути територію Хорватії, вказує експерт. Ще одним позитивним кроком Д. Гайдай вважає ініціативу хорватського уряду скупити в населення наявну у них зброю. Натомість фахівець переконана, що проведення виборів у проблемних регіонах України без встановлення контролю над державними кордонами немає сенсу. У Хорватії народне волевиявлення відбулося після демілітаризації регіону, введення міжнародних поліцейських сил, встановлення контролю на кордоні між Сербією та Хорватією, нагадала експерт.

Обговорюючи проблеми та перспективи здійснення амністії на території самопроголошених республік, экс-керівник СБУ в Донецькій області генерал-лейтенант О. Скіпальський ще влітку 2014 р. твердив головне завдання, щоб озброєні люди, які перебувають там, склали її, здалися або залишили незаконні збройні формування. І в цьому контексті обіцянка амністії чи не найголовніший аргумент. Правоохоронець допускає можливість, що така ініціатива може призвести до «заморожування» проблеми сепаратизму, але іншого виходу немає. Під амністію мають потрапити тільки місцеві жителі, але не іноземні найманці, переконував фахівець.

Як бачимо, досвід помилування сепаратистів за кордонами України є. Про його успішність та недоліки можна зробити висновки, виходячи з реалій сьогодення на цих територіях. Як воно буде в нас, поки що достеменно не відомо. Чи не єдиною проблемою може стати ситуація, що наша політична еліта, покликуючись на те, що закордонні перевірені практикою алгоритми не підходять до наших «особливих реалій», почне в черговий раз придумувати власний велосипед, як це було днями з проектом бюджету та внесенням змін до Податкового кодексу (*За матеріалами: <https://ukr.media>; <http://www.golos-ameriki.rul>; http://www.bbc.com/ukrainian/ukraine_in_russian/2013/01/130113_ru_s_georgia_amnesty.shtml; <http://olegpanfilov.com/?p=11731>; <http://frazza.ua>; <http://www.zerkalo.az>; <http://ru.delfi.lt> ; <http://inosmi.ru>; <http://www.depo.ua>; <http://glavnoe.ua/news/n244912>; <https://ukr.media/ukrain/244811/>; <http://www.dsnews.ua>).*

ПРАВО: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

О. Єфімов, адвокат, аудитор, канд. юрид. наук

Дату початку тимчасової окупації України узаконено: зміни та наслідки

Законодавці визначилися з офіційною датою початку тимчасової окупації території України – це 20 лютого 2014 р. Відповідних змін зазнали й прийняті раніше закони. Розглянемо детальніше, на що вплине законодавче визначення такої дати

Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення дати початку тимчасової окупації» від 15.09.2015 р. № 685-VIII¹ (далі – Закон № 685) змінено редакції двох Законів України:

«Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 р. № 1207-VII (далі – Закон № 1207);

«Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України» від 12.08.2014 р. № 1636-VII (далі – Закон № 1636).

Права і свободи громадян на тимчасово окупованій території

Стаття 1 Закону № 1207, яка встановлює, що тимчасово окупована територія України є невід’ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України, доповнена частиною 2, відповідно до якої тимчасова окупація розпочалася 20 лютого 2014 р.

Які ж правові наслідки спричинить офіційне встановлення цієї дати?

На тимчасово окупованій території відповідно до статті 4 Закону № 1207 встановлюють особливий порядок забезпечення прав і свобод громадян України, які на ній проживають. Відтепер зрозуміло, з якої саме дати такий порядок вважається встановленим.

Відтепер офіційно відповідальність за порушення визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованій території покладається на Російську Федерацію як на державу-окупанта відповідно до норм і принципів міжнародного права. Це означає, що будь-які порушення прав громадян України вважаються такими, що спричинені Російською Федерацією саме з 20 лютого 2014 р.

Вріз 1

Примусове автоматичне набуття громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території, громадянства Російської Федерації не визнається Україною та не є підставою для втрати громадянства України. Громадяни України, яких примусили стати громадянами РФ, не вважаються порушниками Конституції України в частині набуття другого громадянства, якщо таке набуття сталося після зазначеної дати.

Відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної внаслідок тимчасової окупації юридичним особам, громадським об’єднанням,

¹ Набрав чинності з 09.10.2015 р.

громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, у повному обсязі покладається на Російську Федерацію як на державу, що здійснює окупацію. Зрозуміло, що йдеться про шкоду, завдану після 20 лютого 2014 р. До того ж Україна обіцяє всіма можливими засобами сприяти відшкодуванню матеріальної та моральної шкоди Російською Федерацією.

Усі права вимушеного переселенця пов'язані з так званою довідкою вимушеного переселенця. Відповідно до статті 6 Закону № 1207 цю довідку видають за зверненням громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території або переселилися з неї, за місцем їх перебування. Зрозуміло, що вона не може бути видана раніше 20 лютого минулого року.

Крім того, КМУ встановлює порядок виплати пенсій громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території і не отримують пенсій та інших соціальних виплат від уповноважених органів Російської Федерації. Цей порядок також стосується громадян, які проживають на окупованій території після 20 лютого 2014 р.

Стаття 8 Закону № 1207 передбачає спеціальний порядок реалізації виборчого права громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території.

Право власності на майно

Набуття та припинення права власності на нерухоме майно, яке перебуває на тимчасово окупованій території, здійснюється за законодавством України відповідними органами за межами тимчасово окупованої території. Порядок такого набуття та припинення стосується випадків, що сталися після зазначеної дати. Причому будь-який правочин щодо нерухомого майна, у т. ч. щодо земельних ділянок, вчинений на тимчасово окупованій території з порушенням вимог Закону № 685, інших законів України, вважається недійсним з моменту вчинення і не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю.

Вріз 2

Спадкування майна осіб з останнім місцем проживання на тимчасово окупованій території відповідно до статті 111 Закону № 1207 здійснюється за місцем відкриття спадщини. Ним є місце подання першої заяви, яка свідчить про волевиявлення щодо спадкового майна, спадкоємців, виконавців заповіту, осіб, заінтересованих в охороні спадкового майна, або вимоги кредиторів, тобто за межами окупованої території.

Закон № 685 передбачає й інші наслідки окупації території України. Проте сам факт такої окупації пов'язаний з її початком, яким відтепер вважається 20 лютого 2014 р.

Економічна діяльність на тимчасово окупованій території України

Із Закону № 1636 виключено положення про те, що початком тимчасової окупації території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя вважається дата набрання чинності Резолюцією № 68/262 Сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 27 березня 2014 р. про підтримку територіальної цілісності України, а закінченням – дата втрати чинності цією Резолюцією.

Фінансові та штрафні санкції

Крім того, у Законі № 1636 змінено норму про те, що до платників податків, які станом на початок тимчасової окупації мали місцезнаходження на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, починаючи з першого числа місяця, в якому набрала чинності Резолюція № 68/262 Сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 27.03.2014 р. про підтримку територіальної цілісності України, не застосовуються фінансові та штрафні санкції за порушення вимог порядку подання, обчислення, правильності заповнення податкових декларацій (податкової звітності) та повноти сплати сум податків і зборів. Зважаючи на не зовсім чітке розуміння зв'язку дати набрання чинності зазначеною Резолюцією з іншими законами України, а також невстановлення дати початку окупації внутрішнім актом законодавства України, цілком логічно, що датою, з якої до платників податків не застосовуються фінансові та штрафні санкції за порушення вимог порядку подання, обчислення, правильності заповнення податкових декларацій (податкової звітності) та повноти сплати сум податків і зборів, ВРУ встановила дату, починаючи з першого числа місяця, наступного за місяцем, в якому розпочалася тимчасова окупація, тобто 1 березня 2014 р.

На завершення хотілося б застерегти читачів від сприйняття слова «тимчасовий» як скороминущий. Згадаймо, приміром, прибалтійські республіки, які визнали, що окупація їх території Росією закінчилася аж у 1991 р. Тож режим тимчасової окупації може тривати довше, ніж триває життя одного покоління. І дуже важливо врегулювати правові наслідки такої окупації (*Персональний сайт Олександра Єфімова (<http://yefimov.com.ua/?p=1774>)*).

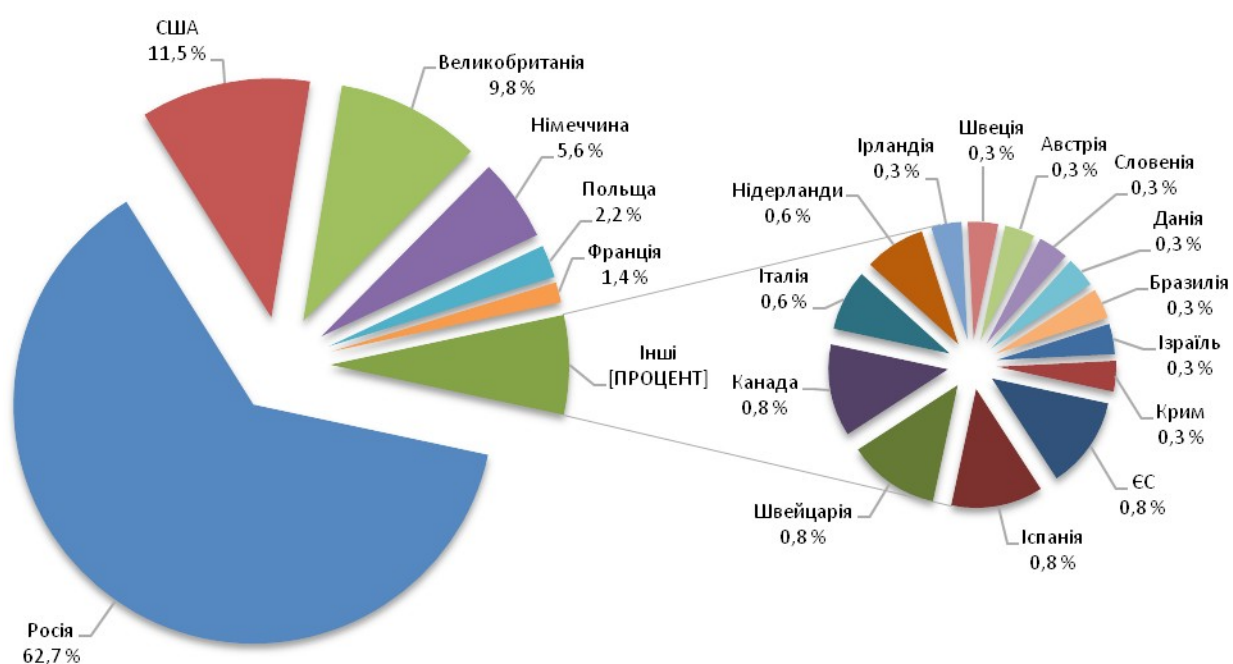
ІНФОРМАЦІЙНІ АКЦЕНТИ

Підготовка і виконання проекту:

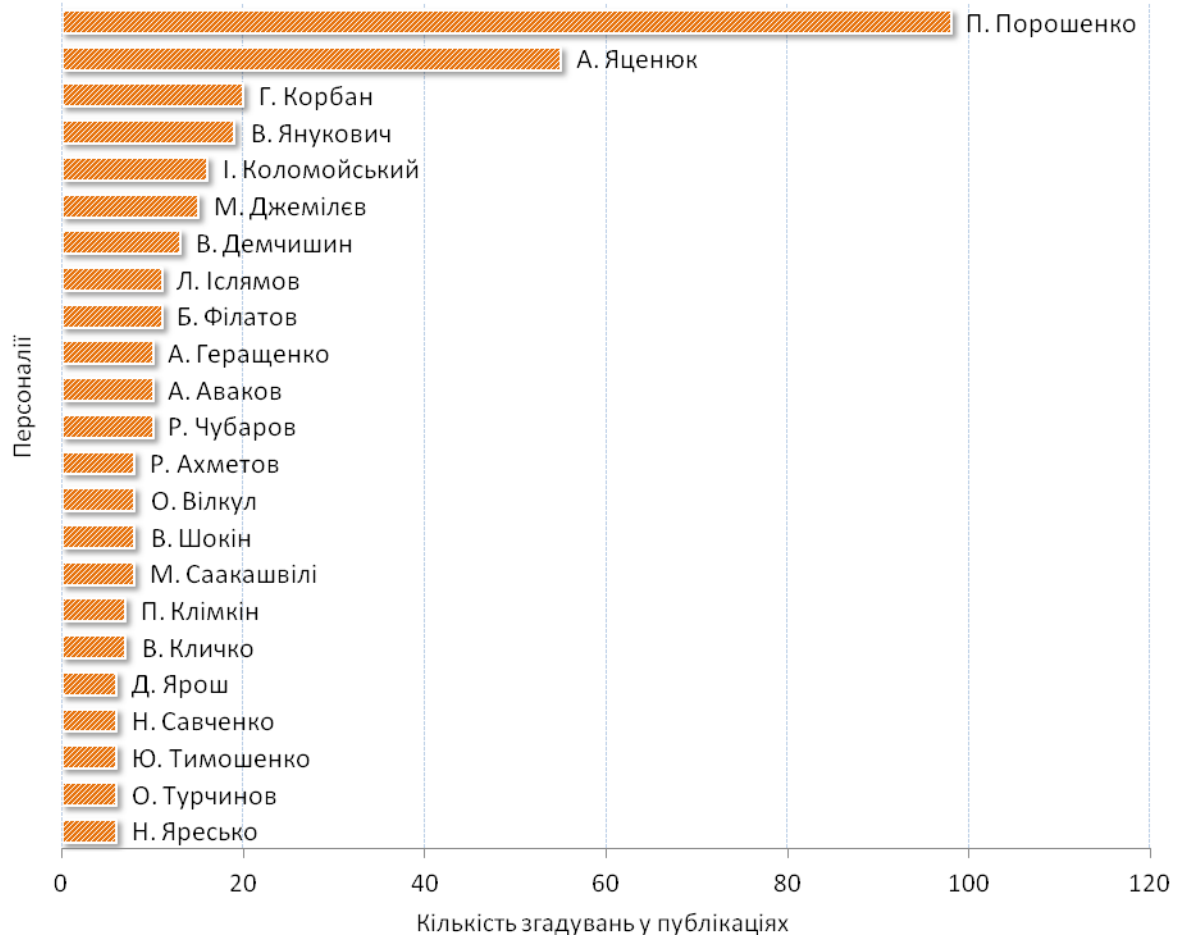
А. Берегельський, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Основні тенденції висвітлення української тематики у іноземних ЗМІ

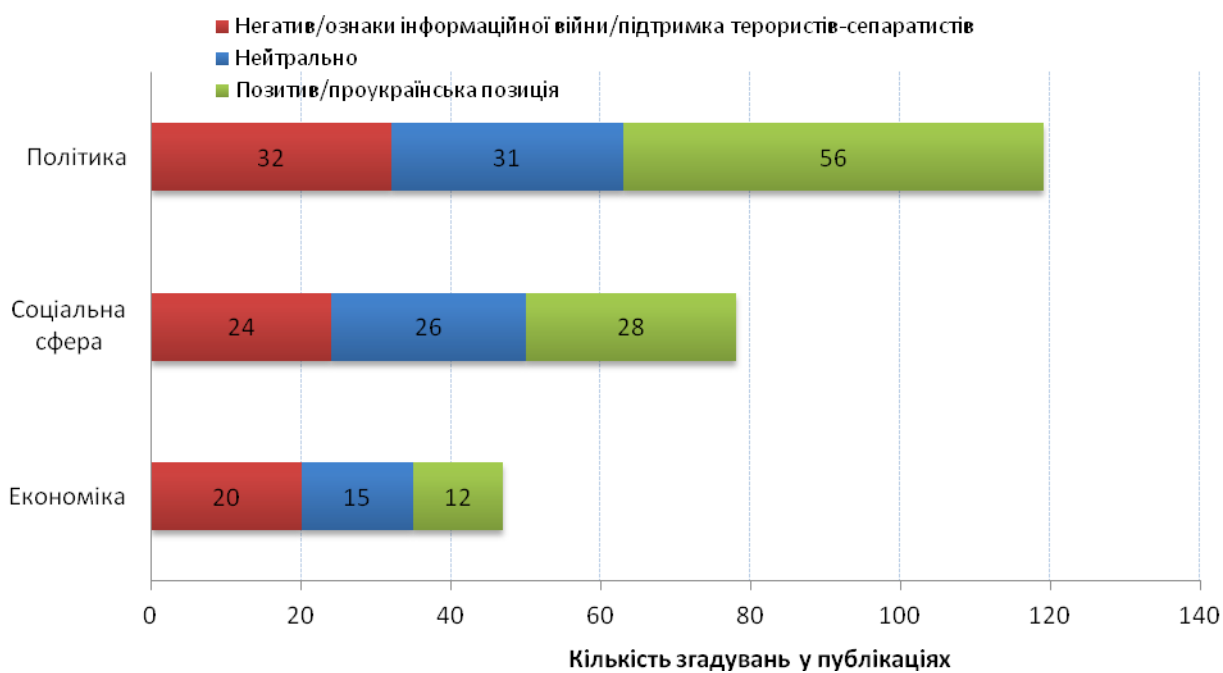
Співвідношення кількості публікацій по світу

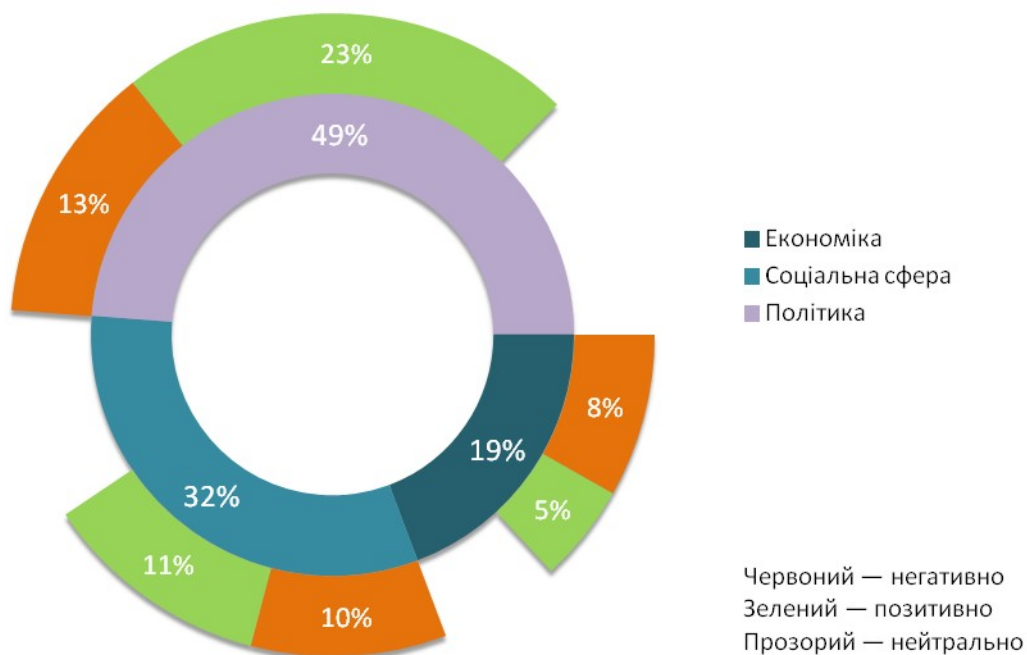
Персоналії в зарубіжних ЗМІ

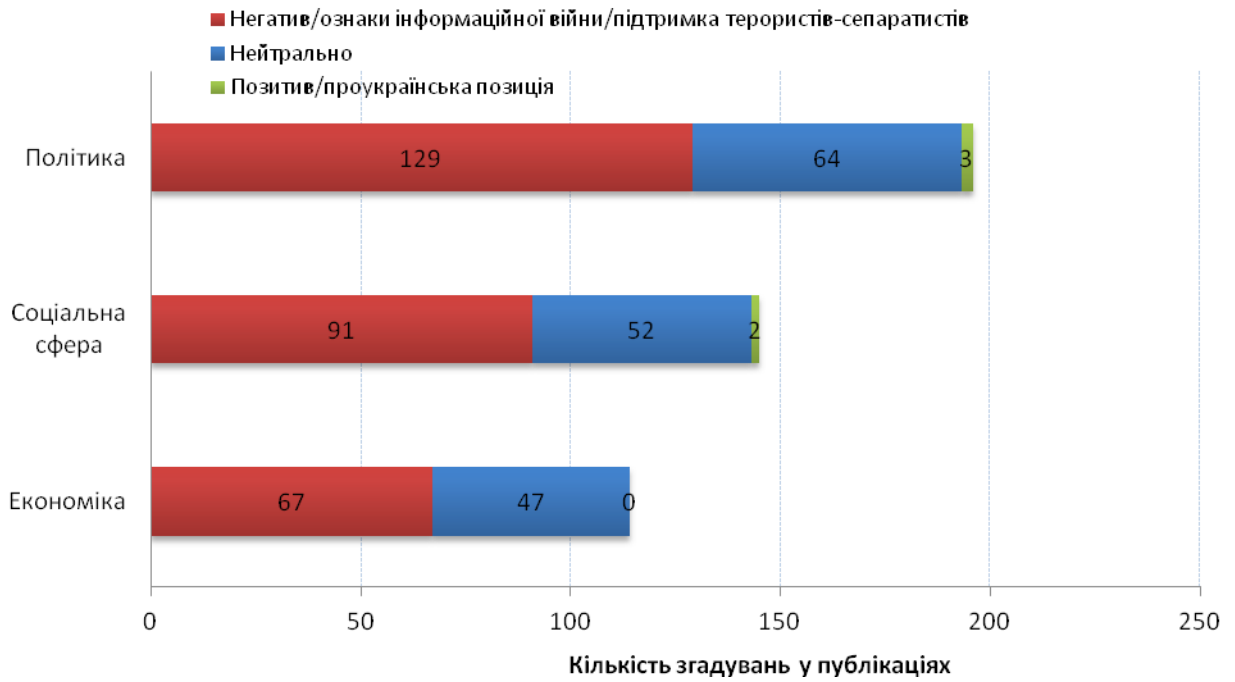
Оціночний розподіл за сферами діяльності (західні ЗМІ)

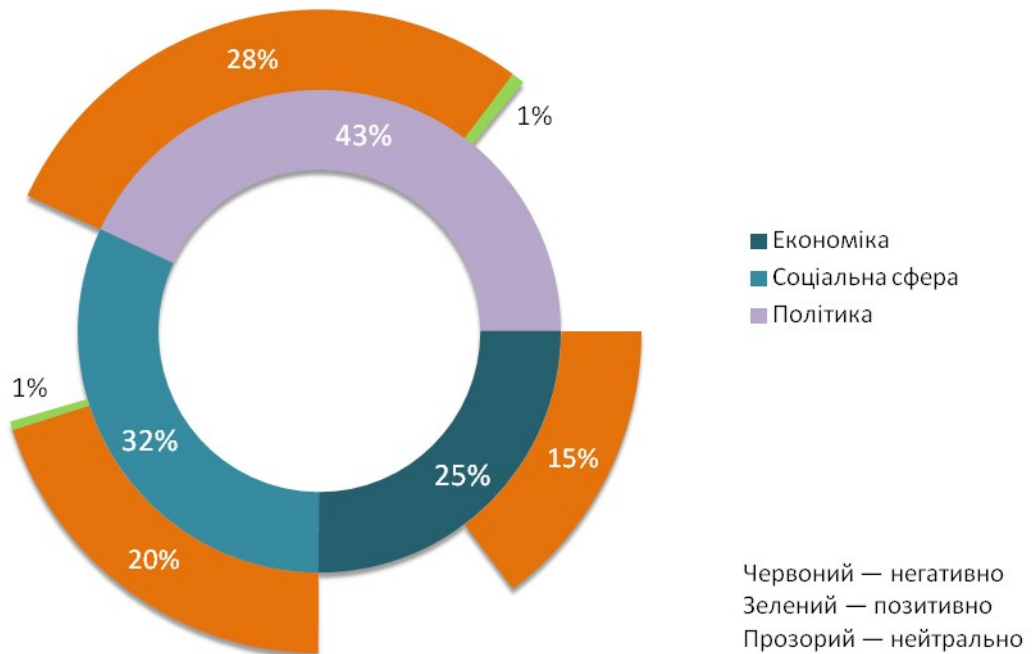
Оціночний розподіл за сферами діяльності (західні ЗМІ)

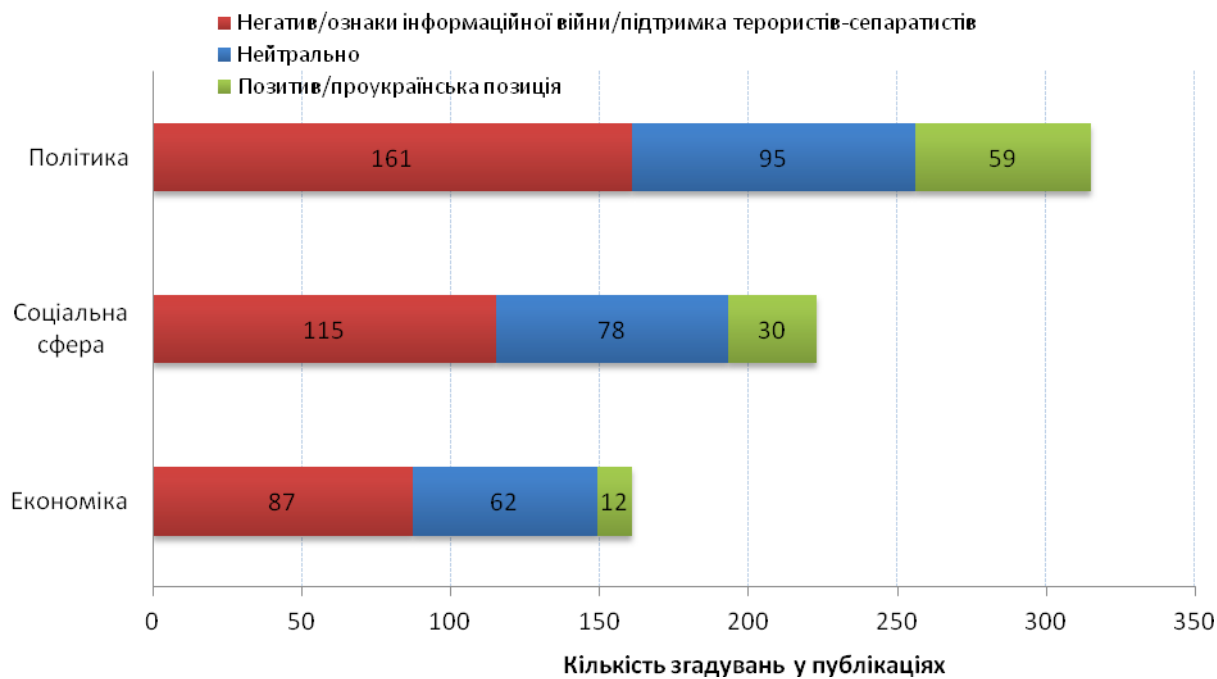
Оціночний розподіл за сферами діяльності (російські ЗМІ)

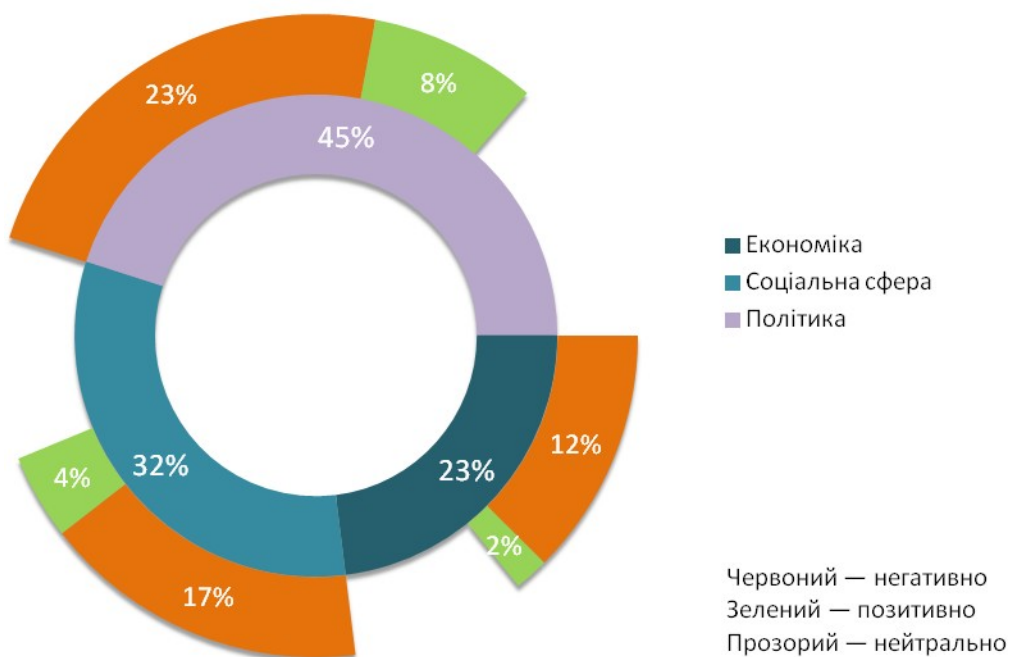
Оціночний розподіл за сферами діяльності (російські ЗМІ)

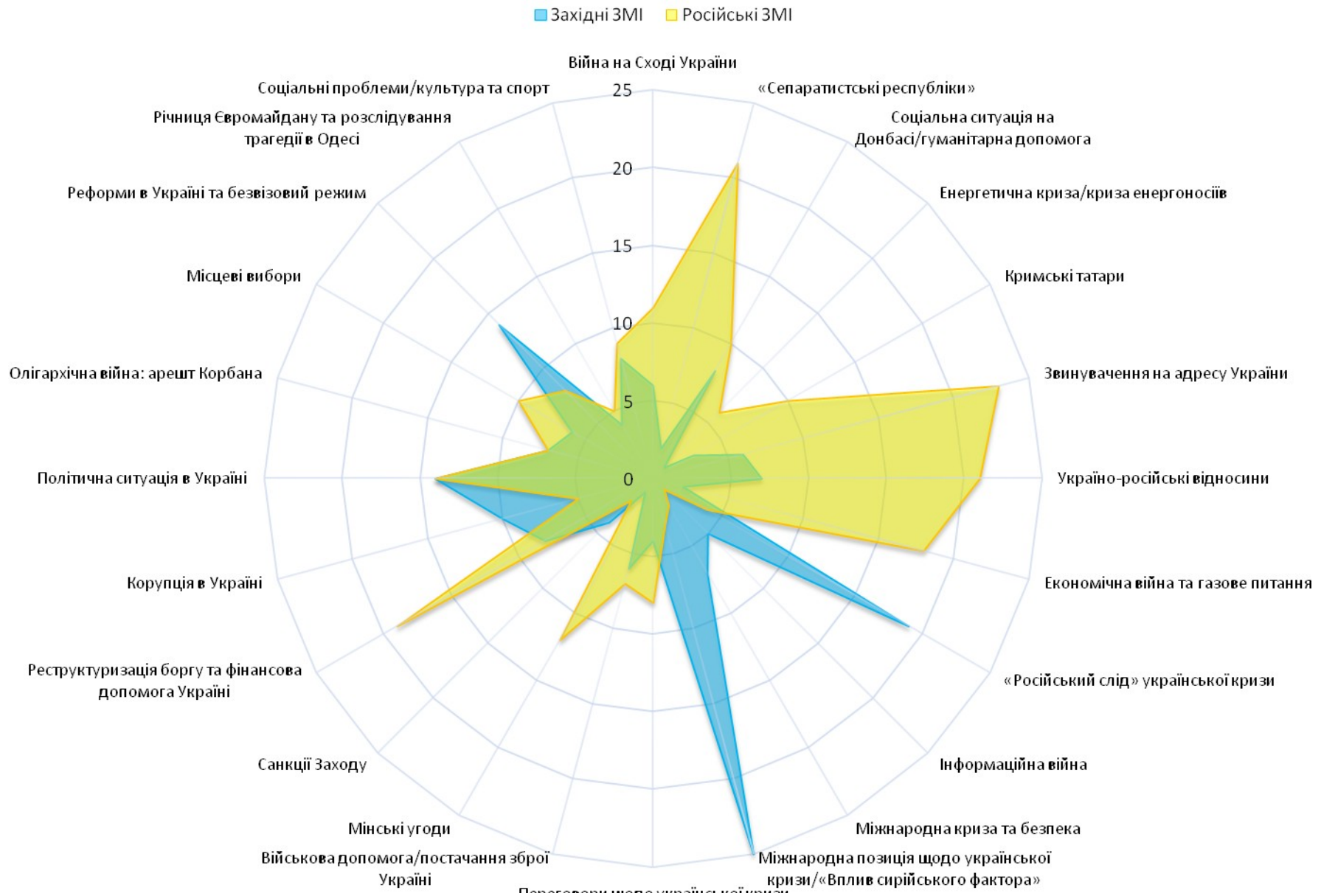
Оцінний розподіл за сферами діяльності

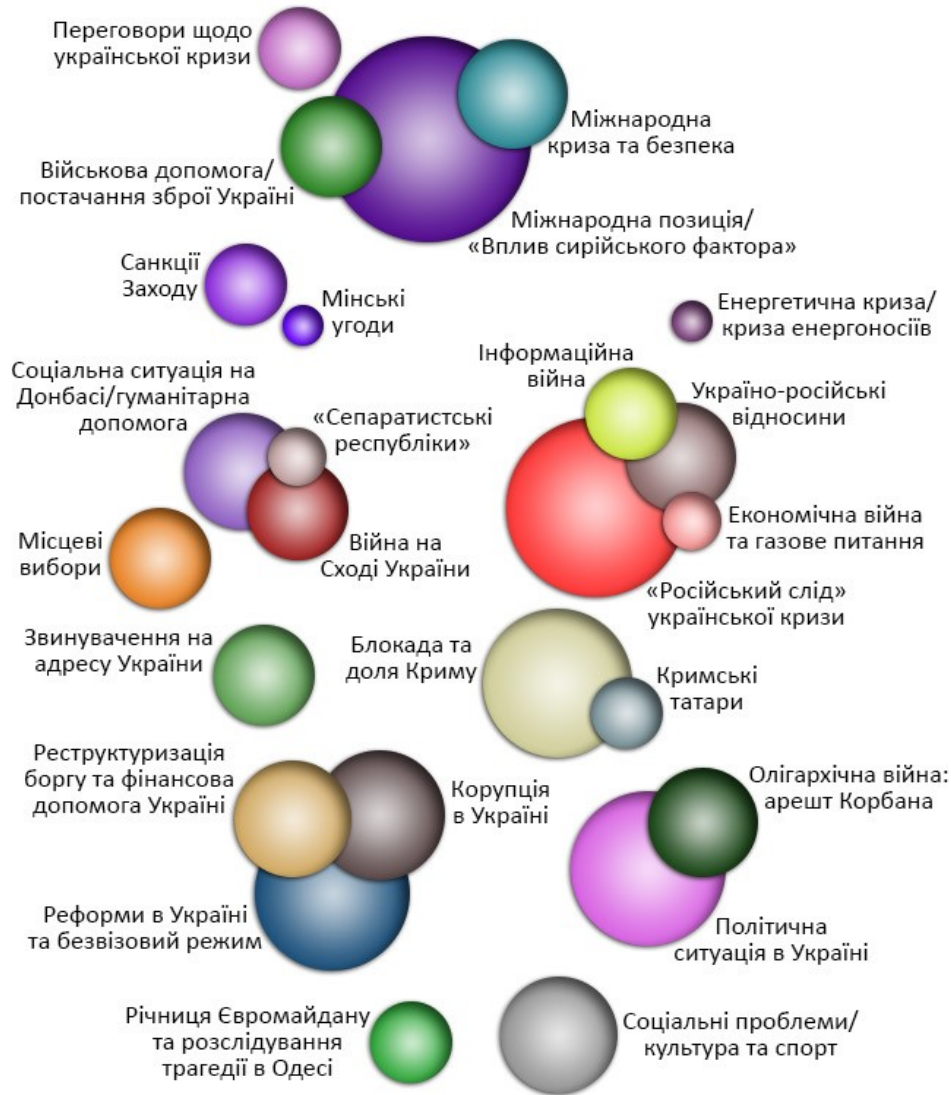
Оцінний розподіл за сферами діяльності

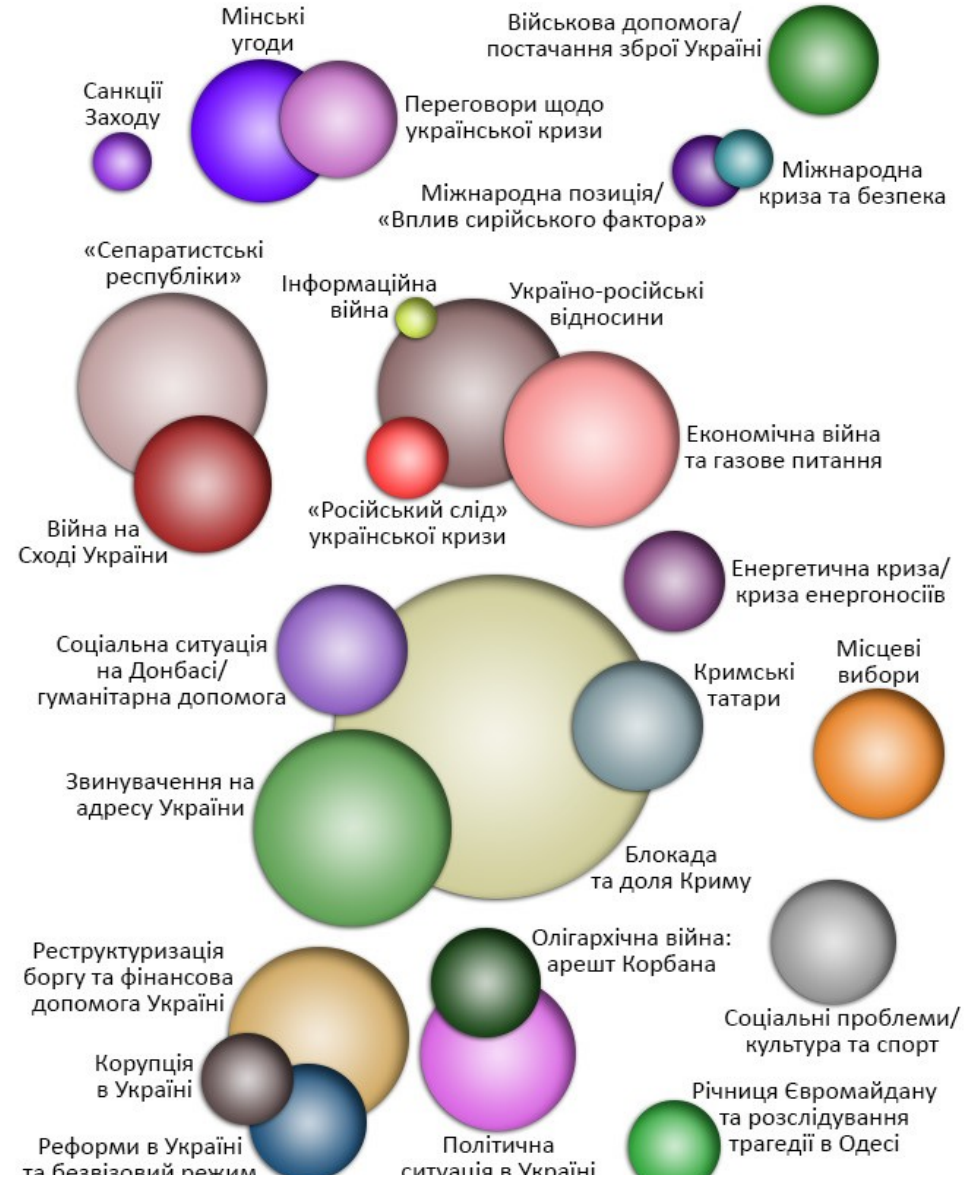
Співвідношення ключових тегів у західних та російських ЗМІ

Західні ЗМІ

Російські ЗМІ

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ

Огляд валютного ринку

Обзор валютного рынка в Украине за неделю с 7 по 11 декабря

Мировые финансовые рынки на прошлой неделе сохранили повышенную волатильность. В ожидании заседания ФРС США на ранках, как отмечают аналитики FOREX CLUB в Украине, формируются предположения о сдержанности американского регулятора относительно повышения процентной ставки. Таким образом, все больше инвесторов склоняется к символическому повышению ставки и обещаниям ФРС корректировать курс монетарной политики в соответствии с экономическими данными.

Макроэкономическая статистика Еврозоны преимущественно была позитивной: ВВП в третьем квартале повысился на 0,3%. Статистика США, хотя и свидетельствовала об удержании положительных тенденций, в большей части оказалась слабее ожиданий. Вместе с тем, один из ключевых показателей США – розничные продажи – продемонстрировал рост на 0,2%. В результате, по итогам недели валютная пара евро/доллар повысилась на 1% до уровня 1,099.

Украинский валютный рынок на протяжении недели находился под воздействием активных действий НБУ по сдерживанию спроса импортеров, а также решений, ограничивающих покупку валюты банками. Предложение валюты остается низким продолжительное время, что способствует накоплению отложенного спроса, который не может быть реализован при действующих ограничениях. Тем не менее, действия НБУ позволили укрепиться гривне с понедельника по среду, а регулятор смог купить валюту на рынке. Однако после ослабления хватки «отсечения заявок», курс гривны столь же стремительно начал снижаться, что и наблюдалось в четверг и пятницу.

Дополнительным негативным фактором влияния на рынок выступило продолжение кризиса Коалиции, которое даже с приездом вице-президента США Джо Байдена скрыть не удалось. Принятие налогового кодекса и бюджета на 2016 год задерживается, и уже очевидно, что получение кредитного транша МВФ переносится на следующий год.

В то же время, позитивное влияние на рынок оказало решение МВФ по обновлению правил кредитования, согласно которым кредитование Украины возможно даже в случае отсутствия консенсуса по еврооблигациям «Янкуковича».

Доллар США

Курс продажи безналичного доллара США в Украине по итогам недели снизился на 0,13% до 23,85 грн., наличного – на 0,15% до 24,98 грн.

Разница между наличным и безналичным курсом продажи доллара США сохранилась на уровне 1,13 грн.

Источник: НБУ, ForexClub

Объем ОВГЗ, принадлежащий нерезидентам, за неделю вырос на 0,3% до 22,15 млрд. грн. Среднесуточный объем продажи доллара США на межбанке сократился на 8,7% до 199,5 млн. долларов. При этом, ликвидность банковской системы снизилась на 0,8%, среднесуточные остатки на корреспондентских счетах банков составили 25,78 млрд. грн.

По прогнозам аналитиков FOREX CLUB в Украине, гривна на текущей неделе продолжит торговаться в диапазоне, сложившимся в конце ноября. Курс национальной валюты на межбанковском рынке может составить 23-24 грн. за доллар, на наличном рынке – 24,3-25,2 грн. за доллар.

Деловая активность во второй половине декабря будет идти на спад, и этим будет снижать активность рынка. Вместе с тем, перед завершением года нельзя исключать сильные движения капитала между участниками рынка для необходимого закрытия балансов. Эти переброски могут приводить к локальным колебаниям ликвидности и краткосрочным перекосам спроса и предложения.

В остальном, превышение спроса над предложением сохранится, и это будет оказывать давление на гривну. Вероятно, НБУ продолжит балансировать рынок, периодически выходя с аукционами на покупку и продажу валюты.

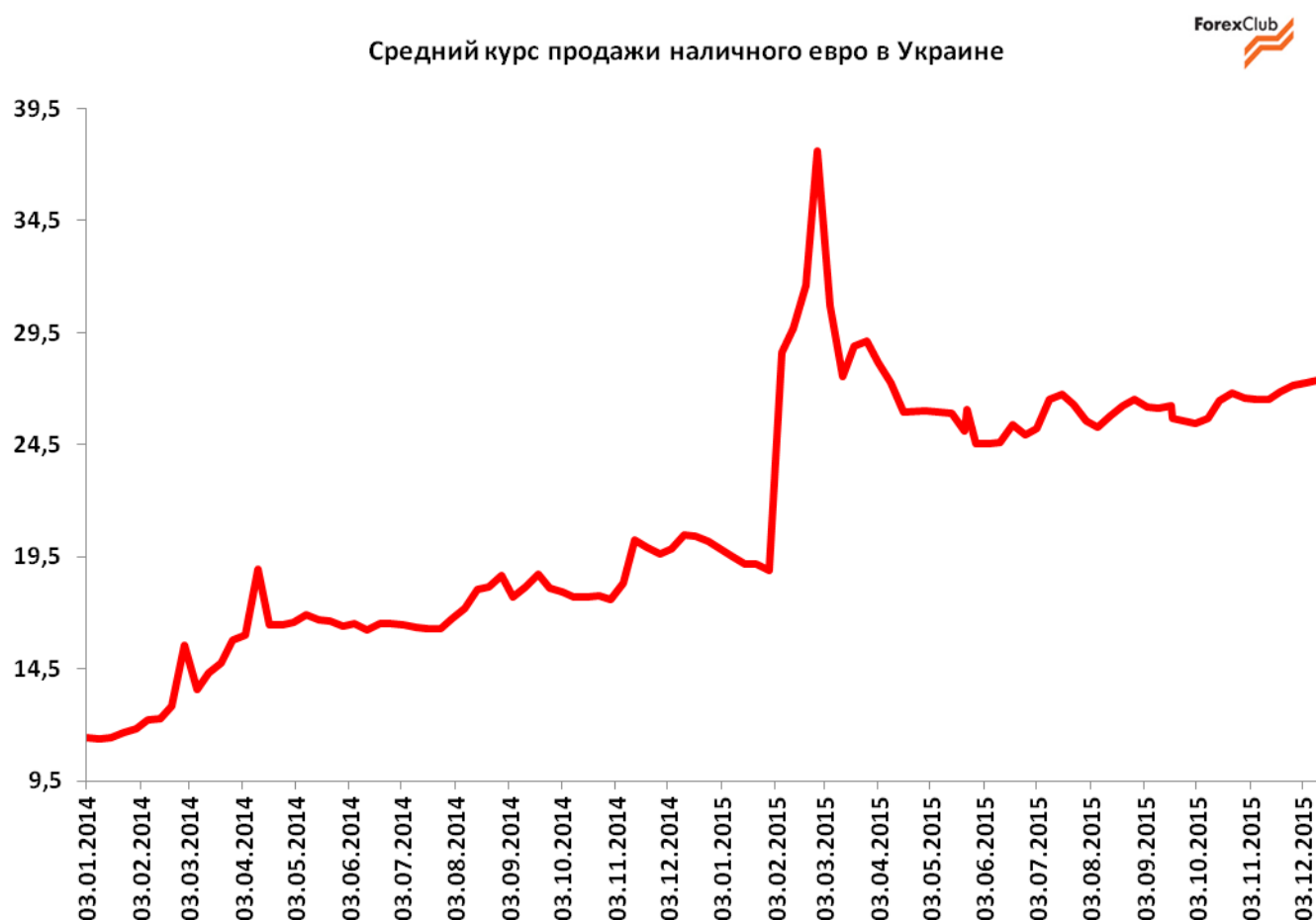
В случае принятия Верховной Радой нового альтернативного налогового кодекса и бюджета на 2016 год, в зависимости от предложенного варианта,

возможна стабилизация рынка, сформированная на позитивных ожиданиях сотрудничества с МВФ. Приближение выплат по еврооблигациям, держателем которого является РФ, не окажет влияния на валютный рынок.

«При прогнозе МВФ по курсу гривны на конец 2015 года на уровне 23,5 грн. за доллар и бюджетном прогнозе на 2016 год на уровне 24,5 грн. за доллар – текущие отметки являются средними. Выше данных уровней НБУ выходит с продажами валюты, а ниже – старается выкупать валюту, что свидетельствует о том, что текущий диапазон приемлем для регулятора», – отмечает Андрей Шевчишин, ведущий эксперт информационно-аналитического центра FOREX CLUB в Украине.

Евро

Курс продажи безналичного евро в Украине по итогам недели вырос на 0,6% до 26,16 грн., наличного – на 0,4% до 27,36грн.

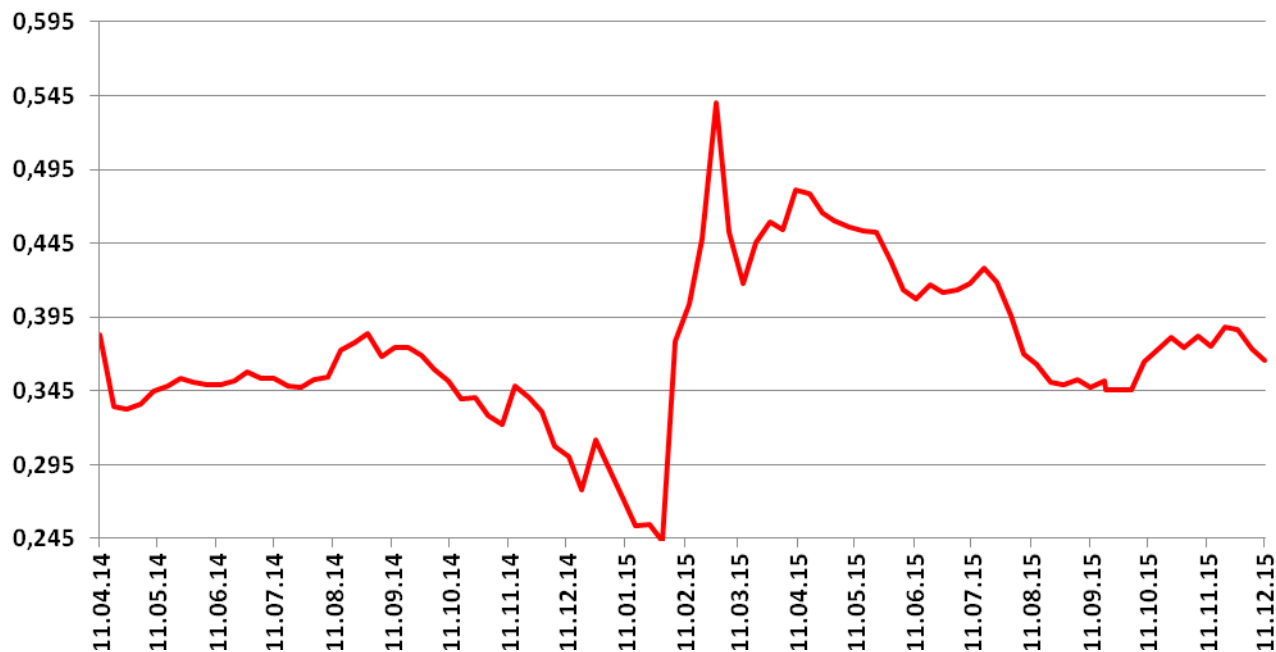

Курс продажи наличного евро на текущей неделе может колебаться в диапазоне 26,2–28 грн. Основопологающим для стоимости евро на украинском рынке будет выступать динамика пары гривна/доллара и пары евро/доллар на мировых рынках.

Российский рубль

Курс продажи безналичного рубля в Украине на прошлой неделе снизился на 3,3% до 0,34 грн., наличного – на 2,2% до 0,365 грн. Ослабление российской валюты вызвано падением цен на нефть до минимальных уровней с февраля 2009 года. Дополнительное давление на динамику рубля оказывал пик выплат по внешнему долгу российских компаний на декабрь. По итогам недели рубль снизился к доллару США с уровня 67,81 до 69,99 руб. за доллар.

Средний курс продажи наличного рубля в Украине

Динамика гривны относительно рубля будет формироваться под влиянием курса гривна/доллар и рубль/доллар. Котировки продажи наличного рубля могут составить 0,345–0,375 грн.

Гривна завершает год в тройке лидеров среди самых слабых валют стран Европы и СНГ

Гривна по итогам 2015 года девальвировала на 48,7%, заняв третье место среди самых слабых валют стран Европы и СНГ. В лидерах – казахстанский тенге и белорусский рубль. Об этом свидетельствуют данные ежегодного исследования информационно-аналитического центра **FOREX CLUB** в Украине.

Ослабление гривны на протяжении года было вызвано резким дефицитом валюты на внутреннем рынке из-за падения экспорта, оттока капитала и военных действий на Донбассе. В свою очередь, спрос формировался под влиянием опасений эскалации боевых действий в зоне АТО, падения доверия к банковской системе, оттока депозитов, масштабных выплат Фонда

гарантирования вкладов физических лиц, а также затяжных переговоров с кредиторами по реструктуризации долга.

Ни одна из валют стран СНГ не показала укрепление в 2015 году. Девальвация белорусского рубля и казахстанского тенге составила 54,3% и 85,2%, соответственно, и была вызвана необходимостью выравнивания торговых балансов с Россией. Давление на экономику Казахстана также оказало ослабление китайского юаня и негативные тенденции рынка энергоресурсов, в частности, снижение стоимости нефти марки Brent с начала 2015 года на 33%, что вынудило Национальный банк страны в августе перейти к плавающему курсу.

Из европейских валют наибольшую девальвацию продемонстрировала норвежская крона (15,8%) на фоне падения цен на нефть и газ на мировых рынках. Дополнительно, давление на валюту оказало ослабление евро к доллару США и необходимость выравнивания внешнеторговых балансов Норвегии. Стоимость евро снизилась на 10,7%, спровоцировав девальвацию большинства валют стран Европы ввиду высокой экономической кооперации. Наиболее устойчивыми валютами в Европе оказались швейцарский франк (-0,3%), исландская крона (1,4%) и британский фунт (3,6%).

«За последние два года гривна девальвировала на 193,4%, что является наибольшим показателем в Европе и СНГ. Тем не менее, в 2016 году ожидаем замедления негативных тенденций. При этом, скорее всего, валютный рынок останется волатильным и продолжит прибывать в условиях неудовлетворенности спроса в первой половине года ввиду ограниченного восстановления экспорта. Поддержкой для экономики и финансовой системы будут выступать внешние кредиты и сотрудничество с западными партнерами», – прогнозирует Андрей Шевчишин, ведущий эксперт информационно-аналитического центра FOREX CLUB в Украине.

Динамика курса доллара США в 2015 году
(по 16.12.2015)

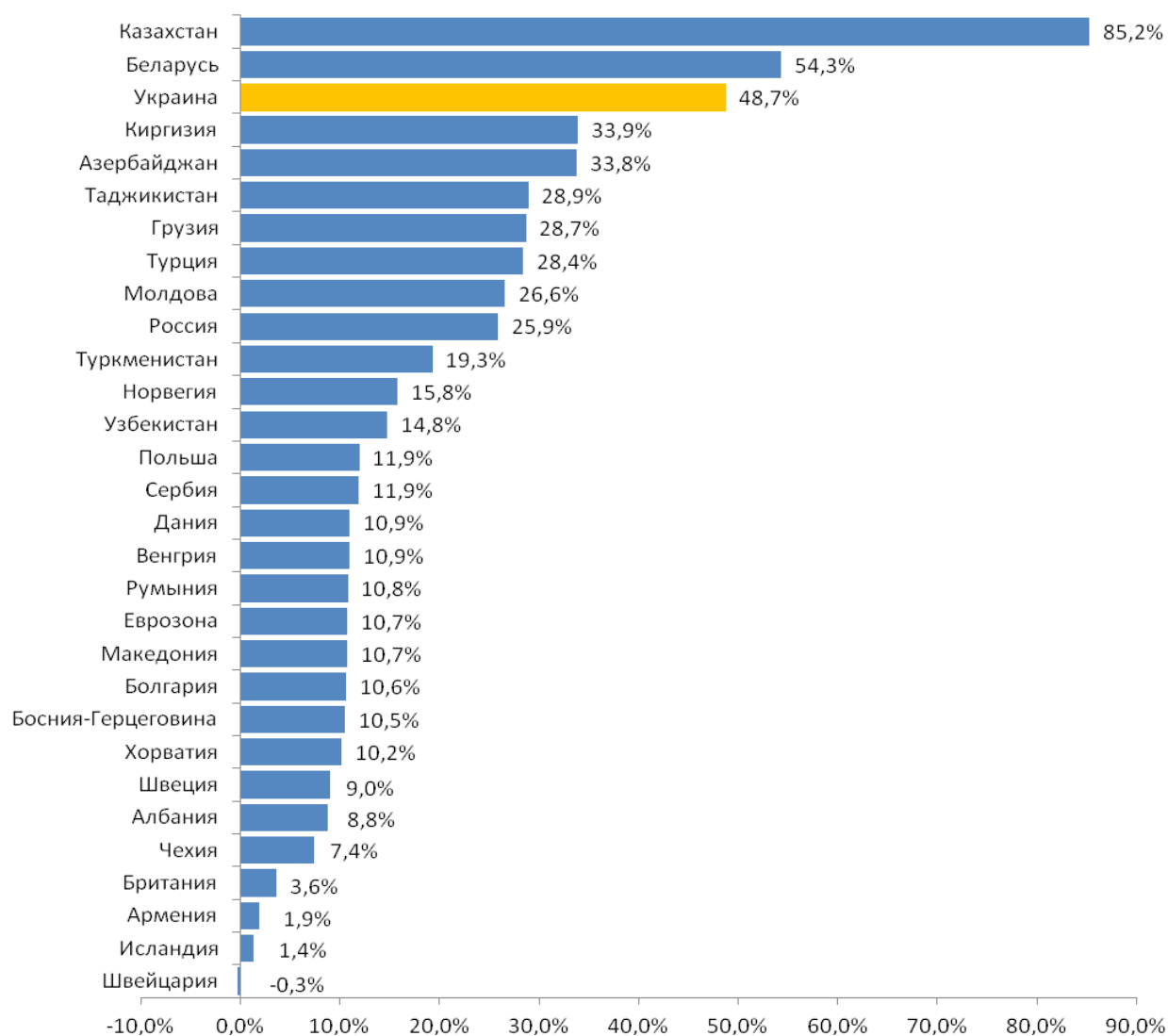

Динамика курса доллара США в 2014-2015 г.г

Динамика доллара США в странах Европы и СНГ в 2015 году

(по состоянию на 16 декабря)

Моніторинг законодавства

Підготовлено компанією

«ЄФІМОВ ТА ПАРТНЕРИ адвокати · аудитори · податкові консультанти»

Головні зміни

Постанова КМУ від 16.12.2015 р.№ 1035

Кабмін заборонив поставку робіт, товарів і послуг за всіма митними режимами з України в Крим і в зворотному напрямку.

Обмеження не стосується:

- особистих речей громадян, які містяться в ручній поклажі та/або супроводжуваному багажі;
- соціально значущих продуктів харчування, які переміщуються громадянами, на суму не більше 10 000 гривень і сумарна вага яких не перевищує 50 кг на одну людину.

Крім того, дія постанови не поширюється на:

- постачання електроенергії;
- поставку з Криму в Україну товарів, що мають стратегічне значення для галузей економіки та безпеки держави;
- ввезення до Криму гуманітарної допомоги, яка надається міжнародними гуманітарними організаціями.

Документ набуде чинності через 30 днів після офіційного опублікування.

Прес-центр НБУ 10.12.2015 р.

Нацбанк повідомив, як буде працювати на новорічні та різдвяні свята.

29 та 30 грудня 2015 року система електронних платежів НБУ працюватиме в режимі продовженого банківського дня (на дві години). 30 грудня мають бути завершені всі трансакції з клієнтами.

31 грудня 2015 року до 13.00 усі учасники СЕП можуть здійснювати початкові платежі в СЕП лише між банківськими установами, підпорядкованими одній юридичній особі, а також платежі, спрямовані до Національного банку та органів Державної казначейської служби.

Банківський день у СЕП закінчується о 15.00.

З 1 до 3 січня і з 7 до 10 січня 2016 року система електронних платежів НБУ, система електронної пошти НБУ, депозитарій НБУ, Система підтвердження угод на міжбанківському валютному ринку України НБУ, Система з купівлі та продажу кредитних ресурсів у національній валюті на міжбанківському кредитному ринку України «КредІнфо2», Система реєстрації кредитних договорів з нерезидентами «Реєстр договорів з нерезидентами 2» не працюватимуть.

4 січня 2016 року банки працюватимуть без клієнтів і забезпечуватимуть комплекс робіт, пов'язаних з початком нового звітного року. Міжбанківські перекази коштів через СЕП у цей день не здійснюватимуться. 5, 6 та 11 січня 2016 року СЕП і банківська система працюють у звичайному режимі.

Робочий день банківської системи з п'ятниці 8 січня 2016 року переноситься на суботу 16 січня 2016 року.

З 31 грудня 2015 року до 5 січня 2016 року (включно) банки працюють за

офіційним курсом гривні до іноземних валют та банківських металів, установленим НБУ 30 грудня 2015 року, з 6 до 10 січня 2016 року (включно) – за офіційним курсом гривні до іноземних валют та банківських металів, установленим НБУ 5 січня 2016 року.

Постанова Правління НБУ від 04.12.2015 р. № 863

Нацбанк дещо пом'якшив валютні обмеження.

Збережено такі вимоги як обов'язковий продаж надходжень в Україну в іноземній валюті на користь юридичних осіб у розмірі 75%, розрахунки за операціями з експорту та імпорту товарів до 90 днів, заборона дострокового погашення резидентами кредитів, позик в іноземній валюті за договорами з нерезидентами та інші.

Водночас Національний банк продовжує поступово пом'якшувати адміністративні обмеження, реагуючи на прохання банків та бізнесу.

Відтепер вимога обов'язкового продажу у розмірі 75% не розповсюджується на кредити, що надаються резиденту-позичальнику за участю іноземного експортно-кредитного агентства для виконання зобов'язань за імпортом контрактом перед нерезидентом. Це стосується лише тих випадків, коли іноземний кредитор перераховує кошти за імпортом контрактом позичальника безпосередньо на рахунок нерезидента-експортера, тобто без зарахування цих коштів на рахунок резидента-позичальника. Також вимога обов'язкового продажу більше не стосується грошового забезпечення (гарантії, застави, завдатку, депозиту), яке нерезидент надає для участі в конкурсних торгах при здійсненні державних закупівель. Це має полегшити доступ нерезидентів до державних закупівель.

Крім того, раніше банкам дозволялося не здійснювати обов'язковий продаж надходжень, які повертаються за ініціативою іноземного банку-отримувача протягом двох днів після дня їх перерахування. Новою Постановою регулятор подовжує цей строк з двох до семи днів.

На прохання банків та Української міжбанківської асоціації членів платіжних систем Національний банк лібералізує розрахунки фізичних осіб за межами України, що здійснюються з використанням електронних платіжних засобів. Досі діяла і продовжує діяти норма, яка дозволяла здійснювати перекази з поточного рахунку в іноземній валюті на суму, що не перевищує 150 000 грн. на місяць. Але відтепер це обмеження не поширюється на безготівкові розрахунки, що здійснюються з використанням електронних платіжних засобів для оплати продукції та послуг для власного споживання фізичних осіб.

Послаблено заборону на купівлю іноземної валюти для подальшого перерахування за кордон коштів, отриманих іноземним інвестором від продажу цінних паперів українських емітентів. Відтепер ця заборона не розповсюджується на кошти, отримані від продажу державних облігацій України не лише на фондових біржах, як було раніше, а й поза їх межами.

Крім того, Постанова спрямована на посилення фінансової дисципліни банків та їх клієнтів.

Перша дисциплінуюча вимога стосується права купувати іноземну валюту за дорученням клієнта-резидента, кошти якого обліковуються на рахунках в

іноземній валюті.

Банк може купувати іноземну валюту лише для тих клієнтів-резидентів, у яких загальна сума валютних коштів, розміщених на поточних і депозитних рахунках та на балансових рахунках 2602, менша, ніж 25 000 дол. США.

Інша дисциплінуюча норма Постанови дає Національному банку право не підтверджувати купівлю або переказ іноземної валюти, якщо виявлено ознаки здійснення банками ризикової діяльності. Також таке право надається у випадках, коли регулятор дійшов висновку, що характер або потенційні наслідки фінансових операцій свідчать про використання банку з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму або фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

Зміни набувають чинності 05 грудня 2015 року і діють до 04 березня 2016 року включно.

Податки і збори

Податок на додану вартість

Наказ Мінфіну від 16.11.2015 р. № 1025

Мінфін цим наказом привів у відповідність до ПКУ положення Інструкції з бухгалтерського обліку ПДВ.

Основні зміни пов'язані із запровадженням СЕА ПДВ.

Так, зокрема, зарахування коштів на рахунок в СЕА ПДВ, відкритий платнику в Казначействі, відображається за Д-т субрахунку 315 «Спеціальні рахунки в національній валюті», аналітичний рахунок «Розрахунки з Казначейством в СЕА ПДВ», і К-т субрахунку 311

«Поточні рахунки в національній валюті».

Цей наказ має набрати чинності з дня його офіційного опублікування.

Лист ГУ ДФС у м. Києві від 04.12.2015 р. № 18541 /10/26-15-15-01-18

ГУ ДФС у м Києві нагадала, що базою оподаткування в разі проведення операцій з постачання на території України туристичним оператором туристичного продукту, призначеного для його споживання (отримання) за межами України, є винагорода, яка визначається як різниця між вартістю поставленого ним туристичного продукту та вартістю витрат, понесених таким туристичним оператором внаслідок придбання (створення) такого туристичного продукту.

Відповідно до п. 207.6 ПКУ суми ПДВ, сплачені (нараховані) при придбанні товарів/послуг, які включаються у вартість туристичного продукту, не відносяться до податкового кредиту та не включаються до бази оподаткування туристичного оператора.

Враховуючи те, що податкові зобов'язання турагент нараховує тільки на суму винагороди, а послуги з бронювання туристичних послуг включаються у вартість туристичного продукту (туристичної послуги), то такі суми не відносяться до податкового кредиту.

Запитання – відповідь ДФСУ, розміщене на ЗІР

У випадку залучення експедитором до міжнародного перевезення вантажів

перевізників чи інших учасників транспортно-експедиторської діяльності (ТЕД), ставка ПДВ 0% застосовується саме такими перевізниками чи іншими учасниками ТЕД.

При цьому необхідно враховувати вимоги п. 189.4 ПКУ, а саме: при отриманні коштів від замовника чи за датою оформлення документів, що підтверджують факт здійснення міжнародного перевезення (залежно від того, яка з цих подій відбулася раніше), у експедитора виникає податкове зобов'язання з ПДВ на суму перевезення за ставкою 0% (якщо перевізник є резидентом - платником ПДВ), та на суму наданих такому замовнику експедиторських послуг за ставкою 20% (якщо замовник послуг зареєстрований в Україні).

У випадку, коли перевізник є нерезидентом, податкові зобов'язання у експедитора на вартість послуг з перевезення не виникають.

Перевізник – резидент (платник ПДВ) на дату виникнення податкових зобов'язань за міжнародним перевезенням складає податкову накладну з нарахуванням ПДВ за ставкою 0% та надає її експедитору.

Запитання – відповідь ДФСУ, розміщене на ЗІР

Відповідаючи на питання про порядок складання податкової накладної при поставці товарів/послуг покупцю, якщо договором передбачена оплата за такі товари/послуги від третьої особи, ФДСУ зазначила, що незалежно від того, що згідно з умовами договору виконання обов'язку щодо оплати за товари/послуги покладено на іншу особу, податкова накладна складається на покупця (отримувача) товарів/послуг.

Податок на прибуток

Лист МГУ ДФС – ЦО з ОБПП від 04.12.2015 р. № 26522/10/28-10- 06-11

Для цілей оподаткування податком на прибуток невиробничі основні засоби не амортизуються. Нагадаємо, що невиробничими слід вважати ОЗ, які не використовуються в господарській діяльності платника податку (пп.138.3.2 ПКУ).

Разом з тим, для визначення об'єкта оподаткування у разі продажу ОЗ, фінансовий результат до оподаткування збільшують на суму залишкової вартості реалізованого ОЗ, визначеної за правилами бухобліку, і одночасно зменшують на їх залишкову вартість, визначену згідно з розділом III ПКУ.

Враховуючи це, податківці прийшли до наступного висновку: оскільки амортизація на невиробничі ОЗ не нараховується, то при розрахунку об'єкта оподаткування залишкова вартість таких ОЗ для цілей податку на прибуток буде дорівнювати первісній вартості, визначеної за правилами бухобліку.

Лист МГУ ДФС – ЦО з ОБПП від 04.12.2015 р. № 26508/10/28-10- 06-11

ДФСУ погодилася, що дооцінка основних засобів може включатися до вартості основних засобів і амортизуватися для цілей податкового обліку.

Податківці обґрунтовують це тим, що ст. 138 ПКУ не містить вимог щодо додаткових коригувань, які призведуть до перегляду та зменшення нарахованої

амортизації у зв'язку з тим, що вартість основних засобів була переоцінена.

Отже, бухгалтерське збільшення вартості основних засобів збільшить податкові витрати.

Також фіскали нагадали, що фінансовий результат до оподаткування на суму дооцінок не збільшується у випадку, якщо в попередніх звітних періодах уцінка не проводилася.

Лист ДФСУ від 27.11.2015 р. № 25297/6/99-99-19-02-02-15

Договір добровільного медичного страхування - договір страхування, який передбачає страхову виплату, здійснювану закладами охорони здоров'я у разі настання страхового випадку, пов'язаного з хворобою застрахованої особи або нещасним випадком.

Такий договір повинен бути укладений не менше ніж на один рік і передбачати повернення страхових платежів виключно страхувальнику при достроковому розірванні договору (пп. 14.1.521 ПКУ).

У разі порушення цих вимог платник податків - страхувальник, який визнав у бухгалтерському обліку витрати, зобов'язаний збільшити фінансовий результат до оподаткування звітної періоду на суму таких попередньо сплачених платежів, внесків, премій.

Крім того, платник податку нараховує пеню в розмірі 120% облікової ставки НБУ, що діяла на кінець звітної періоду, в якому відбулося розірвання договору або такий договір перестав відповідати вимогам, передбаченим ПКУ.

У той же час, таке правило не поширюється на договори добровільного медичного страхування, в якому страхувальником є роботодавець.

Податкові зобов'язання страховика у зв'язку з тим, що договір добровільного медичного страхування перестав відповідати вимогам, передбаченим ПКУ, коригуванню не підлягають.

Штрафні санкції за заниження об'єкта оподаткування з податку на прибуток у випадках, визначених абз. 2 ст. 1231 ПКУ, не застосовуються як до страховика, так і до платника податку.

Лист ДФСУ від 23.11.2015 р. № 24856/6/99-99-19-02-02-17

ДФСУ зазначила, що підприємство враховує витрати на придбання паливно-мастильних матеріалів при визначенні фінансового результату до оподаткування згідно з правилами бухгалтерського обліку в разі їх підтвердження належним чином оформленими первинними документами.

Податок на доходи фізичних осіб

Лист ДФСУ від 01.12.2015 р. № 11301/М/99-99-17-02-03-14

В Листі податківці наголошують, що при визначенні податкового зобов'язання за результатами звітної року платник враховує норми і правила податкового законодавства, що діяли на момент виникнення об'єкта оподаткування.

Враховуючи це, ДФС зазначила, що протягом 2012 року до оподатковуваного доходу включається дохід, отриманий платником податку як

додаткове благо (крім випадків, передбачених ст. 165 ПКУ) у вигляді суми боргу, анульованого кредитором за його самостійним рішенням, не пов'язаним з процедурою банкрутства, до закінчення строку позовної давності. Якщо кредитор повідомляє боржникові рекомендованим листом з повідомленням про вручення про анулювання боргу та включає суму анульованого боргу до податкового розрахунку доходу, нарахованого на користь платника податків, боржник за підсумками періоду, в якому борг був анульований, самостійно сплачує податок з таких доходів та відображає їх у річній декларації.

Єдиний податок

Офіційний портал ДФС у Запорізькій обл.

Фахівці ДФС звертають увагу, що у складі звітної або звітної нової декларації юрособа платник єдиного податку III групи має можливість уточнити лише один минулий податковий період поточного або минулих років.

Якщо у майбутніх податкових періодах (з урахуванням строків давності) платник податку самостійно виявляє помилки, що містяться у раніше поданій ним податковій декларації, він зобов'язаний надіслати уточнюючий розрахунок до такої податкової декларації за формою чинною на час подання уточнюючого розрахунку.

У разі необхідності уточнення показників за декілька податкових (звітних) періодів платник може виправити помилки шляхом подання окремої уточнюючої декларації за кожний податковий (звітний) період, що уточнюється.

У розділі IV звітної або звітної нової декларації визначається податкове зобов'язання у зв'язку з виправленням самостійно виявлених помилок за податковий (звітний) період, зазначений у п.3 розд. I «Загальні відомості» декларації.

Порядок виправлення помилок визначено п. 50.1 ст. 50 ПКУ.

Лист ДФСУ від 10.12.2015 р. № 3902/К/26-15-12-02-14

ДФСУ розглянула можливість адвоката бути єдинником і дійшла висновку, що фізична особа, яка здійснює незалежну адвокатську діяльність, не може бути підприємцем у межах такої адвокатської діяльності й обрати спрощену систему оподаткування, обліку та звітності.

При цьому чинним законодавством не заборонено фізичній особі, яка здійснює незалежну адвокатську діяльність, бути підприємцем і провадити іншу підприємницьку діяльність, не заборонену законом.

Лист ГУ ДФС у Житомирській області від 10.12.2015 р. № 2809/5/06-30-15-03-20

ДФС у Житомирській області нагадала, що не можуть бути платниками єдиного податку першої - третьої груп суб'єкти господарювання (юридичні особи та фізичні особи - підприємці), які здійснюють виробництво, експорт, імпорт, продаж підакцизних товарів.

До підакцизних товарів належать, зокрема, автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для

перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів.

Відповідно до п. 292.2 ПКУ в разі продажу основних засобів юридичними особами - платниками єдиного податку дохід визначається як сума коштів, отриманих від продажу таких основних засобів.

Якщо основні засоби продані після їх використання протягом 12 календарних місяців з дня введення в експлуатацію, дохід визначається як різниця між сумою коштів, отриманою від продажу таких основних засобів, та їх залишковою балансовою вартістю, що склалася на день продажу.

Враховуючи вищенаведене, юридична особа - платник єдиного податку має право здійснити операцію із продажу транспортного засобу, який обліковувався на її балансі.

Лист ГУ ДФС у м. Києві від 10.12.2015 р. № 3903/З/26-15-12-02-14

Податківці вважають, що якщо всі доходи фізичної особи – підприємця платника єдиного податку 3-ої групи отримувались в календарному році виключно у безготівковій формі (без застосування платіжних карток, платіжних чеків, жетонів, тощо), то такий суб'єкт господарювання може не використовувати реєстратори розрахункових операцій.

Лист ГУ ДФС у м. Києві від 27.11.2015 р. № 3701/С/26-15-17-04-17

Податківці роз'яснили, що фізична особа – підприємець має право займатись комісійною торгівлею, перебуваючи на спрощеній системі оподаткування. Так, враховуючи вимоги ст. 42 Господарського кодексу України, ст. 42 Конституції України та керуючись ст. 177, гл. 1 розд. XIV ПКУ, фізична особа – підприємець при укладанні договору комісії може самостійно обрати на якій системі оподаткування здійснювати зазначену діяльність: на спрощеній або на загальній системі оподаткування. Також, при укладанні договору комісії сторонами торговельного процесу на комісійних засадах можуть бути як суб'єкти господарювання, так і громадяни.

Лист ГУ ДФС у Київській обл. від 25.11.2015 р. № 2001/14/10-36- 17-01

Як зауважили податківці ст. 128 Господарського кодексу України не містить вимог обов'язкової наявності печатки у суб'єкта господарювання. Тож фізична особа - підприємець самостійно визначає порядок організації своєї діяльності при вирішенні питання подальшого використання печаток та необхідності зміни печатки у зв'язку зі зміною адреси реєстрації.

Лист ГУ ДФС у Харківській обл. від 24.11.2015 р. № 2601/Л/20-40- 17-03-13

Податківці роз'яснили питання стосовно того з якого періоду фізична особа – підприємець платник єдиного податку, яка набула статусу пенсіонера за віком може не сплачувати єдиний соціальний внесок (далі — ЄСВ) та не подавати звіт з ЄСВ.

Так місяць, в якому ФОП - платник єдиного податку набув право на пенсію за віком, відноситься до базового звітного періоду, за який сплачується ЄСВ у розмірі, що визначається платником самостійно, але не менше мінімального

страхового внеску.

Зазначена особа звільняється від сплати ЄСВ за себе з місяця, що настає за датою призначення платнику пенсії. В подальшому така особа може бути платниками ЄСВ виключно за умови добровільної участі у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Крім того, протягом року в разі призначення пенсії подається Звіт з позначкою «призначення пенсії» за період до дати формування заяви на призначення пенсії, при цьому тип форми «початкова» не зазначається.

Державне регулювання

Фінансовий моніторинг

Постанова Правління НБУ від 08.12.2015 р № 870

Відповідно до вказаної постанови, вимога, згідно з якою надходження коштів в іновалюті в межах України на поточний рахунок в іноземній валюті фізособи (резидента або нерезидента) здійснюється виключно шляхом переказу коштів в іновалюті з іншого власного рахунку або шляхом внесення готівки власником рахунку, не поширюється на операції із зарахування коштів від погашення іменних ощадних (депозитних) сертифікатів, номінованих в іновалюті, і відсотків за ними.

Галузі і сфери діяльності

Транспортні та експедиторські послуги

Постанова КМУ від 02.12.2015 р. № 1001

Кабмін затвердив Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародних перевезень пасажирів і вантажів автомобільним транспортом.

Так, Ліцензійні умови визначають вичерпний перелік документів, які додаються до заяви на отримання ліцензії на здійснення перевезень.

Дія Ліцензійних умов поширюється на суб'єктів господарювання - юридичних осіб і фізосіб-підприємців, які здійснюють господарську діяльність з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародних перевезень пасажирів і вантажів автомобільним транспортом.

Крім того, документ визначає, що раніше видані ліцензії на відповідні види діяльності є чинними. Постанова набирає чинності з дня офіційного опублікування.

Закон України від 25.11.2015 р. № 822-VIII

Законом встановлюється нульова ставка ввізного мита на транспортні засоби, оснащені виключно електричними двигунами (одним чи декількома).

Відповідні зміни внесені до Закону «Про Митний тариф України».

Закон набере чинності з 01.01.2016 р.

Фінансові послуги

Лист НБУ від 16.12.2015 р. № 40-02010/100132

НБУ повідомив, що надходження в інвалюті, що надійдуть 30.12.2015 р, підлягають обов'язковому продажу 05.01.2016 р., а надходження 31.12.2015 р. і 1-5.01.2016 р. підлягають обов'язковому продажу 06.01.2016 р.

Будівництво

Наказ Мінрегіонбуду від 06.11.2015 р. № 283

Цим наказом Мінрегіонбуду затверджені нові форми:

- протоколу про адміністративне правопорушення (в сфері будівництва);
- постанови по справі про адміністративне правопорушення;
- постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення.

Ці форми затверджено відповідно до статей 244-6, 254, 283 Кодексу України про адміністративні правопорушення та пунктів 29, 35 Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного нагляду.

Об'єкти правовідносин

Земля

Наказ Держгеокадастру від 01.12.2015 р. № 777

Наказом внесені зміни до наказів Держгеокадастру від 08.10.2015 р. № 593 та від 08.10.2015 р. № 594, якими затверджені Інформаційні та Технологічні картки адміністративних послуг, які надаються Держгеокадастром та його територіальними органами, в тому числі і через Центр надання адміністративних послуг.

Зокрема, збільшено плату за надання довідки, що містить узагальнену інформацію про землі (території) – з 31 до 71 гривні за надання довідки Держгеокадастром та з 68 до 71 гривні за надання довідки його територіальними органами.

Крім того, зменшено строк виправлення технічної помилки у відомостях Державного земельного кадастру, яка була допущена не з вини органу, що здійснює його ведення, – з 5-ти днів до 1-го робочого дня.

Лист ДФСУ від 30.11.2015 р. № 25565/6/99-99-15-03-02-15

ДФСУ зазначила, що на сьогодні не розроблено порядку застосування податкових пільг щодо звільнення суб'єктів господарювання, які провадять діяльність на території АТО, від сплати за користування земельними ділянками державної та комунальної власності, а також не внесено відповідних змін до ПКУ. З наведеного можна зробити висновок, що ДФСУ не вважає правомірним звільнення банку, що здійснює діяльність на території проведення АТО, від сплати орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності.

Закон України від 26.11.2015 р. № 834-VIII

Законом, зокрема, викладено в новій редакції Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень».

Мета прийняття Закону – передача функцій щодо здійснення держреєстрації прав на нерухомість від утворених Мін'юстом органів до

розгалуженої системи суб'єктів – органів місцевого самоврядування, місцевих держадміністрацій, акредитованих суб'єктів, нотаріусів, державних виконавців. Чинні наразі органи державної реєстрації прав на нерухомість припиняють надання послуг у цій сфері не пізніше 30.04.2016 р.

При цьому нотаріуси вже з 13.12.2015 р. можуть здійснювати держреєстрацію речових прав на нерухомість та їх обтяжень без учинення нотаріальної дії щодо такого майна і незалежного від його місцезнаходження.

Нарешті закріплено пряму норму, яка дозволяє реєструвати право оренди на нерозподілені (невитребувані) земельні ділянки, надані в оренду органами державної влади, органами місцевого самоврядування в порядку, визначеному ст. 13 Закону України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» від 05.06.2003 № 899-IV. Таке право оренди реєструватиметься без реєстрації права власності на земельну ділянку, (бо самих власників немає, звідси й назва земельних ділянок — «невитребувані»).

Закон збільшив та уніфікував плату за проведення державної реєстрації прав та їх обтяжень. Причому тепер її розмір коливатиметься незалежно, зокрема, від особи власника (фізична чи юридична особа) або від площі об'єкта нерухомості. Визначальними у цьому сенсі будуть строки реєстрації: звичайні або скорочені.

Крім того, Законом закріплена можливість оскарження рішень, дій або бездіяльності державного реєстратора та/або суб'єкта державної реєстрації не лише до суду, а й до Мін'юсту.

В цілому Закон набере чинності 01.01.2016 р.

Наказ Мінрегіонбуду від 12.11.2015 р. № 288

У зв'язку із тим, що з 28.06.2015 р. жодна діяльність в сфері землеустрою, оцінки землі та земельних торгів не потребує наявності ліцензії, Мінрегіонбуд визнав такими, що втратили чинність, наступні накази Держкомзему:

– від 05.08.2009 р. № 423 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності щодо проведення робіт із землеустрою, землеоціночних робіт»;

– від 02.07.2010 р. № 511 «Про затвердження Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності щодо проведення робіт із землеустрою, землеоціночних робіт»;

– від 08.10.2010 р. № 724 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності щодо проведення земельних торгів».

Запитання – відповідь, розміщені на ЗІР

ДФСУ відповіла, що якщо земельні ділянки приватизовані громадянами - членами садівничого товариства і кожен громадянин отримав документ, що засвідчує право на земельну ділянку, то такі громадяни, крім тих, кому надані пільги щодо сплати земельного податку згідно зі ст. 281 ПКУ, є платниками земельного податку. При цьому нарахування фізичним особам сум земельного податку проводиться контролюючими органами, які видають платникам до 1 липня поточного року податкове повідомлення-рішення про внесення податку.

Садівницьке товариство є платником земельного податку за земельні ділянки, включаючи земельні ділянки загального користування, надані такому товариству для ведення садівництва і щодо яких члени товариства не оформили права власності.

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА ²

Блог на сайті: UBR.ua

Про автора: Демчак Руслан

Коли відновиться кредитування в Україні?

Розроблено законопроект, яким покликано відновити довіру між позичальниками та кредиторами – №2286а

Групою народних депутатів України з метою досягнення стабілізації економіки та підвищення якості і доступності фінансових послуг в рамках стратегічних задач визначених у «Стратегії розвитку України 2020» та Коаліційні угоді розроблено законопроект, яким покликано відновити довіру між позичальниками та кредиторами – №2286а «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення довіри між позичальниками та кредиторами». Нажаль сьогодні більшість банків згорнули свої програми кредитування і працюють лише з окремими клієнтами, репутація яких перевірена роками, або на тих умовах, що не дозволяють охопити весь ринок. Кошти банків сьогодні спрямовуються переважно не на довгострокове кредитування, а на короткі споживчі позики та безризикові інструменти НБУ та Уряду. Ще одна тенденція банківського бізнесу – це проблемність стягування заставного майна. За оцінками незалежних експертів рівень ефективності Державної виконавчої служби України сьогодні лише 3-4%. При цьому існують високі затрати стягувачів та боржників при примусовому виконанні рішень, за даними Світового банку близько 40% стягнутої заборгованості перерозподіляється на користь третіх осіб. Таким чином, банківський сектор України, як «кровоносна система» розвитку економіки перетворюється на малорозвинений бізнес для виконання окремих обслуговуючих операцій, по типу переказу коштів або зарплатних проектів. Новий законопроект щодо відновлення довіри між позичальниками та кредиторами, спрямований в першу чергу на встановлення прозорих та чесних правил взаємодії банку і клієнта, на побудові правовідносин на основі повного розуміння відповідальності за свої кроки. Законопроект покликаний вирішити в першу чергу питання зменшення ризиків банківських установ на всіх стадіях кредитування: видача, обслуговування, повернення. Адже високі ризики банків при здійсненні кредитування, б'ють не тільки по банківських установах. Від цього страждають і вкладники та інші кредитори банків, а також добросовісні позичальники, які змушені сплачувати високу вартість кредитних ресурсів. Законопроектом передбачено внесення змін до Закону України «Про відновлення

² Збережено стиль і граматику оригіналу

платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Це викликано необхідністю ліквідації дискримінаційного статусу забезпечених кредиторів у процедурі банкрутства та вдосконалення законодавства з метою унеможливлення використання процедур банкрутства для ухилення від повернення отриманих кредитів. Внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо доступу до інформації державних реєстрів та баз обумовлено тим, що 12.09.2012р. розпорядженням Кабінету Міністрів України №940-р було внесено зміни до низки нормативних документів, які регулюють діяльність державних реєстрів. У результаті – з 01.01.2013 р. банки втратили пряму можливість отримувати інформацію із Єдиного реєстру довіреностей та Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів. Оперативне отримання інформації з державних реєстрів надасть можливість оперувати об'єктивними даними про потенційного клієнта, його майновий стан та зобов'язання (як на стадії отримання кредитів, так і в процесі стягнення заборгованості). Необхідне внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо форми договору застави транспортного засобу та опису основного зобов'язання в договорі застави рухомого майна. За відсутності підтримки гарантій прав та законних інтересів кредиторів-інвесторів та боржників (позичальників), вітчизняних автовиробників банківські установи не зацікавлені в активному відновленні кредитування, в тому числі, кредитування придбання автомобілів та кредитування аграрного сектору України та промислових підприємств на придбання спеціалізованої сільськогосподарської техніки / великотоннажної технологічної техніки. Необхідність внесення змін до ЗУ «Про банки і банківську діяльність» зумовлена тим, що у банківських установах знаходяться крім грошових коштів померлих власників ще й інше рухоме майно, що перебуває на збереженні у банківських установ, за договорами про надання в оренду індивідуального сейфа для зберігання цінностей, та/або у заставі, за договорами закладу тощо. Через відсутність нормативних підстав додатково у довідках зазначати інформацію щодо іншого рухомого майна, виникає неврегульованість, яка обмежує права спадкоємців на отримання спадщини у повному обсязі. Необхідність внесення змін до ЗУ «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» зумовлена неможливістю користуватися своїми коштами особам, які знаходяться за кордоном. Наприклад, пенсіонерам чи особам, що не мають фізичної можливості з'явитися до банку для отримання картки. Діючі норми наразі також не дають змоги довіреним особам, що мають належним чином засвічені довіреності, отримувати платіжні картки. Прийняття вказаних змін сприятиме зменшенню ризиків банківських установ у взаємостосунках із клієнтами, у перспективі це сприятиме здешевленню кредитних ресурсів, що зробить банківський кредит більш доступним для суб'єктів господарювання та громадян. Також прогнозований позитивний результат лише від розформування резервів, які сформовані банками під негативно класифіковані кредити, принесе Державному бюджету України до 20 млрд. грн. (за рахунок сплати податку на прибуток) (<http://blog.ubr.ua/finansy/koli-vidnovitsia-kredituvannia-v-ukraini-12459>). – 2015. – 30.11).

Блог на сайті: Українська правда
Про автора: Н. Соколенко, журналістка

Диктаторський Закон «Про всеукраїнський референдум» – спадок Януковича, від якого Порошенко не в змозі відмовитися?

1 грудня 2014 року щойно група новообраних народних депутатів із громадськими активістами прийшли до Конституційного суду і під телекамери передали суддям на розгляд Закон «Про всеукраїнський референдум» з вимогою визначити, чи відповідає він Конституції.

Пару слів про цей закон: писався під Януковича, аби тільки він мав право організувати референдум із будь-яким запитанням (хоч про передачу влади у спадок своєму синові). Без дозволу президента організувати всеукраїнський референдум за цим законом НИХТО не може. Ухвалювали закон 6 листопада 2012 року, коли в сесійній залі було 50 депутатів. Подивіться це коротке відео, щоб зрозуміти, що це за закон такий:

Проти цього закону виступали громадські організації, що навіть створили Коаліцію «За чесний референдум». Виступала проти і тодішня політична опозиція. Але переміна місць влади і опозиції ніяк не вплинуло на те, що в українському законодавстві існує абсолютно неконституційна річ.

Протягом року Конституційний Суд не зробив НИЧОГО для усунення неконституційного закону із правового поля, тобто, не почав розгляд. Пам'ятаєте, як швидко КСУ розглянув питання відповідності законопроекту про зміни до Конституції в частині децентралізації від президента Порошенка? Вклалися у тиждень! А тут цілий рік жодної дії по розгляду диктаторського закону про всеукраїнський референдум!!!

У чому причина? В тому, що в Конституційному судді восьмеро його членів підпадають під люстрацію і геть нічого не хочуть робити?

Чи справа в тому, що ці судді КСУ, яких називають «донами», про щось домовилися із новою владою і беруться до розгляду подань лише за вказівкою згори, а вказівки вивчити на відповідність Конституції Закону «Про всеукраїнський референдум» якраз не надходило?

Хай там як, ситуація із блокування розгляду відповідності Конституції Закону «Про всеукраїнський референдум» є неприпустимою. Громадські активісти із Коаліції «За чесний референдум» вимагають негайного розгляду цього питання у КСУ або ж негайної заміни складу суддів. Нагадаю, Верховна Рада свою заміну зробила, решту складу має оновити з'їзд суддів і президент.

Ця історія є дуже важливим показником демократичності Петра Порошенка. Це лакмусовий папірець для президента: або він робить усе можливе для вилучення цього диктаторського закону із правового поля України (зокрема, через заміну суддів у КСУ), або він хоче залишити диктаторський закон про всеукраїнський референдум для себе. Третього не дано.

1-го грудня 2014 активісти Коаліції «За чесний референдум» в компанії з новообраними народними депутатами – Світланою Заліщук, Сергієм Лещенком, Олександром Черненком (БПП) та Іваном Крульком (Батьківщина) та Юлією

Кириченко – представником громадськості у КСУ по цій справі принесли до Конституційного Суду подання щодо відповідності Конституції Закону «Про всеукраїнський референдум» (<http://blogs.pravda.com.ua/authors/sokolenko/565dacfc7d717/>). – 2015. – 01.12).

Блог на сайті: LB.ua

Про автора: А. Корнацький, народний депутат України

Верховна Рада йде на черговий злочин проти селянства

24 листопада Верховна Рада прийняла за основу законопроект №2279 «Про внесення змін до Земельного Кодексу України щодо проведення земельних торгів». Як завжди, задекларовані мотиви авторів самі високі – боротьба з корупцією і збільшення надходжень до бюджетів. І, як у переважній більшості подібних випадків, це чиста брехня – якщо брехня взагалі буває чистою – і прикриття великої підлості, яку заплановано вчинити українському народу, перш за все селянам.

Законопроект №2279 торкається чотирьох статей Земельного Кодексу – 134, 135, 136, 137. Зміни до трьох останніх можна навіть не розглядати – і самі статті, і запропоновані зміни до них стосуються виключно механізмів проведення аукціонів, що взагалі не є предметом регулювання земельного законодавства та закону взагалі – правила торгів мали б бути підзаконними нормативними актами. Наявність статей 135-137 відповідного змісту у Земельному Кодексі можна пояснити лише недолугістю наших законотворців: тягнуть у ранг законів все підряд, що в голову прийшло. А справжня ціль законопроекту – частина друга ст. 134. У чинній редакції вона окреслює перелік випадків, коли земля державної чи комунальної власності надається людям чи організаціям без торгів. Таких випадків у ч.2 ст.134 цілих 26 (двадцять шість), автори законопроекту пропонують скоротити це число на десять.

Зокрема, тепер через аукціони має надаватися земля для діячів культури й мистецтва під творчі майстерні; під створення озеленених територій загального користування; вищим навчальним закладам і навіть державним і комунальним підприємствам для здійснення їх діяльності тощо. Безумовно, треба мати надзвичайно буйну фантазію, щоб уявити учасниками земельних торгів художників, хормейстерів, режисерів і ректорів, а як можуть брати участь у аукціонах директори комунальних підприємств та начальники державних установ, взагалі незрозуміло – хіба що автори законопроекту прогнозують приватизацію цих посад?!

Але це все квіточки, а тепер про головне: із частини 2 ст. 134 пропонується виключити абзац 16, зробити предметом земельних аукціонів земельні ділянки для ведення фермерського і особистого селянського господарства, будівництва і обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибних ділянок), індивідуального дачного, гаражного будівництва, для сінокосіння і випасання худоби, для огородинства!!!

Ось де головна мета і головна підлість законопроекту №2279, його злочинна суть – у позбавленні простого народу, щонайперше селян, можливості отримати землю для забезпечення своєї життєдіяльності! Замовники цього законопроекту й солідарні з ними автори захотіли «накласти лапу» на землі, які поки що можуть дістатися простому народу!

Бо хіба може бути сумнів у тому, що ніколи, 100%-во ніколи не зможе селянин придбати потрібну йому земельну ділянку на аукціоні, з торгів – як він може тягатися з бізнесменами, навіть дрібними, коли грошей у селянина катма?!

Хитрі автори законопроекту розказують казки про те, що залишається чинною ст.121 ЗКУ, яка встановлює норми безоплатної передачі земельних ділянок громадянам – мовляв, відповідно до неї селяни нехай собі отримують землю безоплатно.

Ну, по-перше це брехня тому, що вони пропонують також виключити із ст.134 абзац 26, який гласить: «надання земельних ділянок в інших випадках, визначених законом». Тобто, усі без винятку випадки надання земельних ділянок не через торги скасовуються.

По-друге, це підла брехня також із наступної причини: якщо законопроект №2279 буде затверджено в тій редакції, в якій його прийнято за основу, виникне колізія правових норм, і вони надалі мають застосовуватися виключно з дотриманням такого юридичного поняття, як ієрархія правових норм. Що означає – діє та норма, яка прийнята останньою в часі. Це знають навіть студенти-юристи, але серед авторів законопроекту і керівників аграрного комітету Верховної Ради, на жаль, здебільшого товарознавці й просто гендлярі, яким важливо виконати замовлення земельної мафії, а не забезпечити можливість виживання селянства.

Один із стовпів української корупційної системи, Мін'юст, колись дав народним депутатам роз'яснення «Щодо практики застосування норм права у випадку колізії» (лист N758-0-2-08-19 від 26.12.08), де написано, зокрема, наступне:

«1. У разі існування неузгодженості між нормами, виданими одним і тим самим нормотворчим органом, застосовується акт, виданий пізніше, навіть якщо прийнятий раніше акт не втратив своєї чинності. Така неузгодженість може виникнути внаслідок того, що прийняття нової норми не завжди супроводжується скасуванням «застарілих» норм з одного й того ж питання».

Повторюся, цю прописну істину, як і безліч інших подібних із теорії права, мають назубок знати навіть студенти вже 2-3 курсу юридичного ВУЗу, але їх не знають, і знати й дотримуватись не бажають багато народних депутатів і Верховна Рада як така – беззаконня, пряме порушення конституційних норм і засад, прав та інтересів людей, громад притаманні багатьом законопроектам і новим законам.

Безумовно, цю Верховну Раду треба розганяти. Але, щоб не обрати таку ж саму або ще гіршу, треба добре підготуватися – починайте підбирати людей(http://blogs.lb.ua/arkadiy_kornatskiy/322363_verhovna_rada_yde_chergoviy_zlochyn.html). – 2015. – 01.12)

Блог на сайті: Latifundist.com

Про автора: Николай Кучер

Земельная афера под соусом «соглашение о разделе продукции»

Чрезмерное желание отдельных депутатов запустить рынок сельхозземель любой ценой может «поломать» децентрализацию. Прямая угроза находится в законопроекте №3002 «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно улучшения инвестиционного климата в сфере производства сельхозпродукции». Его авторы предлагают усиливать инвестиционную привлекательность АПК довольно странным способом – предоставляя правительству право передавать сельскохозяйственные земли государственной собственности в пользование инвесторам на условиях соглашений о разделе продукции.

Сейчас такие соглашения используются при разработке неподтвержденных запасов газа и нефти. Интересная деталь: Кабмину предлагается дать право отдавать земельные участки без ограничения площадей сроком на 50 лет без указания условий расторжения таких договоров! При этом определять условия конкурса на выделение таких земель и выбирать победителя будет правительство. Я думаю, никому не надо объяснять, что условия любого конкурса можно прописать под конкретного участника.

Но это еще не все «мины» документа.

Вызывает удивление и тот факт, почему полностью аграрный по своей сути законопроект тянут в сессионный зал через непрофильный парламентский комитет по экономическим вопросам. Зато мнение членов комитета по вопросам аграрной политики и земельных отношений в этом вопросе второстепенное, и носит лишь рекомендационный характер. Значит, кто-то с кем-то договорился. И эти люди хотят иметь доступ к землям запаса и резерва, государственным землям Академии аграрных наук Украины, Минобороны, Минагропрода. Интерес понятен: таких государственных земель почти 9 млн га!

Во время выступления на заседании аграрного комитета один из авторов законопроекта сказал, что благодаря этому документу рассчитывают собрать 200 тыс. га земли. Для кого? Авторы уверяют, что это поможет развивать животноводство. Разве? Для строительства одного животноводческого комплекса нужно не более 100 га, но отнюдь не 200 тыс. Так кому готовят землю? Скорее всего, какому-то инвестиционному зарубежному фонду. Сейчас их очень много ходит вокруг украинских земель, но собрать эти земли им непросто. Надо говорить с людьми, платить нормальную аренду, играть легально. Чтобы сделать это, года не хватит. Если же будет доступ к государственным и землям запаса, то сделать это гораздо проще. Но такого сценария допустить нельзя. Почему?

Во-первых, это наступление на территориальные общины и полная дискредитация реформы децентрализации. Ведь закон фактически перечеркивает передачу из центра местной власти земельных полномочий.

Во-вторых, в законопроекте сказано, что если Кабмин принял решение заключить соглашения о разделе продукции, договоры аренды всех земель,

которые в этом соглашении указаны, прекращаются. Это прямая дорога к бунту фермеров, которые сегодня арендуют такие земли.

В-третьих, в условиях неконтролируемой аренды на 50 лет возрастет и социальная напряженность в сельской местности.

Я собираюсь обжаловать одобрение этого законопроекта парламентским комитетом по экономическим вопросам и обращусь к спикеру. Это похоже на прямую коррупцию в стенах парламента(<http://latifundist.com/blog/read/1252-nikolaj-kucher-zemelnyaya-afera-pod-sousom-soglashenie-o-razdele-produktsii>). – 2015. – 03.12).

Блог на сайті: LB.ua

Про автора: Володимир Гошовський, доктор юридичних наук, народний депутат України 4 скликання

Что скрывают за «фасадом» судебной реформы?

Судебную реформу анонсировали полтора года назад как необходимость решить вал проблем в системе судопроизводства и снять напряжение общества, вызванного коррупцией в судебной ветви власти. Казалось, появилась надежда на реализацию положений Конституции Украины о независимой судебной ветви власти и праве граждан на честный и справедливый суд. К сожалению, ни количество новых законов, ни их содержание в полной мере не отвечают вызовам времени.

На начало 2015 г. законодатели приняли поданные Президентом Украины законы: «О внесении изменений в Конституцию Украины» (не рассматривал аспекты судебной власти), «О восстановлении доверия к судебной власти в Украине», «Об очищении власти» (прописывал общую процедуру люстрации госслужащих). Свою версию судебной реформы представило и Министерство юстиции, в котором ведомство практически повторяло предложения президентских законов. В первом чтении ВР приняла законопроект депутатской группы «Реанимационный пакет реформ», но его неоднозначно восприняло экспертное сообщество (из-за положения об упразднении хозяйственных судов) и верховная власть (из-за снижения ее влияния на судей). По мнению замглавы АП, координатора Совета по вопросам судебной реформы Алексея Филатова, судебная реформа в Украине по-настоящему стартовала с принятого Радой Закона «Об обеспечении права на справедливый суд» (февраль 2015 г.).

В мае 2015 г. Президент Украины утвердил «Стратегию реформирования судостройства, судопроизводства и смежных правовых институтов на 2015-2020 гг.». Реформа должна быть поэтапной и охватить все составляющие системы: судостройство, судопроизводство, смежные правовые институты. Цель преобразований озвучена как практическая реализация принципов верховенства права и обеспечение конституционного права каждого на справедливое судебное рассмотрение его вопроса. Конституционная комиссия одобрила проект закона «О внесении изменений в Конституцию Украины (о правосудии)», этот базовый документ был представлен Верховной Раде в начале

ноября т.г.. Но спикер В. Гройсман сообщил, что парламент сможет принять закон в первом чтении не раньше 2016 года. А в ноябре на заседании Национального совета реформ Президент Петр Порошенко официально представил проект реформы в целом.

Каждое из растянутых во времени событий отзывалось всплеском активности на местах, что, в основном, сводилось к «добровольному» увольнению судей. Экспертное сообщество поясняет неповоротливость реформы отсутствием комплексного подхода, а некоторые моменты говорят и об искажении основополагающих постулатов. Вместо независимости судебной системы через упрощение процедуры назначения и переназначения судей – усиление контроля. Вместо люстрации – формальные «чистки». Вместо искоренения коррупции – соображения политической целесообразности, что отчетливо проявилось в деле Корбана, который в этом смысле напоминает процесс Тимошенко при Януковиче. С той разницей, что неопытный судья Киреев пытался справиться с «холодным потом», а Корбана служители Фемиды осмелились отправить под домашний арест.

Тем не менее, законодательные инициативы президента содержат ряд положительных моментов, способных совершить если не прорыв, то сдвиги. Их отмечают как Европейская комиссия «За демократию и право» (Венецианская комиссия), так и украинские квалифицированные эксперты: лишение права ВР назначать судей, упразднение 5-летнего испытательного срока для молодых судей, отмена размытого определения «нарушение присяги судьи» как основания для увольнения, проведение реформы Генпрокуратуры и лишение прокуратуры функции наблюдения и др.

Не поддерживает Венецианская комиссия предложения о тотальной люстрации и увольнении судей. Норму, предусматривающую выхолащивание из системы более 8 тыс. специалистов, можно было бы считать риторической крайностью, не будь прежде люстрации государственных служащих, когда без доказательств и следствия людей увольняли за факт работы при «попередниках»... Европейцы справедливо считают радикализм опасным для стабильности государства. Недопустимо, по их мнению, и сохранение возможности политического влияния со стороны других ветвей власти на суды через решение кадровых вопросов. Но верховные власти продолжают цепляться за рычаги контроля. За президентом всячески пытаются оставить право ликвидировать суды, приводить судей к присяге, подписывать их удостоверения, переводить судей из одного суда в другой (по горизонтали), через Высший совет правосудия, который заменит Высший совет юстиции, и др.

Реформаторы говорят о важности быстрых перемен и восстановлении доверия к судебной власти через обновление законодательной базы, вплоть до принятия новой Конституции в части судебной системы. Но «бои за влияние» стали самым большим тормозом на пути реформ. При этом, тянущие на себя одеяло используют тезис о низком доверии к судам. Меж тем, среди граждан, которые черпают информацию из СМИ, доверяют судам 13% против 80%. Остальные не определились. Среди тех, кто сталкивался с судами в реальной жизни, это уже 40% против 53%. Квалифицированные эксперты объясняют ситуацию сознательным взбросом негатива, что создает фон для «нужного»

решения. В оценке перспектив реформ не следует исключать также украинскую ментальность с ее установкой: «не подмажешь – не поедешь». Согласно квалифицированным опросам, 70% соотечественников готовы давать взятку в суде. Сюда же стоит включить вопросы финансирования судов, что тесно связано с социально-экономическим положением в стране в целом.

Фундаментальным упущением авторов реформ представляется вынос за скобки ключевого вопроса о Конституционном суде Украины, единственного в стране органа конституционной юрисдикции. Косметического ремонта КС недостаточно, уж слишком долго суд принимал не столько правовые, сколько политические решения (о третьем сроке президента, сужении конституционного права граждан на бесплатные медицину и образование, не конституционном изменении Основного закона в 2010 г.).

В обществе крайне остро назрел запрос на обновление судебной системы в целом. Но у нас лишь опять перекрашивают фасад. Мы забываем, что эффективной будет та реформа, которая получит поддержку и понимание простыми людьми. Прислушайтесь к тому, что говорят обычные граждане, что пытаются донести бизнес! Иначе мы получим ситуацию *vooodoo programming*, когда без четкого понимания основ программирования «зависает» вся система. И выход видится в отказе от откровенно популистских шагов, нужна альтернативная реформа, которая учтет замечания с мест. Но об этом поговорим в следующей статье (http://blogs.lb.ua/volodymyr_goshovskiy/322539_skrivayut_fasadom_sudebnoy.htm). – 2015. – 03.12).

Блог на сайті: LB.ua

Про автора: О. Скрипник, народний депутат України, «Самопоміч»

Українська наука: фінансувати чи не фінансувати? «Експертам» присвячується

Минулого тижня Верховна Рада в другому читанні та в цілому проголосувала за Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність». І в процесі його творення, і під час проходження через Раду, та й після його прийняття, тривали і досі тривають суперечки щодо того, чи дійсно він є реформаторським, чи правильні зміни в нього закладено, чи достатньо їх?

Проте у світлі надзвичайно несподіваного проекту бюджету Мінфіну, що «виринув» учора ввечері, всі позитивні зміни, які очікували українську науку в найближчі роки, можуть піти нанівець. Якщо коротко: проект бюджету-2016 повністю нівелює прийнятий нами Закон. Відповідно до документа, МОН тепер буде єдиним головним розпорядником бюджетних коштів на науку, а НАН – лише виконавцем. Крім того, всі галузеві академії наук без розбору «вливаються» в НАН і дається 8 місяців на те, щоб з усім цим «розібратися» та «оптимізувати». І це, на жаль, все, що вам треба знати про новий проект бюджету щодо науки (а ми ще й цифр не бачили). Не думаю, що Мінфін, не порадившись з Яценюком/Порошенком, прийняв би таке контроверсійне рішення. Більше того – виникають сумніви і щодо того, чи підпише зараз

президент новий ЗУ «Про наукову і науково-технічну діяльність». Whatever. Нижче – відповідь всім критиканам (попунктово), яким змінам парламент дав «зелене» світло, проголосувавши за нову редакцію Закону, і чому вони є надважливими для подальшого розвитку української науки.

Перше. Щодо базового та грантового фінансування наукових досліджень. Базове фінансування, закладене в Законі, є у всіх розвинених країнах (що б там не говорили «експерти», які кивають у бік Європи, наполягаючи на протилежному). Без нього не буде кому надавати гранти. Не буде сенсу ні в «Горизонті 2020», ні в будь-яких інших програмах. Наприклад, товариство Макса Планка (Німеччина) фінансується в розмірі не менше 1,5 млрд. євро на рік. Але при цьому саме товариство (не повірите, самоврядність!) визначило два терміни для окремих тем: 6 років і 12 років, після чого продовження відповідної теми передається до університетів, а товариство йде далі і визначає нові пріоритетні на їхній погляд теми (й самі собі замовляють дослідження!).

Якщо говорити про ЄС в цілому, то об'єм публічного фінансування (державне фінансування, вкладення у R&D тощо), що розподіляється на конкурсній основі, дуже варіюється, між 20 та 80%, і в середньому становить 40% (якраз у найбільш розвинених країнах). І це в Європі, де вже напрацьовано і методики оцінювання, і дієві та прозорі фінансові інструменти, і практика незалежної експертизи! Більш того, ЄС ставить собі за мету збільшення фінансування науки шляхом збільшення об'ємів проектного та інституційного (тобто базового) фінансування, що базується на оцінюванні наукової діяльності.

Тому коли звучать заклики перевести все фінансування на конкурсне (та ще й з посиланням на «Європу»), а їх автори навіть не задумуються про те, яким чином це конкурсне фінансування буде розподілятися, як проводитиметься експертиза та гарантуватиметься її незалежність та якість, – це не більш як бажання здатись передовим реформатором при відсутності знань із предмету.

Друге. Щодо самоврядності виконавців наукової діяльності. Наука може розвиватися тільки при вільному функціонуванні. «Принцип Гарнака» – одного з визначних президентів Товариства Макса Планка, – за яким розвивається одне з найбільш успішних наукових об'єднань світу (до речі, його структура майже повністю відповідає структурі НАН України), стверджує, що найкращу науку робить найкращий вчений, що вільно визначає напрями досліджень, має сучасну дослідницьку інфраструктуру та можливість залучення найбільш талановитих молодих вчених. Так само і наукові організації повинні мати змогу самостійно замовляти дослідження. Очевидно, що, можливо, деяка частина запиту щодо фундаментальних досліджень, й може формуватися державою і суспільством, але більша частина – тільки тими, хто знаходиться всередині науки. Якщо говорити про прикладну науку – так само: окремі тренди можуть відчуті лише фахівці (ще до того, як ці напрями стануть економічно привабливими), окремі замовлення може робити держава, суспільство, бізнес (надаючи відповідні кошти).

Третє. Щодо статусу головного розпорядника бюджетних коштів, який мають наукові організації нашої держави, то в Україні, на жаль, не існує іншої гарантії вільного розпорядження коштами, як це є у Європі. Наприклад, у Німеччині, Товариство Макса Планка створене як товариство приватного права,

що фінансується державою. Для того, щоб забезпечити гнучке фінансування, що і в них є проблемою, видали спеціальний законодавчий акт, який гарантує перерахування визначених державою сум на рахунок Товариства в повному обсязі на весь рік і без вилучення наприкінці року.

Якщо є інший спосіб гнучкого фінансування, що відповідав би трендам розвитку науки в Європі, було б чудово, якби експерти у сфері фінансів нам його запропонували. В іншому випадку, ми отримуємо ручне керування грошима з боку «інших» головних розпорядників бюджетних коштів (хто б це могли бути?) та неможливість довгострокових досліджень, зокрема, фундаментальних.

Четверте. Щодо необхідності існування п'яти чи десяти академій наук, їх оптимальної організаційної форми тощо – це має визначати експертиза наукових інститутів, здійснена – обов'язково! – із залученням міжнародним експертів, та стратегія розвитку наукової сфери (якої наразі немає), а не псевдоексперти, які парю речень демонструють звичайне невігластво в царині науки. Або Мінфін із своїми «геніальними» ідеями. Коли кажуть, що у Європі немає академій наук, чи те, що вони є винятково громадськими об'єднаннями – це неправда. Елементарно – «поугліть», і все відразу стане на свої місця.

Стосовно ж нашої системи, то перш ніж ламати щось, необхідно двічі подумати – надто вже нестабільна ситуація, яку легко зробити необоротною. Краще навести лад в тому, що є, проаналізувавши детально та фахово наявний стан речей, в тому числі, за допомогою європейських партнерів, та розвинувши свою стратегію розвитку держави в цілому і науки, зокрема.

П'яте. Щодо євроінтеграції української науки та відповідності нового закону цьому вектору. Європа буде єдиний Європейський дослідницький простір і вже перейшла до його використання для інновацій. Фактично, будується система Кремнієвої долини в масштабі всієї європейської спільноти. Використовується концепція «потрійної спіралі» для інноваційної системи, що була запропонована світу Стенфордським університетом: тісна взаємодія влади, бізнесу та науки (з освітою включно).

До речі, одними з важливих інтегральних показників виконання пріоритетів ERA є постійне збільшення інвестицій в дослідження та зростання кількості дослідників по відношенню до кількості працюючого населення. Необхідність забезпечення неперервності збільшення інвестицій в дослідження в різні роки, особливо кризові, потребує коригування державного фінансування досліджень в бік його збільшення.

Отже, щоб ефективно долучитися до Європейського дослідницького простору та щоб могли будувати інноваційну систему України (як елементу європейської та світової), конче потрібно створити систему взаємодії влади та науки. Тому в новий закон закладено створення двопалатної Національної ради з питань розвитку науки та технологій (за аналогом тієї, що функціонує в Німеччині). Вона й має виконувати таку функцію, але тільки в тому випадку, коли до її наукового комітету увійдуть найкращі вчені. Визначити їх в корупційній Україні, де тисячі людей отримали наукові ступені без власне наукової роботи, є нетривіальним завданням. Упевнений, ми, за підтримки іноземних колег, з ним впораємося.

Загалом, проблеми наукової і науково-технічної діяльності – довга і непроста розмова. Але я дуже сподіваюсь на нашу спільну – політиків та експертів – роботу над впровадженням новацій прийнятого закону. А від тих, хто досі лише критикував, хочеться побачити конструктивні дії, зокрема, щодо розв'язання поставлених тут питань.

Окремо – наголошую, що проект бюджету на 2016 рік, яким наразі його представляє Мінфін, у пунктах, що стосуються науки, є абсолютно неприйнятним. Документ звалює все в одну купу – без розбору, ставить нереальні завдання і непосильні строки для їхнього виконання, виключає використання міжнародної експертизи. а для тих, хто є носіями сильної науки – порушує вищезгаданий принцип Гарнака. У такому вигляді подавати його на розгляд парламенту не можна. Чекаю на реакцію від профільного міністерства і особисто Сергія Квіта (http://blogs.lb.ua/oleksiy_skrypnik/322440_ukrainska_nauka_finansuvati_chi.html). – 2015. – 02.12).

Блог на сайті: Українська правда

Про автора: М. Заблоцький, економіст, голова правління ГО «Центр ефективного законодавства», заступник голови «Української аграрної асоціації»

Just business? Приклади невдалих «грантоїдних» законопроектів

Майже два місяці тому я написав короткий та критичний огляд індустрії грантів в Україні, обсяг яких сягнув щонайменше 3,3 млрд. дол. (343 гранти на 3,3 млрд.дол. І де результат?!).

Дана публікація викликала широкий резонанс у вузьких колах грантоотримувачів. Проте, доки до серйозних реформ у сфері міжнародної технічної допомоги ще далеко, я буду продовжувати наполягати на необхідності максимальної прозорості та якості використання грантових коштів. Адже кому, як не громадським організаціям, третьому сектору, слід показувати всім іншим приклад відкритості та прозорості?

Зараз найбільше занепокоєння викликає навала відверто безграмотних законопроектів, розроблених різноманітними «грантожерами». Одна річ коли від отриманого гранту просто ніякої користі, а зовсім інша – коли грант використовується для лобіювання відверто шкідливих або неякісних законів.

Тому в даному дописі хочу дати перелік відомих мені, м'яко кажучи невдалих, на мою думку, законопроектів, написаних за грантові гроші, причому дуже немалі. Роблю це для того, щоб попередити подачу до Верховної Ради нових невдалих або недосконалих законопроектів. Адже часто народні депутати навіть не в курсі, що їх просто використовують для того, щоб «відробити грант».

Перш за все, варто звернути увагу на проект АгроІнвест, який «успішно» завершився після 5 років діяльності, так і не домігшись прийняття жодного законопроекту. Згідно з офіційною інформацією, на реформу земельних відносин, в тому числі розробку законопроектів, проект АгроІнвест отримав \$ 2 500 000:

Нещодавно 3 законопроекти, написання яких було замовлено компанією

Кімонікс (що реалізує проект АгроІнвест), отримали офіційні висновки профільних комітетів та Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України, а також відповідних міністерств та відомств.

Хочу звернути увагу на офіційну позиції державних органів по цим проектам:

Три перелічені законопроекти були розроблені в рамках гранту на \$ 300 000, виграного юридичною компанією ОМП (у рамках «освоєння» АгроІнвестом 2,5 мільйонного гранту). Усі зареєстровані законопроекти отримали негативні відгуки усіх можливих суб'єктів задіяних у прийнятті законопроектів.

Наразі проект АгроІнвест закривається раніше строку, оскільки закінчились грантові гроші і їх експерти взагалі втратили інтерес до «своїх законопроектів».

Однак є приклади, коли закриття гранту заставляє грантоотримувачів форсувати якнайшвидше прийняття законопроекту. Так, нещодавно громадська організація професійного борця з тютюнопалінням Андрія Скіпальського ГО «Життя» (колишнє місце роботи народного депутата Ганни Гопко) отримала грант на \$ 325 307 на лобювання законопроекту по боротьбі з тютюнопалінням:

В принципі, за такі гроші зовсім не потрібно бути ідейним противником тютюнопаління. При середній собівартості написання законопроекту \$ 3 000 - \$ 5 000, щедрі гранти та боротьба зі злом є дуже навіть привабливим бізнесом.

Наразі такий законопроект зареєстрований під номером 2820 (зі змістом ідентичним проекту під номером 2430). Авторами обох законопроектів є Богомолець О.М., Гопко Г.М., Мусій О.С., Унгурян П.Я. (крім N2430), Луценко І.В., Корчинська О.А. Щодо розгляду цих проектів Головним комітетом ми можемо спостерігати дивні метаморфози. Так, законопроект N2820 мігрував із профільного Комітету з питань податкової та митної політики до Комітету з питань охорони здоров'я, який очолює перший автор законопроектів N2820 та N2430 – Ольга Богомолець. Очевидно, що такі круті рухи між комітетами дуже рідкісні і, згідно Регламенту Верховної Ради, незаконні. Проте, подекуди таке трапляється, якщо комусь дуже-дуже потрібно терміново прийняти законопроект.

Причина міграції в двох нюансах. По-перше, законопроект N2430 отримав негативний висновок Комітету Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції та всупереч Регламенту був Perezареєстрований під новим номером на інший комітет під номером N2820. Законопроект N2820 також отримав негативний висновок ГНЕУ, яке вказало, що доцільніше прийняти альтернативний законопроект 2430-1.

Проблема із законопроектом N2820 (а точніше N2430) – його юридична неграмотність. До проекту закону, який вмістився на 12 сторінках, ГНЕУ дало 5 сторінок зауважень. Невдалі та неграмотні формулювання проекту такі як: «нагадують харчові або косметичні вироби», «характерний смак» та «будь-який вклад в будь-яку подію», які служать критеріями для накладення штрафів, можуть стати просто клондайком для корупційних чиновників у разі прийняття проекту.

По-друге, нюанс спішки полягає в тому, що грантоотримувачі стараються пролобіювати якнайшвидше прийняття проекту, адже грант завершується в травні 2016 року. Півроку на прийняття законопроекту для парламенту, ще й в

умовах прийняття бюджету та новорічних канікул, – це дуже стислий термін.

Боротьба із тютюнопалінням та забезпечення доступу громадян до ліків – це добре. Але добре, коли це робиться грамотно і чесно. Добре, коли чесно кажуть, що спішка з прийняттям законопроекту зумовлена потребою відпрацювати грант у домовлений строк, а зовсім не у зв'язку із прийнятою директивою ЄС, зобов'язань щодо впровадження якої в Україні немає. І добре, коли для прийняття законопроекту не порушуються Закон України «Про Регламент Верховної Ради України».

Це просто дві яскраві ілюстрації з великої кількості законопроектів на які Захід регулярно виділяє гроші, не особливо переймаючись якістю продукту на виході.

Хочу зауважити, що вищезгадані приклади невдалої законотворчості, хоч і є доволі поширеною практикою, проте зовсім не характеризують галузь технічної допомоги (грантів) в цілому. На щастя, є окремі проекти, які в десятки разів вже окупили себе як для економіки України, так і економік країн-грантодавців. Згодом – мій блог про саме такі вдалі приклади (<http://blogs.pravda.com.ua/authors/zablodsky/565eee7792472/>). – 2015. – 02.12).

Блог на сайті: UBR.ua

Про автора: Дешко Антоніна

Нові механізми підтримки експорту. Чи буде в Україні створено ЕКА?

Напередодні початку дії угоди між Україною та ЄС влада, здається, нарешті вирішила вдосконалити механізми підтримки вітчизняних експортерів. І хоча до створення повноцінної дієвої системи ще далеко, тим не менше перший важливий крок уже здійснено. Крім того, парламент таким своєрідним чином анонсував можливість створення нової державної страхової компанії. Її головним напрямком діяльності буде страхування ризиків, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю вітчизняних компаній.

Зокрема парламент ухвалив у першому читанні законопроект «Про забезпечення масштабної експортної експансії українських виробників шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту» (№2142а). Цей документ передбачає впровадження нової моделі підтримки експорту за безпосередньої участі державної страхової компанії. Ця структуру пропонується створити «з нуля», й наділити її правом супроводжувати експортні операції українських суб'єктів господарювання.

В ухваленому законопроекті розписані такі головні функції нової компанії:– страхування ризиків, що властиві експортним операціям (комерційні та некомерційні, а також політичні), і щодо яких обмежена пропозиція з боку інших страхових компаній, перестраховування ризиків страховиків, що застрахували експортерів; – надання гарантій виконання експортерами зобов'язань для участі у міжнародних тендерах та банкам-кредиторам за наданими експортними кредитами;– агент уряду щодо реалізації державних програм підтримки експортерів;– консультативна підтримка експортерів.

Слід відзначити, що це вже не перша спроба врегулювати питання підтримки українських компанії, що виходять на зовнішні ринки. За останні двадцять років неодноразово на розгляд ВР вносилися законопроекти, які мали на меті врегулювати питання державної фінансової підтримки експорту, але вони так і не були впроваджені.

Головні підвалини закладені ще Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Там є норми і про кредитування, і про страхування. Однак все це на практиці виявилось лише «декларацією намірів». Визначена ним система підтримки експорту за допомогою фінансових установ так і не стала повноцінною за своєю суттю. Роль держави у стимулюванні експортерів зосереджувалася переважно у наданні однієї послуги – пільг. Про повноцінну системну підтримку, на жаль, з боку держави не йшлося. Великі компанії отримували жадані пільги, створювали власні банки та страхові компанії, менші «викручувалися», як могли на власний страх і ризик. А держава своєю поведінкою наче демонструвала своє зневажливе ставлення, мовляв, не плутайтеся під ногами.

Тому в даному випадку можливі закиди на тему, мовляв, навіщо нам ще якась додаткова компанія не зовсім доречні. У світовій практиці широко застосовуються механізми фінансової підтримки експорту через державні фінансові установи.

Іноземні експортно-кредитні агенції (ЕКА – усталена загальна назва для установ, які здійснюють підтримку експорту) довели свою користь на практиці. Вони пройшли випробування часом й тепер у більшості країн обслуговують левову частку найбільш ризикованих зовнішньоекономічних операцій власних резидентів.

При цьому, найчастіше для забезпечення фінансової підтримки експортерів формується система фінансових установ, які забезпечують «спільну» підтримку. Наприклад, у Бразилії державні банки BNDES та «Банк Бразилії» кредитують виробників, а напівдержавна SBCE страхує кредити. У Франції – державний Bpifrance здійснює кредитування, а приватна COFACE – страхування (до речі, ця компанія створювалася як державна, але згодом була приватизована). У Німеччині співпрацюють державна банківська група KfW (кредитування) та приватна (також через приватизацію) Euler Hermes (страхування). У Чехії діють державні Чеський експортний банк та Агентство з гарантування і страхування експорту (EGAP). У Польщі – державні Банк національної економіки (BGK) та Експортно-кредитна страхова корпорація (KUKK) тощо.

До того ж світова спільнота намагається уніфікувати застосування механізмів фінансової підтримки експорту. Наприклад, в межах Організації економічного співробітництва та розвитку існує «Робоча група з експортних кредитів та кредитних гарантій», яка моніторить державну підтримку з кредитування експорту. Також в межах ОЕСР діє Рамкова угода щодо офіційно підтримуваних експортних кредитів (The Arrangement on Officially Supported Export Credits). Активно співпрацює з ОЕСР і Міжнародна унія страхувальників кредитів та інвестицій («Бернська унія»). У законодавстві ЄС також уніфіковано особливості коротко-, середньо- та довгострокового експортно-кредитного страхування (наприклад, Директива Ради 98/29/ЄС від 07.05.1998 про

гармонізацію основних положень щодо страхування експортних кредитів за трансакціями з середньостроковим та довгостроковим покриттям).

Наразі в законопроекті конкретно про тандем державної страхової компанії та, приміром, «Укрексімбанку», не йдеться (ним передбачено можливість співпраці компанії з будь-якими банками). Але це не означає, що так буде в майбутньому. Реальність диктує свої умови. Систему державної підтримки експорту в Україні потрібно відбудувати.

Адже експорт товарів за 9 місяців ц. р. упав на 13,9 млрд дол. США (32,7 %). І хоча позитивне сальдо торговельного балансу склало 0,7 млрд дол. США, сформовано воно, на жаль, не за рахунок зростання експорту, а в основному за рахунок зниження імпорту. А зовнішньоекономічний баланс «витягнула» торгівля послугами (позитивне сальдо 3,2 млрд дол США). До того ж вітчизняна економіка є експортоорієнтованою, тобто, зв'язка «експорт-промисловість» є ключовою. І якщо великі експортери можуть собі «дозволити» мати власний банк чи страхову компанію, то малий та середній бізнес – взагалі залишаються наодинці з своїми потребами та проблемами.

Тому, впровадження державної підтримки експорту, побудова ефективної моделі її застосування має набути достатньої ваги при реформуванні економіки. Інакше, в таку незаповнену нішу, де є попит на доступні кредити чи страхування, придуть іноземні фінансові установи з підтримки експорту, запропонувавши, приміром, досить прості інструменти – кредитування чи страхування, але виключно для підтримки свого, а не українського виробника.

Водночас не варто забувати і про ризики. Може статися, що ця страхова компанія перетвориться в недієздатну установу, що обслуговуватиме обмежене коло «своїх» клієнтів, постійно «викачуватиме» бюджетні кошти на її підтримку, або лише формально функціонуватиме (що полягатиме в реалізації норми «зробили і забули»). Також існує загроза, що ринок не сприйме її діяльність через заангажованість та зарегульованість у доступі до послуг, чи надання послуг «лише своїм»...

Та все ж пріоритетним завданням для держави сьогодні вбачається формування чіткої політики підтримки експортерів, що має бути відображено в розробці Національної експортної стратегії, про яку всі так давно говорять... Але віз і нині там (<http://blog.ubr.ua/finansy/novi-mehanizmi-pidtrimki-eksportu-chi-bude-v-ukraini-stvoreno-eka-12460>). – 2015. – 01.12).

Блог на сайті: UBR.ua

Про автора: Вігірінський Андрій

Запропоновані Кабміном вимоги до приватизації можна з легкістю обійти

Запропоновані Кабміном зміни до законодавства у сфері приватизації, які начебто мають заборонити країні-агресору брати участь у приватизації, за бажанням, не складе труднощів обійти, тому вони мають більше декларативний характер.

Власне, запропоновані зміни швидше мають популістичний характер, аніж

практичний. Адже, що, по суті, пропонують визначити законодавцям? Покупцями не зможуть бути особи, які мають громадянство країни-агресора або майно, частка в статутному капіталі якого належить резидентові держави-агресора. Проте тут можна провести аналогію з нашими можновладцями, які, будучи фактичними бенефіціарами юридичних осіб-нерезидентів, юридично ні засновниками, ні власниками часток у статутних капіталах компаній не є.

Механізм не є надскладним – достатньо зареєструвати або придбати нерезидента поза межами Росії на особу, якій довіряєш, – приміром, на іноземця або на особу, що має паспорт іншої країни (про те, як українські чиновники виявлялися громадянами Ізраїлю, ми пам'ятаємо). Тому це обмеження, за бажання, може бути легко нівельоване, тоді як саме відсутність цієї норми нібито було основною причиною гальмування великої приватизації.

Значно більшого інтересу в запропонованих змінах викликає, за словами фахівця, положення щодо залучення за рішенням Кабміну радників до підготовки та продажу об'єктів приватизації. Фактично запропоновані зміни мають відсилочний характер до постанови Кабінету Міністрів, якої станом на сьогодні немає. Відповідно, критерії визначення радників залишаються на розсуд Уряду та Фонду держмаїну, як і питання правового характеру їх діяльності. Тому наразі досі не відомо, який характер матимуть їхні рекомендації, – імперативний чи рекомендаційний; а також як та в якому розмірі оплачуватиметься їхня робота.

Останній нюанс важливий, адже хто гарантуватиме, що радник не підбере «комфортного» інвестора для того, хто оплачує його роботу? Якщо мова йде про комісійну винагороду від укладення угоди, тоді не факт, що за результатами конкурсу клієнт, якого підбере радник, стане переможцем – у нас же відкрита та чесна приватизація? Власне, слід розуміти, що введення інституту радників, а саме осіб, наближених до перших чинів держави, легалізує дохід від приватизації на користь потрібного покупця. Так, дехто легально отримає комісійну винагороду на рівні певного відсотка від вартості договору, укладеного завдяки лобізму на законодавчому рівні.

Суттєві зміни стосуються й особливостей приватизації об'єктів групи В. Раніше через фондові біржі підлягали приватизації пакети акцій підприємств, в яких частина держави становила 25% і менше від статутного капіталу. Тепер же уточнення розміру відсутнє, і в цей спосіб можна продавати фактично будь-які підприємства, в яких є частина держави. Приватизація проводитиметься через конкурс, коли об'єктом продажу буде контрольний пакет акцій. При цьому збережено правило, що в разі, якщо конкурс не відбувся, пакет акцій може пропонуватися для продажу на аукціонах або фондових біржах, у тому числі шляхом його дроблення.

Разом з тим є й прогресивна зміна, яка дозволить встановити реального бенефіціара. Йдеться про те, що при купівлі пакета акцій акціонерного товариства обов'язковою умовою участі в продажу є подання державним органам приватизації інформації про особу, в інтересах якої купується пакет акцій (раніше така норма діяла лише у випадку покупки понад 25 % статутного капіталу).

У цілому ж всі запропоновані зміни не є настільки значними й

фундаментальними, щоб бути об'єктивною причиною відтермінування приватизації в цьому році. На сьогодні план втілено менше, ніж на 1% – із запланованих 17 млрд грн отримано лише 137 млн грн, а отже, можна говорити про повний провал приватизації-2015 (<http://blog.ubr.ua/praktika-biznesa/zaproponovani-kabminom-vimogi-do-privatizacii-mojna-z-legkistu-obiiti-12473>). – 2015. – 02.12).

Блог на сайті: Политические Известия в Украине

Про автора: О. Раневич, експерт Українського центру соціально-правових досліджень, аспірант кафедри трудового, аграрного та екологічного права юридичного факультету ЛНУ ім. І. Франка.

Щодо “скасування” Господарського кодексу України

Нещодавно Міністерство юстиції України втретє виступило з ініціативою “скасування” Господарського кодексу. Беручи до уваги формулювання самої ініціативи, викликає великий сумнів професійність та ефективність проведення реформаторських заходів. Адже, відповідно до законодавства України Міністерство юстиції України розробляє “пропозиції щодо вдосконалення законодавства”, а закони України “визнаються такими, що втратили чинність”, а не “скасовуються”. Проте, відповідні юридичні помилки не є суттєвими на противагу тому, що на сьогодні у порівнянні з 2008 роком не запропоновано альтернативи щодо врегулювання господарських відносин як, наприклад, у згадуваному році мав місце проект Закону України «Про основні засади господарської діяльності».

Аргументи Міністерства юстиції України можна звести до таких положень: суперечки і неузгодженості в законодавстві; Господарський кодекс базується на застарілих радянських нормах і концепціях регулювання господарських відносин у державі; у жодній іншій країні немає документа, який би відповідав за змістом нашому Господарському кодексу. У зв'язку з вищенаведеним постає необхідність у з'ясуванні доцільності “скасування” Господарського кодексу.

Господарський кодекс України визначає основні засади господарювання в Україні і регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання (ст. 1 ГК). Таким чином Господарський кодекс визнається нечинним за наявності одного з двох прийнятних випадків: 1) господарські відносини у державі перестають існувати (що є неможливим на сьогоднішній день розвитку суспільства), а бо ж 2) згадані відносини врегульовуються іншим, більш новим нормативним актом.

Також, варто зауважити, що кожна розвинута держава вважає за необхідне здійснити кодифікацію відповідної галузі права, що має наслідком гармонізацію та систематизацію законодавчих актів. Постає питання, коли існує кодифікований акт та який може бути суттєво модернізований, чи можна визнати його нечинним і здійснювати правове регулювання господарських відносин хаотичним актами, що допустять нівелювання та зловживання у

певних секторах господарських відносин, а також позбавлять суттєвих гарантій суб'єктів господарювання.

Таким чином, ініціатива Міністерства юстиції України може базуватися лише на положеннях щодо “вдосконалення законодавства”, а вже таке вдосконалення матиме наслідком внесення змін, або ж втрату чинності деякими законодавчими актами. Очевидно, що такий процес є достатньо складним явищем не лише у правовому, а й економічному та організаційному розумінні, для якого необхідні глобальні дослідження економіки держави на певному етапі господарських відносин, наукові висновки щодо їх неефективних, слабких сторін, кризових явищ та застарілих методів регулювання, що дасть можливість не лише врегулювати господарські відносини згідно міжнародних стандартів, а й реально вдосконалити сферу господарювання на економічно вигідний, привабливий та стабільний рівень як для національних, так і міжнародних суб'єктів господарювання(<http://izvestia.kiev.ua/blog/show/83939>). – 2015. – 11.12).

Блог на сайті: UBR.ua

Про автора: Гольдарб Максим

Видобувачі газу можуть зітхнути з полегшенням

Мінфін у проекті Податкового кодексу пропонує нововведення в питанні зниження ренти. Якщо окресленої стратегії таки буде дотримано, інвестування в галузь може справді суттєво пожвавитися.

Так, передбачається, що ставки ренти при комерційному видобутку газу будуть знижені з 55 % до 29 % (при глибині свердловини до 5 км) і з 28 % до 14 % (при більшій глибині свердловини) з 1 січня 2016 року, а до 20 % і 10 % (залежно від глибини свердловини) відповідно з 2018 року. З 1 січня 2018 року в якості компенсатора для бюджету діятиме надбавка до податку на прибуток для видобувачів газу в розмірі 15 %. Слід звернути увагу, що ці ставки стосуються видобутку тільки тих підприємств, які орієнтовані на продаж природного газу промисловим споживачам. Тобто, Мінфін, розробивши стратегію стягнення ренти на щонайменше три роки, демонструє іноземним інвесторам готовність до співпраці та закликає інвестувати в галузь. Власне, можна сподіватися, що прогнозованість податкової системи в цій сфері дозволить інвесторам розробляти довготривалі стратегії окупованості інвестицій та прогнозувати розвиток бізнесу. Крім ставок, Мінфін пропонує змінити й базу оподаткування. Вона на сьогодні вираховується з ціни, що дорівнює максимальному рівню ціни на природний газ, який реалізується промисловим споживачам. У запропонованому варіанті базою стане середня митна вартість імпортного природного газу, що склалася в процесі його митного оформлення під час ввезення на територію України за податковий період. Внесено корективи й у податковий період, протягом якого переглядається база для оподаткування. Так, якщо раніше НКРЕКП встановлювала тариф на квартал зі сплатою щомісячних авансових внесків, то тепер цей період звужується до календарного місяця. Безперечно, це позитивна тенденція для видобувачів, бо динаміка цін та їх

перегляд на зовнішніх ринках відбувається щомісячно і ця динаміка швидше реагує на зміну цін на пов'язані товари, зокрема нафту, газоль, вугілля. Проте відкритим у цьому переліку змін залишається питання з рентою для підприємств, що видобувають газ на підставі договорів про спільну діяльність, та державних підприємств, які реалізують газ для потреб населення. Це може означати два варіанти: або планується до прийняття ініційований «Батьківщиною» законопроект, по якому, втім, досі не має згоди в парламенті та який направлено на повторне друге читання; або пропонуватиметься зовсім інша модель оподаткування з відмінними від комерційних видобувачів ставками. У будь-якому випадку, через відсутність станом на сьогодні формули, яка б визначала залежність тарифу для населення від ставки ренти навіть за умови зменшення ставок для видобувачів, поки що про зміну тарифу для населення говорити не доводиться. Тому перегляд тарифів залежатиме тільки від двох критеріїв – курсу гривні та вартості енергоносія на зовнішньому ринку (<http://blog.ubr.ua/finansy/vidobuvachi-gazu-mojut-zithnuti-z-polegshenniam-12552>). – 2015. – 14.12).

Блог на сайті: Власна справа

Про автора: Г. Мельник, юрист ЮФ «Ильяшев и Партнеры»

Быстрее и проще: что меняет КМУ в обжаловании налоговых решений

Можно будет жаловаться прямо ГФС и сроки рассмотрения продлить сложнее.

На прошлой неделе Министерство финансов опубликовало проект Закона Украины «О создании конкурентных условий в налогообложении и стимулировании экономической деятельности в Украине». Какие новации предусмотрены в обжаловании налоговых решений и насколько это облегчит возможность эффективной защиты предприятий, разъясняет юрист ЮФ «Ильяшев и Партнеры» Галина Мельник.

Законопроект вносит существенные изменения в процедуру административного обжалования, которые могут иметь как позитивные, так и негативные последствия для налогоплательщиков.

Законопроектом отменяется двухинстанционная процедура обжалования налоговых уведомлений-решений (первичная и повторная жалобы в фискальные органы). Вместо нее предлагается подавать только одну жалобу сразу в Государственную фискальную службу Украины (ГФС). Это выгодно для плательщиков, оспаривающих налоговые уведомления-решения, не связанные с доначислениями суммы налога, и надеются оперативно решить вопрос. В то же время сокращение срока прохождения жалобы по инстанциям фискального органа не выгодно тем, кто оспаривает доначисления сумм налогов и за счет административного обжалования увеличивают срок несогласованности денежных обязательств.

Также предлагается учреждение в ГФС апелляционного совета для рассмотрения жалоб на сумму свыше 1000 налоговых социальных льгот (около 1 млн грн – ред.). Поскольку в состав такого совета будет входить и

представитель бизнеса, ожидается, что это в целом позволит упростить взаимоотношения фискального органа и налогоплательщика.

По сравнению с действующей редакцией Налогового кодекса законопроект предусматривает более четкие основания для продления срока рассмотрения жалобы. В частности, к таковым относятся: решение ГФС о необходимости запросить дополнительные документы у налоговой инспекции, проводившей проверку (при этом в решении о продлении должен указываться перечень документов и обосновываться необходимость их предоставления), а также инициирование плательщиком процедуры альтернативного разрешения налоговых споров.

Эта процедура – еще одна существенная новация, которую предлагает законопроект. По своей сути она подобна налоговому компромиссу. Воспользоваться ей можно, если сумма налогового уведомления-решения превышает 10 млн грн и при условии подачи заявления не позднее пяти рабочих дней после подачи жалобы. Фактически, альтернативное разрешение налогового спора предполагает, что налогоплательщик и налоговый орган при содействии апелляционного совета (в виде необязательных к исполнению рекомендаций) в письменной форме договариваются о финальной сумме денежного обязательства/бюджетного возмещения/отрицательного значения. После подписания такого договора налогоплательщик уже не имеет право обжаловать охваченные договором доначисления, а налоговый орган теряет право проверять эпизоды, отраженные в таком договоре.

С одной стороны, эта процедура позволяет существенно сэкономить время и ресурсы как налогоплательщику, так и фискальному органу, но с другой стороны она может стать орудием давления на налогоплательщиков (<http://vlasnasprava.ua/by-stree-i-proshhe-hto-menyaet-kmu-v-obzhalovani-nalogy-h-reshenij/>). – 2015. – 08.12).

Блог на сайті: Обозреватель

Про автора: А. Охрименко, президент Украинского аналитического центра

Как уничтожить зарплату в «конвертах»?

Очередная налоговая реформа и очередные разговоры, что теперь бизнес будет платить зарплату «по белому». Хотя, скорее всего, ничего радикального в сфере «выбеливания» заработной платы не произойдет.

Главная ошибка налоговой реформы от Ярецько заключается в том, что этот проект реформы подходит для экономики США, но совершенно не учитывает специфику экономики Украины. Все эти разговоры о том, что нужно снижать налоги на малоимущих выглядят странно и смешно. Если исходить из логики, предложенной в новом варианте налоговой реформы, то получается, что белую заработную плату будет выгодно получать только изгоям и самым неквалифицированным работникам. Судите сами: если заработная плата меньше 650 грн, то нет налога на зарплату, а если человек получает даже небольшую зарплату в 4000 грн, то он должен отдать государству почти 700 грн. А, если зарплата больше, то и налогов больше.

Скорее всего, «идея» налоговой реформы от Яресько приведет к тому, что работникам будут начислять официально самую минимальную заработную плату, чтобы меньше было платить налогов, а все остальное будут платить в конверте.

Стоит сразу оговорить, что просто так выбелить заработную плату в Украине только за счет снижения самих налогов, не получится. Проблема заработных плат в конвертах более сложная. И вообще стоит сказать: любой бизнесмен вам скажет, что ему удобнее и выгоднее платить заработную плату в конверте. Это позволяет и более эффективно регулировать количество рабочей силы, есть возможность всегда быстро нанять, и уволить работников. Кроме того, зарплата в «конверте» всегда более эффективный метод управления трудовым коллективом, чем любые тренинги и коучинги. Поэтому просто так отказываться от зарплаты в «конверте» бизнесу нет смысла. И поэтому уменьшение ЕСВ с 36% до 20% не может быть стимулом для выбеливания заработной платы. Тем более, что снижение ЕСВ минимальное, а вот нагрузка на бизнес будет больше. Не забывайте, что на зарплату насчитывается и НДС, и поэтому если уже и считать полную нагрузку на заработную плату, то получается: 20% ЕСВ, 18% подоходного, 1,5% военного сбора и 20% НДС. Итого 59,5% на 1 гривну ЗП. Много! Проще «отмыть» деньги под 5-7% и выдать зарплату в «конверте». Бизнес есть бизнес.

Можно частично стимулировать рост выбеливания заработной платы в Украине. Но для этого нужно все сделать совсем по-другому, чем предложила Яресько. Нужно было бы обложить высоким налогом не низкую зарплату, а, наоборот, высокую. Самый оптимальный вариант, это сделать налог на минимальную ЗП 20%, на зарплату, которая больше минимальной, но не больше десяти минимальных – 15%, тем, у кого зарплата больше десяти минимальных зарплат – налог 10%, и даже можно сделать 5% на еще большую зарплату больше двадцати минимальных. Тогда хотя бы директору было бы выгодно реально показать свою зарплату. Было бы выгодно фиксировать большую зарплату, так как налогов меньше, хотя госбюджет в конечном итоге получит больше денег. Вот это действительно помогло бы частично, но выбелить зарплату.

Любые реформы, которые делают по американским учебникам, обречены на провал. И поэтому, к сожалению, и эта налоговая реформа уже через полгода будет забыта, и опять начнутся разговоры, что нужно делать новую налоговую реформу. Для того чтобы в Украине действительно была настоящая налоговая реформа, нужно не слушать бессмысленные советы американских и европейских консультантов, они все равно ничего умного не скажут, а просто спросить у настоящих бизнесменов. Это не в тему, но к слову. Если сделать НДС 7% на все товары, вот это была бы настоящая реформа, и действительно реально запустило бы экономику и дало бы рост ВВП в 10-15% ежегодно. Но разве они это поймут (<http://obozrevatel.com/blogs/15083-kak-unichtozhit-zarplatu-v-konvertah.htm>). – 2015. – 15.12).

Блог на сайті: LB.ua

Про автора: Б. Данилишин, академик НАН України

Земля и воля

Герои легендарного фильма выдающегося режиссера Э. Рязанова блюли традицию перед каждым Новым годом ходить в баню. Не скажу, что в нашей стране имеются столь устойчивые обязательные предновогодние традиции, но некоторые события перед тем или иным Новым годом периодически повторяются. Я имею в виду не только принятие госбюджета депутатами в последний момент, едва ли не под елкой, установленной в фойе парламента (о госбюджете-2016), но и с недавних пор продление моратория на продажу земель сельхозназначения.

Первый раз мораторий на продажу земель сельскохозяйственного назначения был введен с 1 января 2002 года, когда вступил в законную силу Земельный кодекс Украины. Сначала планировалось, что мораторий продлится до 2005 года. Отменить мораторий планировалось с принятием законов о рынке земли (этот закон в разработке до сего времени) и о государственном земельном кадастре (принят в 2011 году, но вступление его в силу перенесли на 1 января 2013 года, как и в очередной раз срок отмены моратория). Но уже через год, в декабре 2012 года, вступил в силу Закон «О внесении изменений в Земельный кодекс Украины», который продлил мораторий на куплю-продажу земель сельскохозяйственного назначения до 1 января 2016 года. И вот недавняя новость – президент Украины подписал принятый Верховной Радой закон о продлении моратория на куплю-продажу земли сельхозназначения до 1 января 2017 года.

Конечно, в условиях отсутствия ряда основополагающих законодательных и нормативных актов, в условиях отсутствия подготовленного на полностью достоверных данных земельного кадастра в отношении земель сельхозназначения, проводить продажу таких земель нельзя. Вот только складывается впечатление, что данные проблемы – рукотворны и кое-кому выгодны. Даю небольшую подсказку – кому: в Конча-Заспе едва ли не все земли переданы в аренду, которую счастливые арендаторы оформили на 49 лет (и земель сельхозназначения там тоже немало).

Это неудивительно, если посмотреть, например, на недавние заявления премьер-министра относительно земельного вопроса: «Нам надо выработать экономическую и политическую позицию по этому вопросу. Я первый, кто заинтересован в инвестициях в агросектор, но допустить разбазаривание и распродажу земли, чтобы появились лендлорды, мы не имеем права. Именно поэтому я обращаю внимание, что ключевой национальный актив Украины – это земля», – таковы настроения «в верхах».

Но давайте же разберемся в том, что на самом деле является «ключевым национальным активом Украины», и как решить земельную проблему.

Полагаю, что основной проблемой руководства является непонимание, стоящих перед ними задач. Или еще более страшное – понимание этих задач, но саботирование выполнения их, в связи с реализацией своих интересов. Ситуация

после «революции достоинства» и, соответственно, повестка дня в стране радикально изменились с 2014 года. Если раньше наши политики представляли собой «шахматистов, разрабатывающих филигранные партии» в борьбе с конкурирующими политическими кланами (об истинном «классе» этих «шахматистов» разговор отдельный, но сейчас – не об этом). То теперь им отпущено доверия ровно до возможного очередного Майдана, если они не выполнят тех поручений, и не оправдают того кредита доверия, которые им даны на последних выборах 2014-2015 годов. Ведь уже невозможно дальше обманывать народ Украины, уровень жизни которого по динамике падения побил все европейские рекорды.

Хочется спросить у властей предрержащих: вы какую экономику строите, господа? Как операции с землей, ее купля-продажа могут называться «разбазариванием и распродажей» (да еще и произнесенные с такой негативной коннотацией)? Если бы это была бы цитата из речи «железного наркома» Кагановича или генсека Хрущева, то это сошло бы за чистую монету. Но, господа, вы же собираетесь строить рыночную, капиталистическую экономику (или может я что-то пропустил и ваши планы изменились?), и как нормальная рыночная операция может считаться «разбазариванием»? Видно, «что-то опять не так пошло в нашем королевстве!»

Откладывая раз за разом важную земельную реформу мы, по сути, транслируем в будущее и закрепляем за собой статус мирового экономического лузера. Представления о земле, как о сакральной сущности, которая должна быть выведена из гражданского оборота, и «злых инвесторах-лендлордах», которые придут поработить украинский народ, является пережитком феодального сознания, но никак не буржуазного. Как мы вообще собираемся строить капиталистическую экономику (ведь не социалистическую же мы строим), если мы не можем ввести в гражданский оборот землю и не делаем этого по надуманным, искусственно создаваемым предложениям? Ведь пользование землей очень просто отрегулировать законодательно, если есть государственная воля. Ничего сакрального в этом нет. Надо просто перенимать мировой опыт успешного регулирования сельхозсектора, и все.

И, потом, насколько мне известно, в «экономике знаний» XXI века именно люди, а не земля, и не морально и физически изношенные фабрики и заводы прежнего индустриального уклада, являются «ключевым национальным активом Украины». Мы постоянно стонаем, что у нас нет средств для экономических и политических реформ, и тут же закрываем на неопределенное время (скорее всего, в следующем году власть опять продлит мораторий) вероятный источник финансирования их. Разве непонятно, что, откладывая раз за разом открытие рынка земли, мы откладываем свои реформы, и может быть дождемся того времени, когда мы уже не в состоянии вообще их будем осуществить. И этим тогда займутся либо наши «российские друзья» (в стиле Екатерины Великой), либо наши западные партнеры, уставшие от радикального саботажа украинских элит, и которые выставят нам жесточайшие условия дальнейшего получения международных кредитов. Но если произойдет это тогда, когда на наши земли не будет спроса? В это трудно поверить, но такое возможно. Также, например, как многие не верили в казавшееся невозможным

падение спроса на энергоносители, которое происходит на наших глазах.

Отечественным элитам следует знать, что зависимость сельского хозяйства от природных ресурсов все время падает – в связи с экспоненциальным ростом качества и количества биотехнологий. Создаются новые способы выращивания продуктов питания, которые зависят больше от технологий, чем от природных почв. Не зря же Израиль и Голландия – крупнейшие производители сельхозпродукции, которые находятся в абсолютно непригодных для этого географических зонах. Кроме того, растет роль городского сельского хозяйства (urban farming) – когда уже и погодные условия не имеют значения. Мы хотим дождаться того времени, когда наши земли будут уже не нужны никому вообще? Как, например, скоро не нужны будут российские нефть и газ?

Наши элиты напоминают известного гоголевского персонажа Плюшкина, который гноил скирды сена, но бережно относился ко всякому хламу. «Дорога ложка к обеду». Пока есть на нашу землю спрос, ее надо продавать. А деньги инвестировать в технологическое перевооружение того же сельского хозяйства и других секторов экономики, которые задыхаются без инвестиций. Например, здравоохранения. Которое более важно в «экономике знаний» XXI века, так как обеспечивает сохранность и воспроизводство человеческого капитала, важность которого для успеха страны в новом технологическом мире на порядок важнее того, в чьих руках будет находиться выращивание подсолнечника. Нам нужно разрабатывать и производить новейшие высокомаржинальные технологические продукты XXI века, а не выращивать низкомаржинальные рапс, подсолнечник и репу. Если мы, конечно, имеем амбиции достигнуть достойного положения в новой мировой экономике. И, кстати, а что делают уже пятнадцать лет юристы-законодатели, которые не могут по аналогии с лучшими образцами мирового законодательства, наконец-то разработать нормальные правила продажи земли? Законотворчество – это не квантовая механика. Или кто-то очень не хочет прозрачного рынка земли в Украине?

Пора наконец разрубить этот «гордиев узел» нашего земельного вопроса, пока у нас не появились организации похожие по названию и сути на печально известную в мировой истории организацию «Земля и воля» (а то и, не дай Бог, ее последователи). Чтобы понять, как быстро меняются настроения избирателей достаточно принять к сведению хотя бы результат последних региональных выборов во Франции и феноменальный успех Марин Ле Пен (http://blogs.lb.ua/bogdan_danylysyn/323523_zemlya_volya.html). – 2015. – 15.12).

Блог на сайті: UBR.ua

Про автора: А. Авторгов, адвокат, канд. юрид. наук, партнер ЮФ «Агентство по вопросам долгов и банкротства».

Еще раз о договоре займа

Казалось бы, данная тема довольно банальна и достаточно освещена, однако из практики все же усматривается, что граждане, занимая друг другу значительные суммы денежных средств, не всегда уделяют должное внимание

надлежащему оформлению договора займа.

Подтверждением тому, является, к примеру, Постановление Верховного Суда Украины от 11 ноября 2015 года по делу № 6-1967цс15 о взыскании долга в сумме 500 тысяч долларов США по договору займа.

В указанном постановлении Верховный Суд указал, что расписка как документ, который подтверждает долговое обязательство, должна содержать как условия получения заемщиком суммы займа, так и обязательство его возврата. Учитывая то, что в данном деле расписка вообще не содержала условия возврата суммы займа, наивысшая судебная инстанция отменила все предыдущие решения судов и приняла новое решение, которым во взыскании суммы долга отказала.

Также в этой связи можно вспомнить и Постановление Верховного Суда Украины от 18.09.2013г., из которого усматривается, что стороны, заключая договор займа, ограничились лишь распиской о передаче денежных средств которая, к тому же, позволяла неоднозначное ее толкование. Кроме того, стороны так же не указали в долларах какой страны (США, Канады, Австралии..) был предоставлен займ в иностранной валюте.

Чтобы таких случаев не возникало и дальнейшее возможное обращение в суд за защитой своих прав не превратилось в судебные тяжбы, как заимодатель так и заемщик должны быть максимально юридически вооружены еще на этапе подписания договора, и не должны надеяться на то, что исправлять допущенные ими ошибки будут судебные инстанции.

Почему речь идет именно об обеих сторонах договора, ведь по сути, как правильно указал ВСУ, к примеру, в одном из вышеуказанных решений, после заключения договора займа все обязанности несет должник, а кредитор получает по этому договору только права?

Исходя из судебной практики, в том числе и личной адвокатской, нередки случаи как возражений недобросовестных должников относительно факта получения от кредитора денежных средств по договорам займа, так и стремления недобросовестных кредиторов получить с должника сумму долга в двойном размере.

Оговорюсь, что в данной статье речь пойдет исключительно о случае заключения договора займа между физическими лицами.

О чем следует помнить, заключая договор займа: Гражданский Кодекс (ГК) Украины, говорит о том, что договор займа на сумму, превышающую десять необлагаемых минимумов доходов граждан заключается в простой письменной форме. В подтверждение его заключения заемщиком может быть предоставлена расписка или иной документ, который свидетельствует о передаче ему заимодателем денежных средств.

Договор займа между физическими лицами может предусматривать возврат суммы долга с процентами, установленными договором, которые должны уплачиваться ежемесячно, если иное не предусмотрено договоренностью сторон (статья 1048 ГК Украины; Постановление Верховного Суда Украины от 30 мая 2012 г по делу № 6-48цс12).

Предметом договора займа может быть иностранная валюта.

Как в договоре займа, так и в расписке необходимо указать полностью фамилии, имена и отчества заимодателя и заемщика, их даты рождения, место

регистрации, паспортные данные, а также индивидуальный налоговый номер должника (ИНН). Без последнего хотя суд и примет иск кредитора к рассмотрению, но исполнить в принудительном порядке судебное решение не зная ИНН должника, будет практически невозможно.

Естественно, необходимо указать сумму займа и валюту займа, если предметом займа является иностранная валюта. Также четко следует указать порядок и сроки возврата самого займа и процентов по нему.

Если заемщик состоит в браке, нелишним будет получить письменное согласие на заключение договора займа его супруги (супруга), дабы обезопасить себя от искусственно созданных семейных споров, со ссылкой на то, что заем был получен не для нужд семьи.

Следует помнить о том, что нахождение выданной должником оригинала расписки у кредитора, свидетельствует о существовании неисполненного обязательства (постановление ВСУ от 25.04.2012г. по делу № 6-24ц12). Соответственно наличие оригинала долгового документа у должника означает, что долг им погашен.

Как правильно возвращать займ? Как правило, должник возвращает кредитору сумму долга, и взамен получает написанную им расписку. Если же долговой документ (расписка) не был оформлен, либо был кредитором утрачен, в этом случае кредитор указывает это уже в своей расписке, которую выдает должнику. Если кредитор отказывается выдать расписку о получении денег, должник имеет право не рассчитываться с кредитором, и, в случае судебного спора, вина за просрочку будет лежать уже на кредиторе.

Если должник возвращает деньги частями, необходимо обязательно оформлять возврат части займа распиской. Если возможность возврата долга частями не была оговорена в договоре займа, необходимо дополнительно получить согласие кредитора.

Согласно статьи 1051 ГК Украины, договор займа должен быть заключен в письменной форме, поэтому решение суда не может основываться на показаниях свидетелей. Они могут быть приняты судом во внимание, только если договор был заключен вследствие обмана, насилия, злоумышленной договоренности представителя заемщика с заимодателем или, под влиянием тяжелого стечения обстоятельств.

Возвращать долг желательно непосредственно кредитору, или внесением денежных средств на депозит нотариуса. Возврат денежных средств лицу, которое не является стороной договора займа, и которое действует на основании доверенности, которой прямо не предусмотрено право получения денежных средств не является надлежащим исполнением денежного обязательства. (постановление ВСУ от 25.04.2012г. по делу № 6-24ц12).

Заключая договор займа, кредитору можно также посоветовать удостоверить договор нотариально. В этом случае кредитор может использовать такой механизм защиты своих прав как исполнительная надпись нотариуса, которая после ее совершения имеет силу судебного решения. Кроме того, нотариус, удостоверяя договор, проверит его на соответствие его действующему законодательству.

Наличие же двух свидетелей, при его заключении или передаче денежных

середств, вопреки устоявшемуся мнению, совсем не обязательно.

Так же кредитору не следует забывать о возможности обеспечить обязательство по возврату долга залогом движимого имущества должника, или ипотекой.

Таким образом, подытожив все вышесказанное можно утверждать, что ничто так не укрепляет честное слово должника о возврате займа, как грамотно составленный договор, расписка, и обеспечение обязательства (<http://blog.ubr.ua/pravo/eshe-raz-o-dogovore-zaima-12544>). – 2015. – 14.12).

Блог на сайті: Українська правда

Про автора: І. Луценко, народний депутат України, член Комітету з питань запобігання і протидії корупції

Хто і як вбивав правоохоронну реформу

Я вже неодноразово писав (ось і ось) про безпрецедентно жалюгідний стан правоохоронних органів, до якого призвів хаос у законодавстві з регулювання цієї сфери.

Не могу не нагадати про причини.

У травні цього року з порядку денного було знято з порядку денного і відкликано законопроект 1692-1 від 27.01.2015 «Про поліцію і поліцейську діяльність», котрий був громадським, вивіреном у численних дискусіях варіантом реформи органів МВС.

Сталося це через те, що частина його авторів пішла на «компроміс», а по суті – зраду інших співавторів, і погодилася відкликати його, в порушення регламенту.

Неетичний момент був у тому, що перший у списку автор цього законопроекту – Віктор Чумак (Блок Петра Порошенка), пишучи заяву про відкликання 1692-1, не повідомив про це ні Віталія Купрія, ні мене, котрі теж були співавторами проекту. Отож, про те, що наш законопроект щез з порядку денного, ми з Купрієм дізналися зі ЗМІ.

Момент же порушення закону був у тому, що контрольований Володимиром Гройсманом апарат ВР пішов на порушення Закону України «Про Регламент Верховної Ради України», і всупереч статті 104, частині другій був «ліквідований» простим рішенням клерка, а не голосуванням більшості ВР, як того вимагає Закон.

Отож, якщо депутати скаржаться на невиконання Гройсманом регламенту, помилково думати, що це кулуарна проблема депутатів. Це скоріше проблема усієї країни.

Отож, через позицію Чумака, Гройсмана та інших не було розглянуто і прийнято якісний законопроект поліцейської реформи.

Як свідчать експерти, потім через відсутність консенсусу, через небажання його йти на будь-які поступки:

– ми до цих пір не створили фінансову поліцію і прикордонну поліцію, а також не визначились із місцевою поліцією;

– не можемо розмежувати кримінальну поліцію і органи досудового

розслідування та будемо знову вносити зміни до закону;

- не розуміємо, що таке програма діяльності поліції та звіт про її виконання;
- маємо неупорядковані і безконтрольні ззовні бази даних поліції;
- не маємо розуміння самостійності поліцейського;
- не маємо європейських стандартів робочого часу і часу відпочинку поліцейського;
- не визначилися із ротацією, стажуванням;
- маємо залежність зарплати поліцейських, а тобто і самих поліцейських не від закону, а від керівника;
- досі не маємо Дисциплінарного статуту Нацполіції, визначеного законом;
- не маємо уявлення про відставку поліцейського, про поліцейські школи тощо.

Додам – не маємо адекватного громадського впливу на ключові кадрові призначення (у новій поліції спокійно «виринають» обличчя экс-беркутівців), місцева влада не має реального механізму впливу на своїх локальних очільників міліції (процедура висловлення недовіри ледь не настільки ж складна, як імпічмент Президента)

(<http://blogs.pravda.com.ua/authors/lutsenko/5673c88ab2b55/>). – 2015. – 18.12).